

2020.090

Archeologienota Harelbeke Stedestraat

Verslag van Resultaten

Bert ACKE, Maarten BRACKE en Paulien FONTEYN

21-9-2021

Titel: Archeologienota Harelbeke Stedestraat

Erkend archeoloog: Maarten Bracke, OE/ERK/Archeoloog/2015/00036

Auteurs: Bert Acke, Maarten Bracke en Paulien Fonteyn

Uittreksels uit CartoWeb.be met toelating van het Nationaal Geografisch Instituut C18084 - www.ngi.be

Projectcode bureauonderzoek: 2020E328

Intern projectnummer: 2020.090

Locatiegegevens: West-Vlaanderen, Harelbeke, Stedestraat

Lambertcoördinaten onderzoeksgebied: X: 74869,04 en Y: 172527,66; X: 75190,24 en Y: 172685,29

Oppervlakte plangebied: 12 445m²

Kadastergegevens: Harelbeke, afdeling 3, sectie D, perceel 52W, 50C2, 49C2, 49W2 (zie figuur 5)

Topografische kaart: zie figuur 3 en 4

Betrokken actoren: Bert Acke (assistent-archeoloog), Maarten Bracke (erkend archeoloog), Paulien Fonteyn (assistent-archeoloog)

Wetenschappelijke advisering: /

Plaats en datum: Moerbeke-Waas, 21/09/2021

© Acke & Bracke bv, Damstraat 206A, 9180 Moerbeke-Waas. De auteurs aanvaarden geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen. Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd en/of openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van de auteurs.

1. INLEIDING	4
1.1. WETTELIJK KADER	4
1.2. ONDERZOEKSOPDRACHT	4
1.2.1. VRAAGSTELLING	4
1.2.2. RANDVOORWAARDEN	4
1.3. WERKWIJZE EN STRATEGIE	5
1.3.1. MOTIVERING ONDERZOEKSSTRATEGIE	5
1.3.2. ORGANISATIE VAN HET VOORONDERZOEK	6
1.3.3. ADVIES SPECIALISTEN	6
1.3.4. WETENSCHAPPELIJKE ADVISERING	6
1.3.5. SELECTIE BRONNEN	6
2. BUREAUONDERZOEK	7
2.1. HUIDIGE TOESTAND	7
2.2. GEPLANDE WERKEN	9
2.3. LANDSCHAPPELIJKE LIGGING	11
2.3.1. TOPOGRAFISCHE SITUERING	11
2.3.2. LANDSCHAPPELIJKE SITUERING	13
2.3.3. BODEMKUNDIGE SITUERING	15
2.3.4. GEOLOGISCHE SITUERING	16
2.4. HISTORISCHE SITUERING	19
2.5. ARCHEOLOGISCHE SITUERING	43
3. SYNTHESE	47
3.1. ARCHEOLOGISCH VERWACHTINGSPATROON	47
3.2. AFWEGING VERDER VOORONDERZOEK	48
3.3. VERDER VOORONDERZOEK ZONDER INGREEP IN DE BODEM	49
3.4. VERDER VOORONDERZOEK MET INGREEP IN DE BODEM	50
3.5. BEANTWOORDING ONDERZOEKSVRAGEN	50
4. SAMENVATTING	53
5. BIBLIOGRAFIE	56
6. BIJLAGES	57

1. Inleiding

1.1. Wettelijk kader

De archeologienota kadert in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Naar aanleiding van een geplande aanvraag van een omgevingsvergunning voor het uitvoeren van stedenbouwkundige handelingen te Harelbeke Stedestraat (provincie West-Vlaanderen), waarbij de totale oppervlakte van de betrokken percelen 3000m² of meer bedraagt en de bodemingrepen groter zijn dan 1000m², dient de initiatiefnemer een archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag. De archeologienota dient opgemaakt te worden onder supervisie van een erkend archeoloog.

1.2. Onderzoeksopdracht

1.2.1. Vraagstelling

- Zijn er archeologische of historische gegevens gekend over de site?
- Zijn er gegevens gekend dat de bodem (deels) verstoord is?
- Zijn er landschappelijke factoren die invloed kunnen hebben op de gaafheid van eventuele archeologische sporen?
- Wat is de impact van de geplande werken op het bodemarchief?
- Is er een archeologische site aanwezig? Zo ja, wat zijn de karakteristieken en de bewaringstoestand ervan? Wat is de relatie met het landschap? Welke waarde heeft de site?
- Wat is de te volgen strategie tijdens een eventueel verder onderzoek en welke bijkomende onderzoeksvragen moeten daarbij beantwoord worden?

1.2.2. Randvoorwaarden

Deze archeologienota is een herwerking van de reeds bekrachtigde/in akte genomen archeologienota <https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/notas/19510>. Omdat de bouwplannen uit die archeologienota niet langer overeenkwamen met de geplande werken, wordt een nieuwe archeologienota opgesteld met daarin de juiste versie van de bouwplannen. Inhoudelijk verschilt onderhavige archeologienota niet van de reeds bekrachtigde archeologienota, enkel de beschrijving van de geplande werken en de bouwplannen zijn gewijzigd. Om die reden is op de kaartjes die horen bij deze archeologienota de oude projectcode nog te zien, deze blijven namelijk ongewijzigd.

1.3. Werkwijze en strategie

1.3.1. Motivering onderzoeksstrategie

In het bureauonderzoek wordt een zo duidelijk mogelijk beeld gevormd van de huidige archeologische, historische en landschappelijke informatie van het projectgebied en diens omgeving. Deze gegevens worden vergeleken met de geplande werken en de hiermee gepaard gaande verstoringen en vergravingen in de bodem. Het uiteindelijke doel is het bepalen of verder archeologisch onderzoek al dan niet aangewezen is.

Informatie over de afbakening van het plangebied en de geplande werkzaamheden werd aangeleverd via de initiatiefnemer door middel van ontwerpplannen en via mondelinge of schriftelijke communicatie. Om een zicht te krijgen op de huidige archeologische kennis van het plangebied en van de directe omgeving werd de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) geraadpleegd.¹ Deze online databank is uitsluitend toegankelijk voor geregistreerde gebruikers, hoofdzakelijk archeologen. Aanvullend werden verschillende historische kaarten geraadpleegd via Geopunt², de centrale toegangspoort tot geografische overheidsinformatie, en via Cartesius³, een databank die kaarten bundelt van het Nationaal Geografisch Instituut (NGI), de Koninklijke Bibliotheek, het Rijksarchief, lokale archieven en het Koninklijk Museum voor Midden-Afrika. Aansluitend hierbij werden ook verschillende luchtfoto's bekeken die genomen zijn sinds de jaren '70 van vorige eeuw. Op het kaartmateriaal en de luchtfoto's werd het plangebied geprojecteerd, om zodoende een duidelijk beeld te krijgen van het landgebruik gedurende de laatste eeuwen. Geopunt leverde ook verschillende kaarten op die betrekking hebben tot de landschappelijke en bodemkundige ligging van het gebied. Een kadasterplan dat beschikbaar is via de GRB-kaart op Geopunt werd vergeleken met hetgene dat beschikbaar is via de CadGIS Viewer van de Federale Overheid.⁴ Een topografische kaart werd verkregen via het NGI.⁵

Op basis van dit onderzoek en het raadplegen van bovenvermelde bronnen kan een antwoord gegeven worden op de vooropgestelde onderzoeksvragen.

¹ <https://cai.onroenderfgoed.be/>

² <http://www.geopunt.be/kaart>

³ <http://www.cartesius.be/CartesiusPortal/>

⁴ <http://ccff02.minfin.fgov.be/cadgisweb/>

⁵ <http://www.ngi.be/topomapviewer/>

1.3.2. Organisatie van het vooronderzoek

In eerste instantie werd gestart met het bureauonderzoek waarbij de diverse beschikbare bronnen geraadpleegd worden. Daarnaast werd in detail bekeken wat de huidige toestand is van het plangebied en werden de geplande werkzaamheden onder de loep genomen. Op basis van deze gegevens samen werd afgetoetst of ten eerste verder vooronderzoek noodzakelijk is en ten tweede welke onderzoekstappen er eventueel genomen moeten worden.

1.3.3. Advies specialisten

Niet van toepassing.

1.3.4. Wetenschappelijke advisering

Niet van toepassing.

1.3.5. Selectie bronnen

De gebruikte bronnen zijn beschreven onder 1.3.1. De bronnen daaronder vermeld waren afdoende om een gedegen advies te geven voor een verder archeologisch traject. Bijkomend archiefonderzoek werd niet opportuun geacht.

2. Bureauonderzoek

2.1. Huidige toestand

Het terrein, ca. 12 445m² groot, heeft een onregelmatige vorm en grenst in het zuidoosten aan de Stedestraat. Het terrein is onbebouwd en begroeid met gras, struiken en, vooral op perceel 50C2, bomen. De percelen 52W en 50C2 zijn aanzienlijk lager gelegen dan de rest van het terrein. Ten zuidoosten van deze percelen zijn langsheen de Stedestraat enkele gebouwen (die niet tot het plangebied behoren) opgenomen in de Inventaris Onroerend Erfgoed als vastgesteld bouwkundig erfgoed:

- Stedestraat 28: *“Vlashandelaarswoning met aanpalend magazijn van de vlassersfamilie Naessens, daterend uit het vierde kwart van de 19de eeuw. In 1877 verkoopt koopman Alberic Gheysens een stuk grond aan de familie Naessens. Nog hetzelfde jaar laat koopman Ferdinand Naessens op de grond een woonhuis bouwen samen met een achterliggend landgebouw. Het kadaster registreert al in 1882 de afbraak van dat landgebouw en de bouw van het schuurvolume met geïntegreerde woning tegen de rechtergevel van het huis. Circa 1900 worden tegen de achtergevels uitbreidingen aangebouwd en achter het magazijn een broeikas. In 1913 is steenbakker Ferdinand Naessens nog steeds eigenaar. Neoclassicistische burgerwoning van het dubbelhuistype, afgedekt door een pannen zadeldak. Verankerde baksteenbouw met gebruik van arduin voor de plint en lekdrempels, en afgewerkt met een bepleisterde en beschilderde lijstgevel met imitatievoegen. Neoclassicistische vormgeving cf. geprofileerde omlijstingen met gutae, sluitstenen, neuten etc. Aanpalend magazijn met links vernieuwde poort met bovenlicht onder een I-balk met bloemmotieven. Laaddeur ter hoogte van de vlaszolder. Voorts rechthoekige deur- en vensteropeningen; voorzien van T-vormig schrijnwerk op de eerste verdieping en deels gedicht op de gelijkvloerse verdieping. Bewaarde broeikas.”*⁶
- Stedestraat 30: *“Voormalige vlasschuur, gelegen ten westen van de vlashandelaarswoning. Woning en schuur zijn respectievelijk in 1884 en 1888 in opdracht van Antonius Naessens gebouwd. Na een verdeling op 1 oktober 1889 worden steenbakker Ferdinand Naessens en landbouwer Edmond Naessens eigenaar. In 1913 laat vlashandelaar Hector Naessens, na schenking van het eigendom door Ferdinand Naessens in 1912, achter het huis een tweede magazijn optrekken. Vermoedelijk in de jaren 1950-1960 is de 19de-eeuwse woning grondig verbouwd. Bakstenen vlasschuur onder pannen zadeldak. Recent vernieuwde poort met later geïntegreerde garagepoort. Links luik naar de vlaskelder, rechts deur en venster onder latei.”*⁷
- Stedestraat 32, 32A: *“Vlashandelaarswoonhuis gebouwd in opdracht van vlashandelaar Hector Naessens in 1913, zie datumsteen "1913" in het boogveld boven het balkonvenster. Circa 1946 bouwt architect Michel Delrue, in opdracht van de weduwe en de kinderen van Hector Naessens, een vlasschuur voor de opslag en bewerking van strovlas. Eclectische burgerwoning met fraaie gevel van oranje baksteen gecombineerd met arduin voor de plint, water- en sierlijsten enzomeer. Bredere rechtertravee uitgewerkt met topgevel*

⁶ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/205238>

⁷ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/205239>

in licht risaliet, benadrukt door deurvensters en balkon op eerste verdieping. Bewaard houtwerk onder meer vensters met bovenlicht met kleine roeden en kroonlijst op klossen. Grote, bakstenen vlasschuur met gecementeerde plint en afgedekt door een bedaking met eternietgolfplaten.”⁸

Figuur 1 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 2020 (bron: geopunt.be).

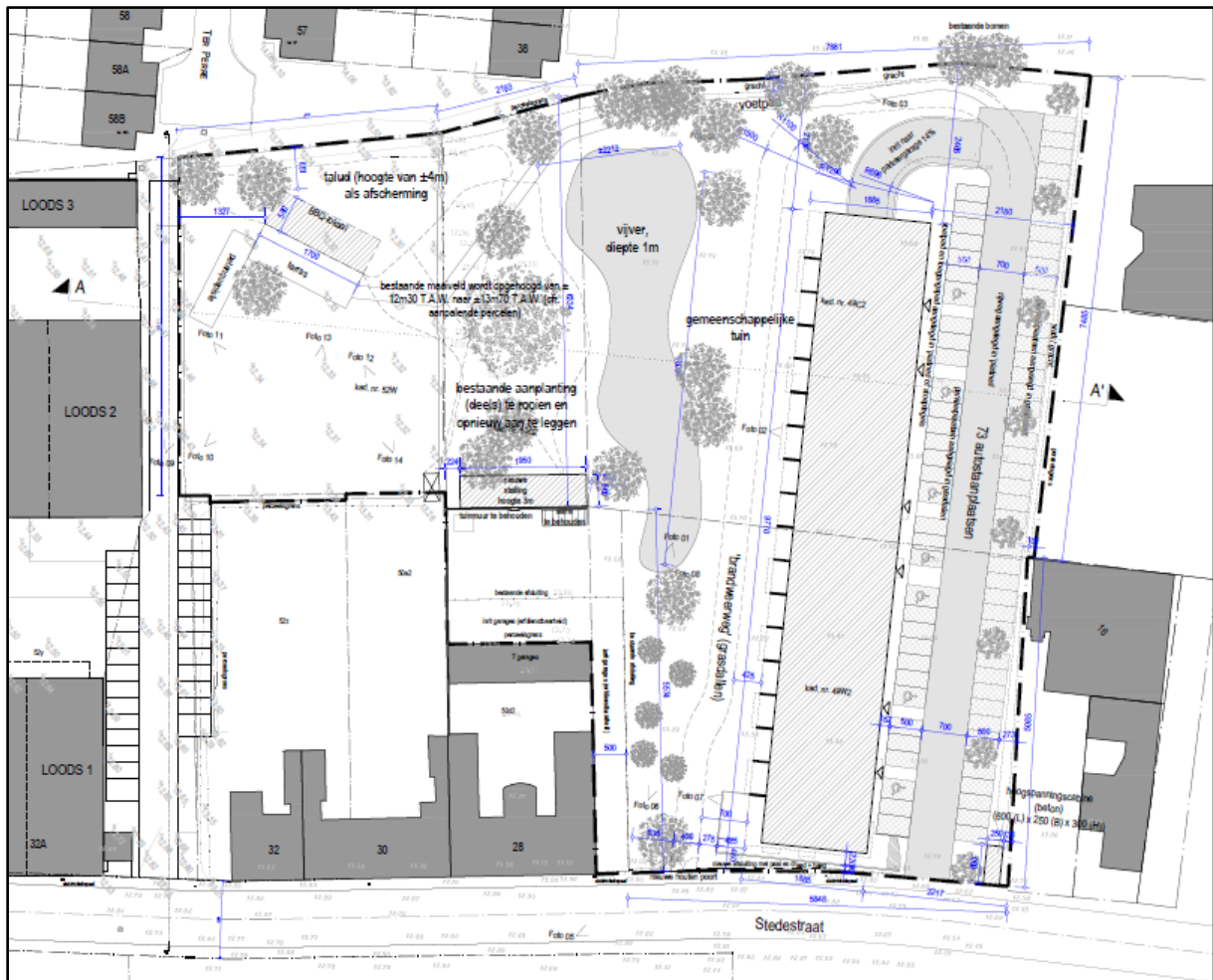
⁸ <https://inventaris.onroerendergoed.be/erfgoedobjecten/205240>

2.2. Geplande werken

De ontwerpplannen zijn te vinden in de bijlage, een uitsnede wordt hieronder weergegeven.

Alle bomen worden gerooid. Op het oostelijke deel van het terrein wordt een rechthoekig appartementsgebouw opgetrokken, goed voor 90 appartementen. Het gebouw wordt dwars op de Stedestraat aangelegd en heeft als buitenafmetingen 97,70 bij 18,85m. Onder het volledige gebouw wordt een ondergrondse parkeergarage uitgegraven, de bouwput hiervoor zal meer dan 3m diep gaan en ca. 2000m² groot zijn. Deze garage is bereikbaar via een nieuwe wegenis die langsheen de noordoostelijke grens van het terrein loopt en waarlangs ook bovengrondse parkeerplaatsen worden voorzien. Ten zuidwesten van het gebouw wordt een gemeenschappelijke tuin/parkzone voorzien, met daarin een grote vijverpartij. Deze vijver wordt tot 1m diep wordt uitgegraven. De lager gelegen percelen 52W en 50C2 worden opgehoogd van +12,30m TAW naar ca. +13,70m TAW. Vervolgens worden op deze ophoging een talud (aan de noordwestelijke grens), een barbecuelokaal, een stalling, een terras en een petanquebaan aangelegd; de bodemingrepen die hiermee gepaard gaan vinden plaats in deze ophoging. De zuidelijke uitstulping onder perceel 50C2 maakt deel uit van het plangebied, maar behoort eigenlijk tot de tuin van een woning langs de Stedestraat. Hier gebeuren geen werken.

De bodemingrepen met de grootste impact situeren zich centraal en in het oostelijke deel van het terrein: uitgravingen voor de parkeergarage en de vijver, aanleg van de wegenis en verharding, uitgravingen voor nutsleidingen en-voorzieningen onder de wegenis en rond het gebouw, inrichten van de tuinzone.

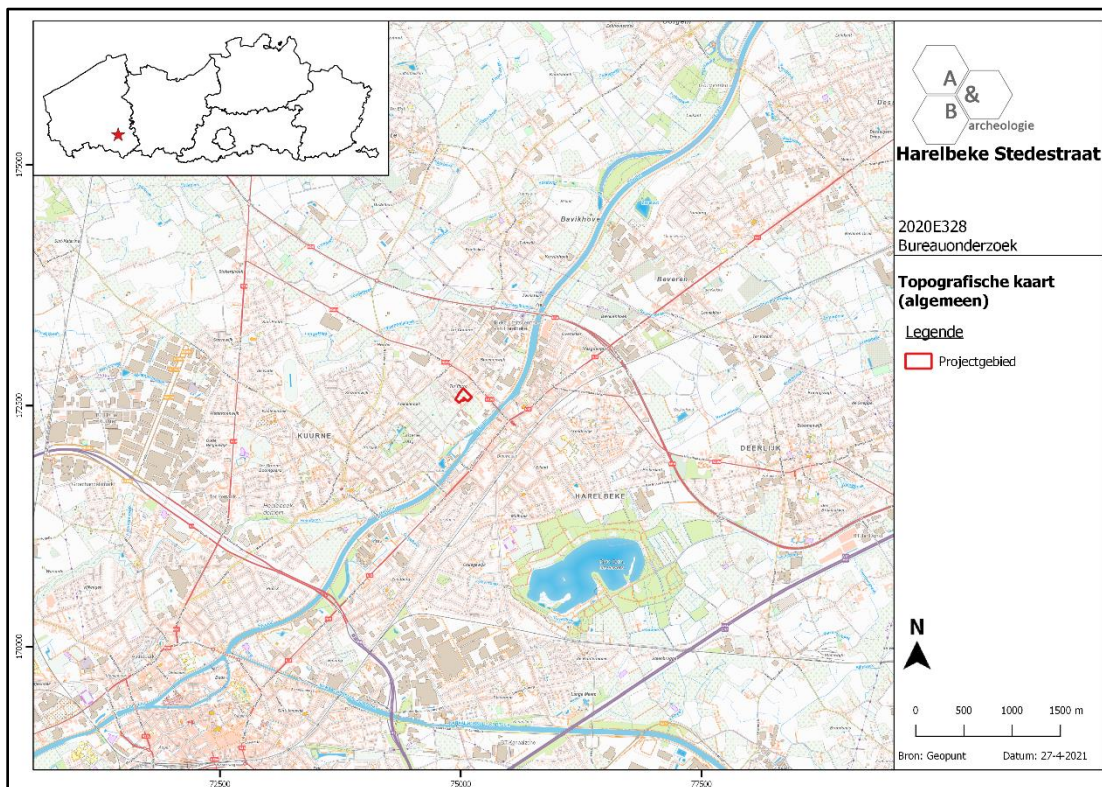

Figuur 2 Uitsnede uit het ontwerpplan (bron: initiatiefnemer).

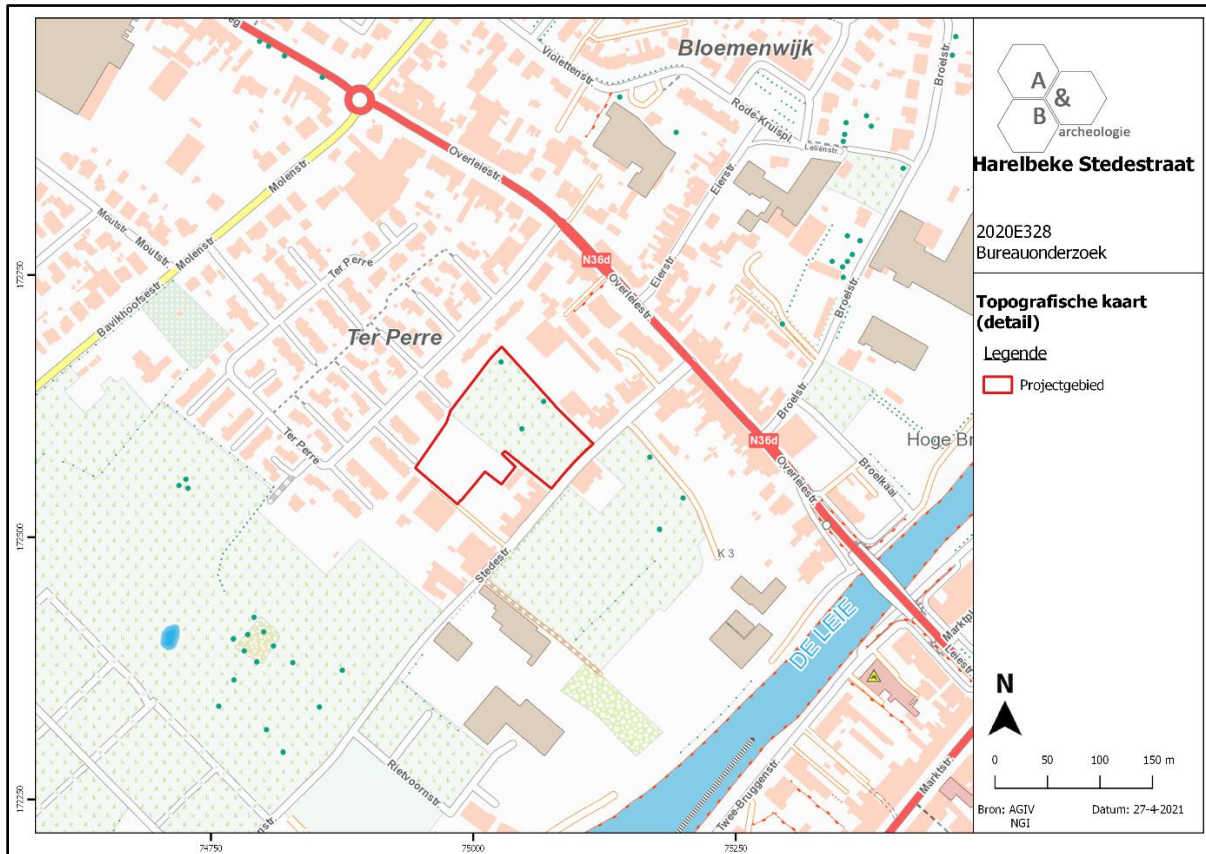
2.3. Landschappelijke ligging

2.3.1. Topografische situering

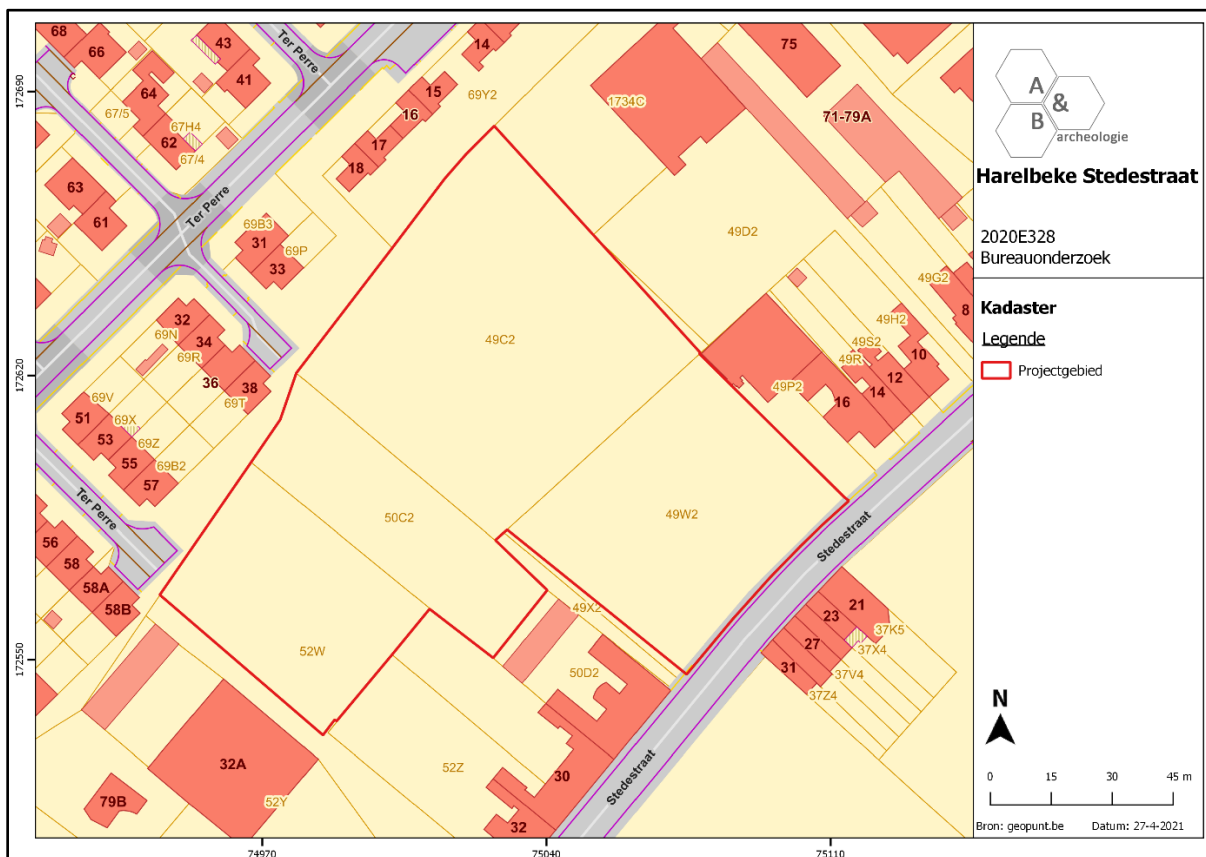
De stad Harelbeke ontwikkelde zich aan de rechteroever van de Leie en is gelegen in het zuidoosten van de provincie West-Vlaanderen. Naast Harelbeke maken ook Bavikhove en Hulste deel uit van de fusiestad. Harelbeke wordt in het noorden begrensd door Ingelmunster en Oostrozebeke, in het oosten door Ooigem (Wielsbeke), Beveren (Waregem) en Deerlijk, in het zuiden door Zwevegem, in het zuidwesten door Kortrijk, en in het westen door Kuurne en Lendeledede. Later breidde het stadje zich ook uit naar de linkeroever (wijk Overleie), ook het plangebied bevindt zich op deze oever, ca. 650m ten westen van de kerk van Harelbeke. De Leie is centraal tussen het plangebied en de stadskern gelegen, op zo'n 300m ten zuidoosten van het terrein. De Stedestraat is een noordoost-zuidwest georiënteerde straat, evenwijdig aan de Leie, die in het noordoosten tegen de Overleiestraat loopt en in het zuidwesten overgaat in de Steenovenstraat (grondgebied Kuurne). Er is verspreide bewoning aanwezig langsheen de Stedestraat, waaronder meerdere 19de-20ste-eeuwse gebouwen die te maken hebben met de voormalige bloeiende vlasnijverheid langsheen de Leie; de laatste jaren staat de open ruimte in de omgeving van het plangebied echter onder druk door de ontwikkeling van verkavelingsprojecten. Het terrein wordt ten noordwesten begrensd door een woonwijk, ten noordoosten en zuidwesten door bewoning en bijhorende tuinen langsheen de Stedestraat. Aan de overzijde van de Stedestraat zijn enkele KMO's gelegen langsheen de Leie. Op de bodemgebruikskaart van 2001 staat het gebied aangeduid als 'Andere bebouwing', 'Akkerbouw', 'Loofbos' en 'Weiland'. Dit komt niet volledig overeen met het huidige gebruik.

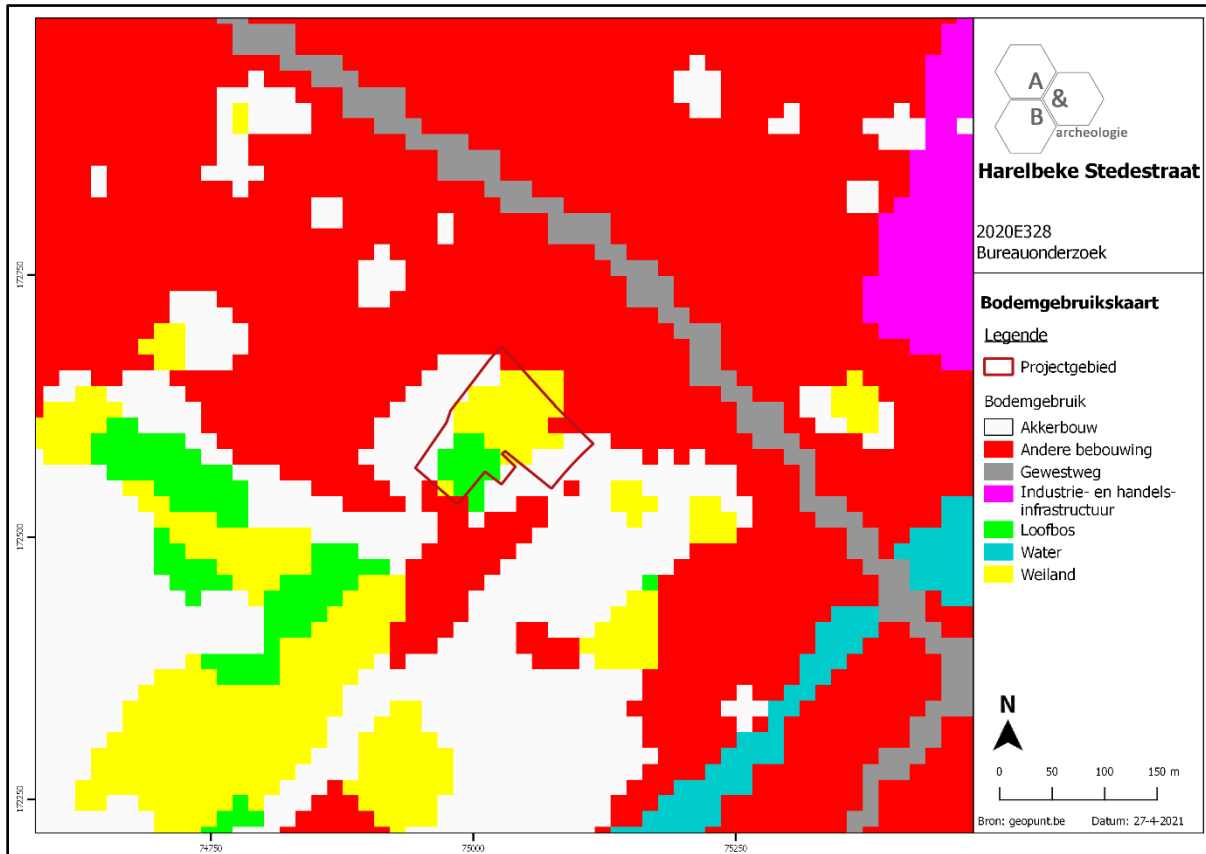
Figuur 3 Zicht op de topografische kaart met aanduiding van het plangebied (bron: NGI).

Figuur 4 Detailopname van de topografische kaart met aanduiding van het plangebied (bron: NGI).

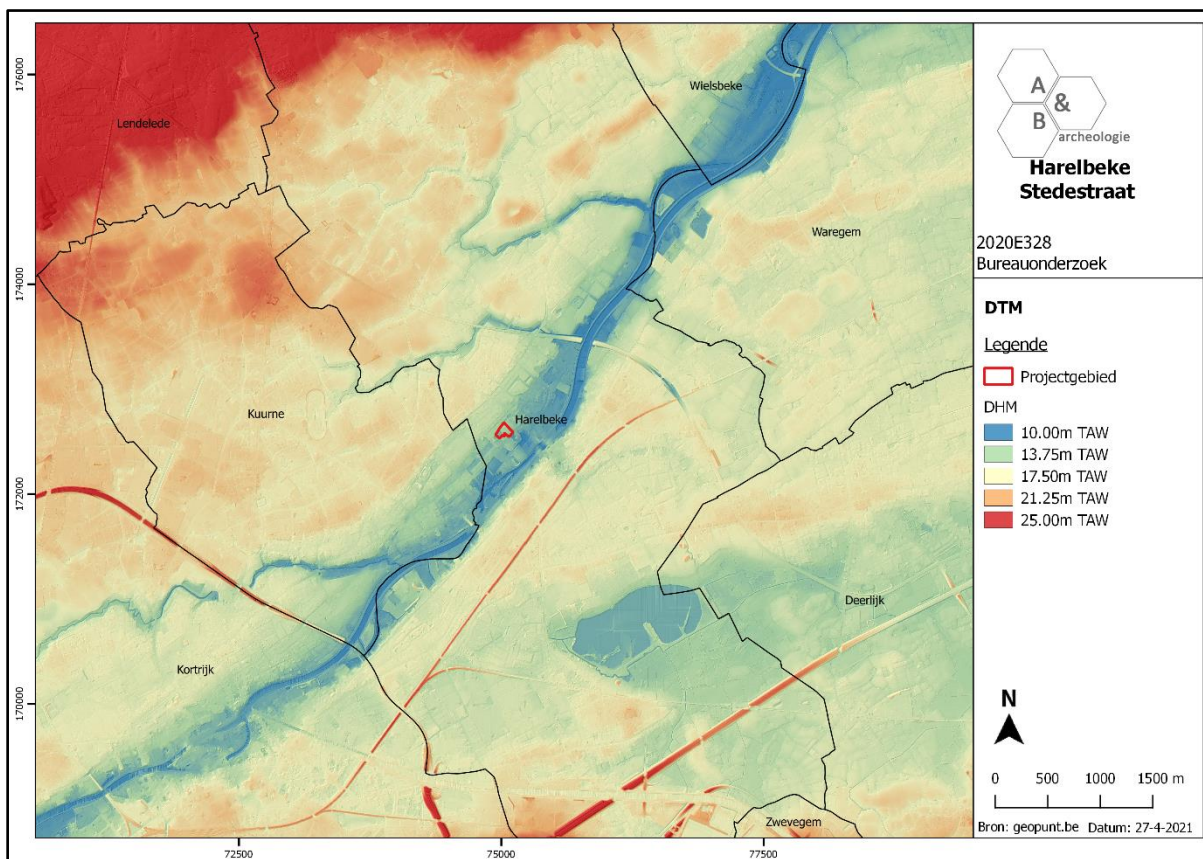
Figuur 5 Zicht op het kadasterplan (bron: geopunt.be).

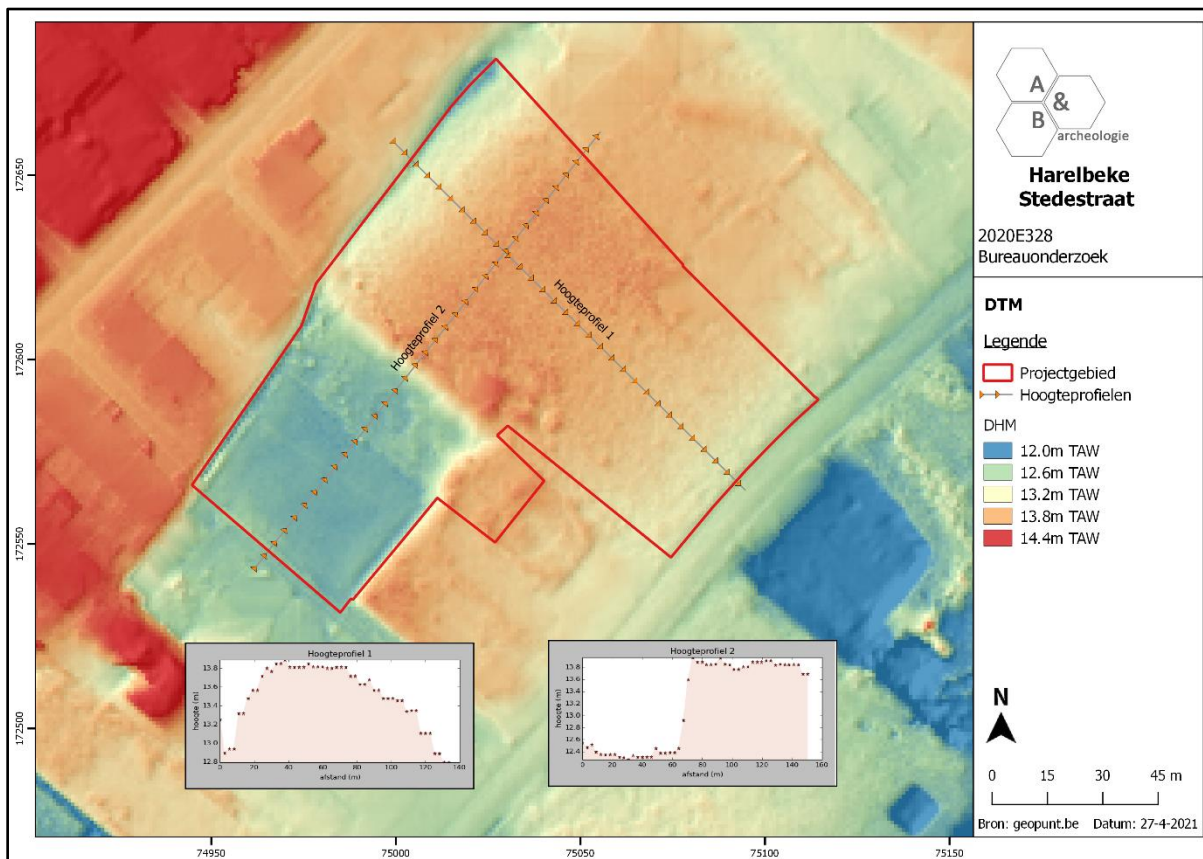
Figuur 6 Zicht op de bodemgebruikskartaal met aanduiding van het plangebied (bron: geopunt.be).

2.3.2. Landschappelijke situering

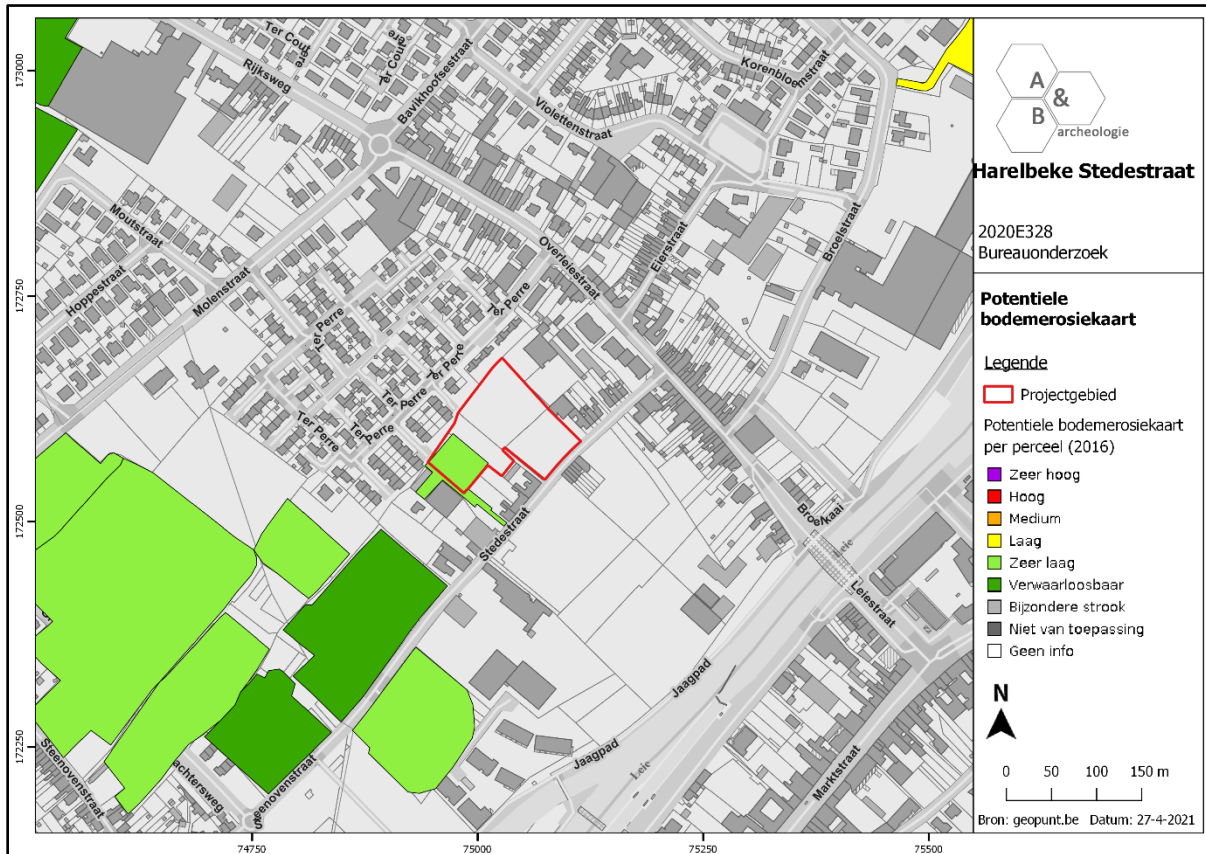
Harelbeke behoort fysisch-geografisch tot het Leie-Schelde interfluvium met een noordelijke overgang naar de alluviale Leievallei. De stad Harelbeke zelf ontwikkelde zich op een hogere rug evenwijdig aan en gelegen aan de rechteroever van de Leie. De vallei aan de linkeroever van de rivier is breder, het plangebied bevindt zich net buiten de overstromingszone van de Leie, op de overgang van de vallei naar de westelijk gelegen hogere gronden. Op het detail van het digitale hoogtemodel is te zien dat het noordoostelijke deel van het terrein duidelijk hoger gelegen is (+13,60 tot +13,80m TAW) dan het zuidwestelijke deel (+12,40m TAW), met een scherpe overgang. Op de potentiële bodemerosiekaart wordt het zuidwestelijke deel van het plangebied groen ingekleurd, wat wijst op een zeer lage erosiegraad.

Figuur 7 Zicht op het Digitaal Hoogtemodel (bron: geopunt.be).

Figuur 8 Zicht op het Digitaal Hoogtemodel, op siteniveau (bron: geopunt.be).

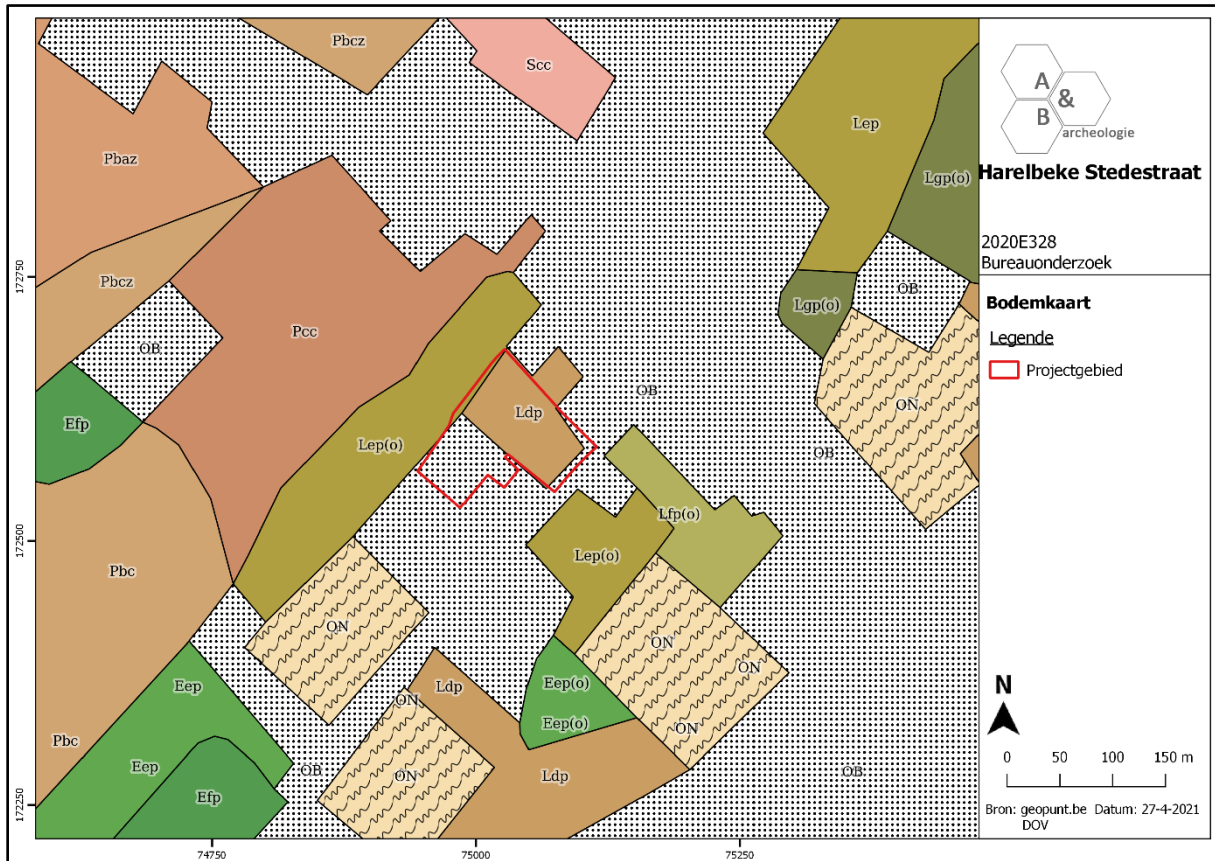

Figuur 9 Zicht op de Potentiële bodemerosiekaart (bron: geopunt.be).

2.3.3. Bodemkundige situering

Op de bodemkaart wordt het plangebied gekarteerd als:

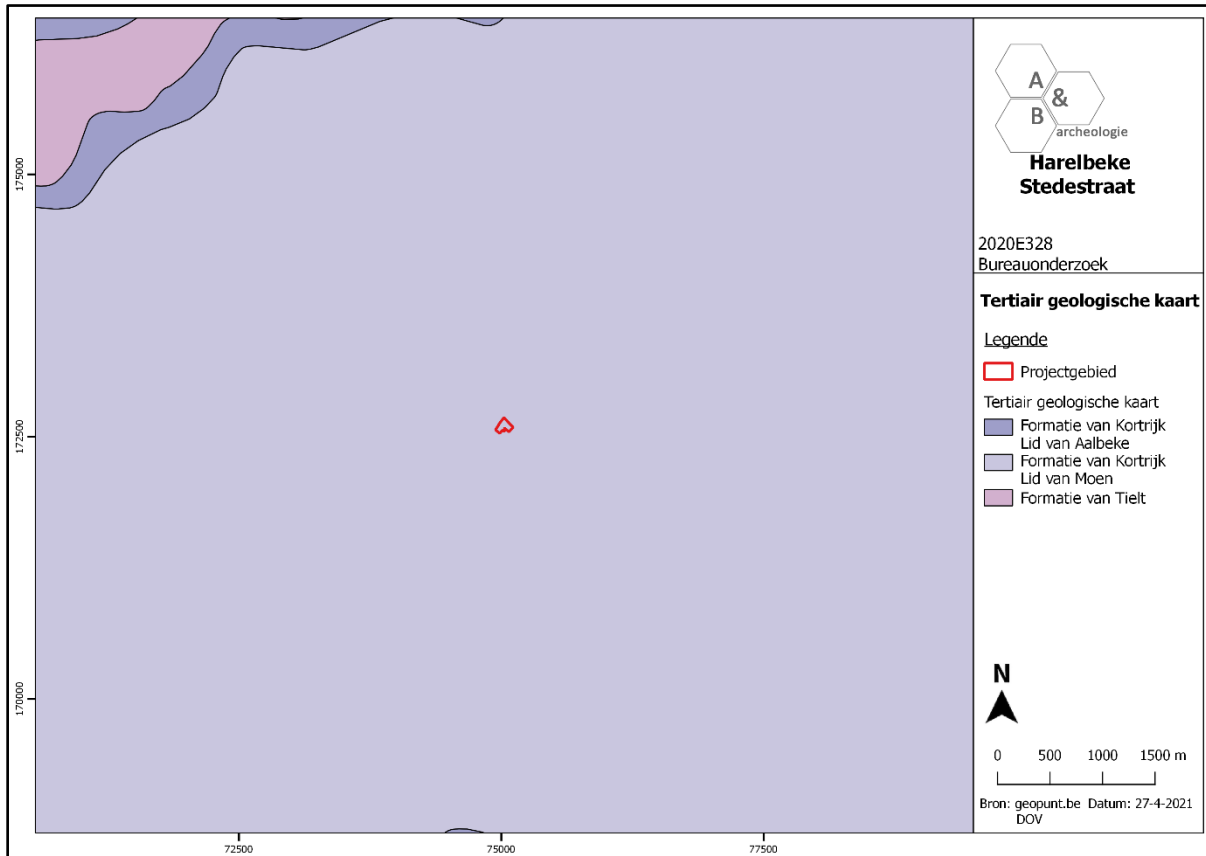
- OB in het zuidwesten: soms wordt het bodemprofiel door het ingrijpen van de mens gewijzigd of vernietigd (kunstmatige gronden). De bodems in de bebouwde zone (OB) zijn daar een voorbeeld van.
- Ldp in het noordoosten: matig natte zandleembodem zonder profiel. Het zijn colluviale gronden, gekenmerkt door een laag recent geërodeerd sediment. Meestal wordt op geringe tot matige diepte een bedolven textuur B (p(c), p1, po) of een Tertiair substraat aangetroffen. Het colluviaal dek onderscheidt zich van het autochtoon zandleem door de aanwezigheid van kleine houtskool- en baksteenrestjes. Roestverschijnselen beginnen tussen 50 en 80cm. De waterhuishouding is gekenmerkt door wateroverlast in de winter; ze is goed in de zomer.
- Lep(o) langs de noordwestelijke grens: natte zandleembodem zonder profiel, de (o) duidt op een sterke antropogene invloed. Deze hydromorfe alluviale bodem is veel te nat en soms kortstondig geïnundeerd in de winter; vochtig in de zomer. De kleur is overwegend grijs met talrijke roestvlekken; dieper dan 80cm wordt blauwgrijs reductiemateriaal aangetroffen.
- In de omgeving zijn meerder gronden als ON gekarteerd: opgehoogde terreinen.

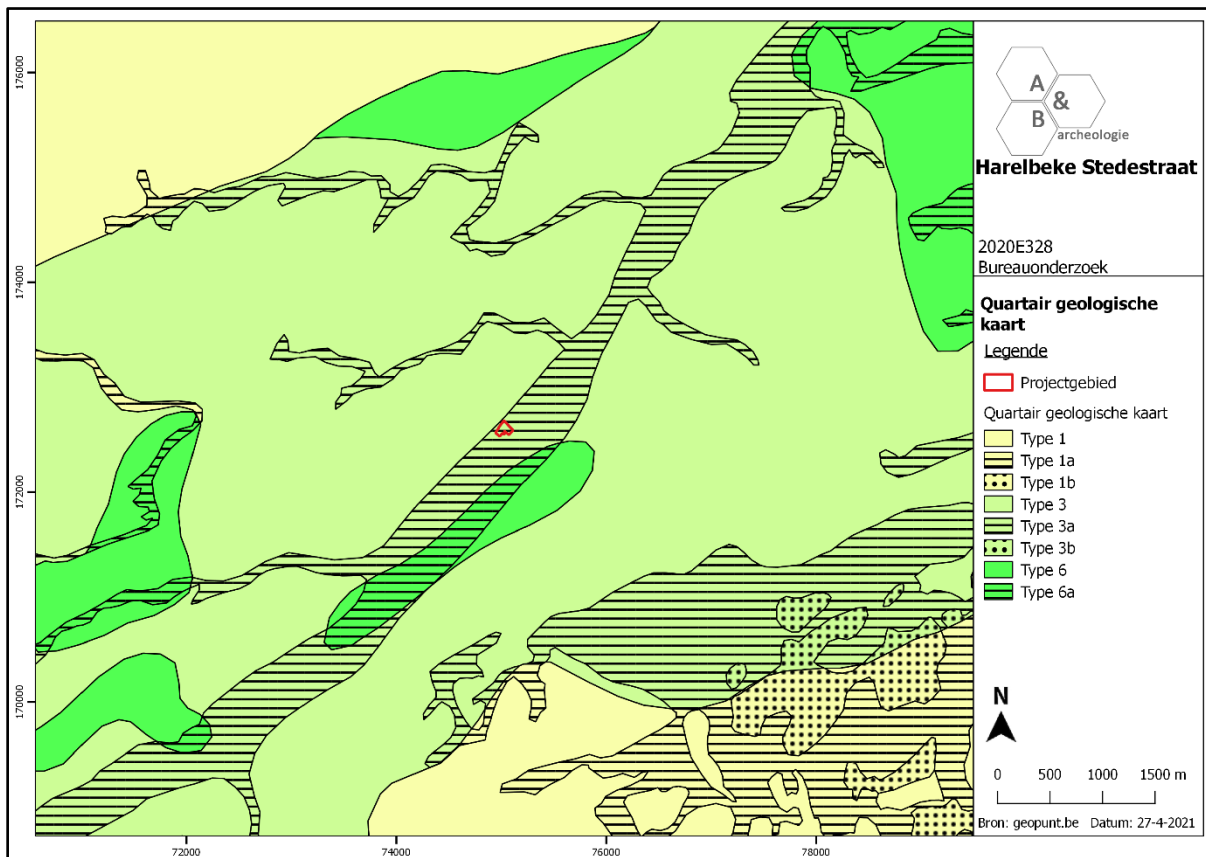
Figuur 10 Zicht op de bodemkaart (bron: DOV).

2.3.4. Geologische situering

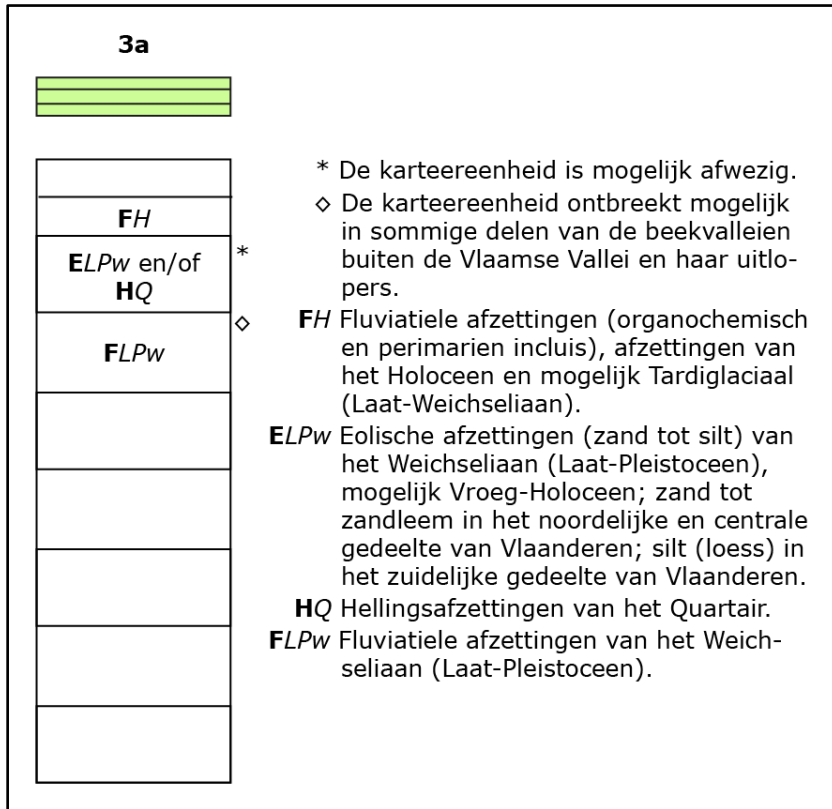
De tertiaire opbouw ter hoogte van het plangebied bestaat uit de Formatie van Kortrijk, meer bepaald het Lid van Moen. De Formatie van Kortrijk is een essentieel mariene afzetting die voornamelijk uit kleiige sedimenten bestaat waarin weinig macrofossielen voorkomen en die te dateren is in het Onder Eoceen. De Formatie kan een dikte van 100m bereiken en rust op de Formatie van Landen. Het Lid van Moen wordt gevormd uit grijze kleiige grove silt met kleilagen die Nummulites Planulatus bevatten. Gemiddeld is het Lid van Moen 45m dik. De Quartair geologische kaart geeft aan dat het plangebied hoofdzakelijk bestaat uit het type 3a: Holocene en/of Tardiglaciale fluviatiele afzettingen (a) bovenop de Pleistocene sequentie (3). De geomorfologische kaart voor deze streek is niet voorhanden en kan dus niet worden afgebeeld.

Figuur 11 Uitsnede uit de Tertiair Geologische Kaart (bron: geopunt.be).

Figuur 12 Uitsnede uit de Quartaire Geologische Kaart (bron: geopunt.be).

Figuur 13 Uitleg bij de Quartair Geologische Kaart (bron: geopunt.be).

2.4. Historische situering

- **Algemeen⁹**

Harelbeke kent een concentrische, historische stadskern die parallel met de Leie is gelegen. De stadskern is ontstaan ter hoogte van en rondom de Sint-Salvatorskerk. Het hoofdtracé dat door de stadskern loopt is de historische verbinding tussen Kortrijk en Gent. In de late middeleeuwen komt er in de stadskern een nagenoeg aaneengesloten lintbebouwing tot stand. In de oudste middeleeuwse fase bezit de stadskern een tweeledige structuur (oost-west): beide delen zijn van elkaar gescheiden door de depressie van de Arendsbeek (Arelbeek) (volledig opgevuld in de 16de eeuw). Enkele historische uitvalsstraten vertrekken vanuit het centrum in het bijzonder de Leie-/Overleiestraat in noordwestelijke richting en in zuidoostelijke richting de Andries Pervernagestraat met de in het verlengde lopende Stasegemsestraat/ Stasegemsesteenweg, de Stationsstraat/Gaversstraat en de Boterpotstraat/Arendsstraat. Vanaf het begin van de 18de eeuw wordt het tracé tussen Kortrijk en Harelbeke, dat door het centrum loopt, heraangelegd en rechtgetrokken. Ten noordoosten van de stadskern liggen de historische wijken Ooste en ten zuidwesten de Westwijk. Vanaf de jaren 1930 wordt het centrum aanzienlijk vergroot door de inpalming van het eertijds uitgestrekte landelijke gebied met de aanleg van wijken zoals het Eiland en de Zandberg. In de jaren 1950-60 ontwikkelen deze wijken verder en breiden nog uit; ook aanleg van de Arends- en Collegewijk en in de jaren 1960 van de wijk Overleie (nabij het plangebied). Overige wijken zijn ten oosten Klein Harelbeke, ten zuidwesten Molhoek en te noorden de recent ontwikkelde verkavelingen Ter Perre en Bloemenwijk. Ten zuiden van de huidige gemeente bevindt zich het historische gehucht Stasegem, eertijds gericht op landbouw, later gedomineerd door de aanwezigheid van een grote brouwerij en in de laatste decennia geëvolueerd tot woongehucht na de uitbreiding door enkele verkavelingen zoals het Brouwerspark, Stasegem en Steenbrugge.

In de Romeinse periode bevonden zich op het grondgebied van Harelbeke wellicht minstens twee hoofdbanen, namelijk de heirweg van Cassel naar Tongeren (over Kortrijk en Stasegem naar Oudenaarde) en een weg op de oostelijke oever van de Leie. Deze hoofdbanen waren op hun beurt verbonden met tal van kleine landwegen. Het gros van de bewoning is te verbinden met dit wegennet. De meest spectaculaire Romeinse site is te situeren op de westelijke oever van de Gavers, ter hoogte van de huidige Collegewijk (Kastanjelaan, Stasegemsestraat). Uit de opgravingen bleek dat zich hier in de Romeinse tijd een aanzienlijk dorp ontwikkelde, mogelijk zelfs met stedelijke allures. Niet alleen werden tal van sporen van gebouwen aangetroffen, ook werden er een groot aantal graven aangetroffen, waterputten en zelfs een offerkuil die in verband wordt gebracht met een heiligdom. Ook op de noordelijke oever van de Gavers werden sporen uit de Romeinse tijd aangetroffen, onder meer in de Gaversstraat en nabij sportcentrum De Mol. Daarnaast werden ook in het centrum van Harelbeke en op Steenakker (nabij Beveren-Leie) meerdere Romeinse sporen aangetroffen, die wijzen op een actieve Romeinse bewoning langs de Leie.

De oudste vermelding van de naam Harelbeke zou dateren van het jaar 629. In 691 vermeldt men "Harlebecca". Voor de benaming Harelbeke geeft M. Gysseling drie etymologische verklaringen. Ten eerste zou het Germaanse "harula" zandige heuvelrug betekenen. Deze verklaring lijkt aanvaardbaar,

⁹ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/themas/14760>

aangezien op de zandige heuvelrug nabij de Sint-Salvatorskerk (cf. Gentsestraat z.nr.) enige overblijfselen van een nederzetting zijn teruggevonden, waarop Harelbeke later is tot ontwikkeling gekomen. Als tweede mogelijkheid leidt Gysseling "harel" af via "akar", wat glanzende betekent. Harelbeke zou dan glanzende beek betekenen. Misschien was er sprake van een natuurlijke stroomversnelling waarop de graven van Vlaanderen hun banmolens lieten optrekken. Volgens taalkundige Albert Carnoy is "harla" een variant van "har" of "harw" (droog, ruw, hard), waardoor Harelbeke ruw water zou betekenen. De derde verklaring van Gysseling wordt echter uitgesloten door J. De Vries: "harula" zou vlasvezel betekenen, wat voortleeft in het Nederlandse harrel of herel. Andere eveneens minder plausibele verklaringen zijn dat "harel" is afgeleid van Haribald of dat "har" mogelijk verwijst naar een hoofdman (woonplaats van een hoofdman aan de beek). Het oud Diets "(h)erle" of "(h)arle" betekent els (het dorp aan de Elzenbeek of aan een beek met elzenbosjes).

Hoewel uit de etymologie blijkt dat Harelbeke als woongemeenschap opklimt tot de vroege middeleeuwen (7de eeuw) zijn hiervoor geen archeologische aanwijzingen: de oudste sporen in het centrum van Harelbeke stammen pas uit de volle middeleeuwen (11de-12de eeuw). Materiële sporen van het vroegmiddeleeuws kapittel of van de bewoning uit de periode tussen de 4de en de 11de eeuw, ontbreken op vandaag volledig. Mogelijk brengt toekomstig onderzoek meer uitsluitsel.

In de middeleeuwen ligt het grondgebied van het huidige Harelbeke vermoedelijk deels in het Methelawoud dat zich uitstreckte over Beveren-Leie (Waregem), Desselgem (Waregem) en Deerlijk en uitlopers had naar Waregem en Harelbeke. Het woud was in de 10de eeuw in het bezit van de Gentse Sint-Pietersabdij, dat in de loop van de 11de en 12de eeuw het woud liet rooien in functie van landbouw.

Vermoedelijk bestaat reeds in het begin van de 9de eeuw een eerste bidplaats te Harelbeke. Dit kerkje zou naar verluidt door forestier Liederik (793-817) zijn opgericht als huiskapel bij een grafelijke woonst. De forestiers van Harelbeke, Liederik, Ingelram (817-?) en Audacer, zouden daadwerkelijk hebben bestaan, maar hun in de geschiedenis aangenomen onderlinge verwantschap zou berusten op een legende. De monniken van de Sint-Pietersabdij te Gent probeerden namelijk de dynastie van de graven van Vlaanderen zo ver mogelijk in het verleden te laten opklimmen, om zo de dynastie meer prestige te geven. Aangezien Boudewijn V (1035-1067) reeds algemeen aanvaard werd als grondlegger van het graafschap, krijgen Liederik, Ingelram en Audacer niet de titel van graaf, maar worden zij koninklijke opzichters van de uitgestrekte bossen en wouden die tot koninklijk bezit behoren. In de 12de eeuw kent men de benaming forestiers toe. Op het einde van de 9de eeuw maakt graaf Boudewijn II (863-918) gebruik van de verzwakking van het Karolingische rijk om Harelbeke samen met andere staatseigendommen aan te slaan als persoonlijk bezit. Tot het grafelijke domein behoren ook een grafelijke spijker (op de heerlijkheid Overacker), belast met het innen van de cijns in natura, de grafelijke banmolens op het Leie-eiland en een leenhof met talrijke lenen en achterlenen. Bepaalde bronnen vermelden dat de grafelijke residentie, die mogelijk gelegen was ten oosten van de kerk op de vlakke zandrug bij het Paretteplein, al in 879 zou zijn verwoest door de Noormannen, terwijl de Vita Sancti Bertulfi (circa 1073) de verwoesting pas situeert in de eerste helft van de 10de eeuw. Harelbeke zou namelijk in de opstand van de Kortrijkzanen circa 922 tegen hun re-integratie in het graafschap Vlaanderen door graaf Boudewijn IV verwoest worden.

Tussen 935 en 939 laat graaf Arnulf I (918-965) een stuk van het gebeente van Sint-Bertulfus onderbrengen in een kerk bij zijn grafelijke verblijfplaats. Uit de Vita Sancti Bertulfi, die dit verhaal

brengt, kan enkel worden afgeleid dat op dat ogenblik in Harelbeke al een kerk bestaat, die niet in functie van de relieken is opgetrokken. Verschillende auteurs vermelden echter dat graaf Arnulf de kerk circa 940 heropricht, vermoedelijk na het er onderbrengen van de stukjes beenderen. In een poging van graaf Boudewijn IV (988-1035) om het gebied rond Kortrijk terug bij zijn bezittingen in te lijven, ontstaan op het einde van de 10de eeuw intense gevechten tussen de inwoners van Harelbeke en Kortrijk en een grote brand, waarbij onder meer de toenmalige kerk wordt verwoest. Vermoedelijk heeft dat kerkgebouw al stenen muren, want er is beschreven hoe het dak ervan instort.

Onder Boudewijn V (1035-1067) wordt het graafschap Vlaanderen hervormd. Harelbeke behoorde tot het graafschap Vlaanderen, meer bepaald tot de kasselrij Kortrijk. Deze kasselrij is onderverdeeld in vijf roeden, waaronder de roede van Harelbeke die verder is opgedeeld in 18 parochies. De parochie Harelbeke bestaat uit Harelbeke-binnen en Harelbeke-buiten. Harelbeke-binnen (het schependom) strekte zich uit vanaf de Leie in het zuidwesten tot aan de huidige Oostwijk in het noordoosten en vanaf de Stedestraat in het noordwesten tot aan de huidige Eiland- en Arendswijk in het zuidoosten. De stadskern was tweeledig. Het gebied rond de Sint-Salvatorskerk werd gevormd door de heerlijkheid Ten Doorne, eigendom van het Sint-Salvatorskapittel; het gebied daarrond werd het Vrije genoemd. Al wat daarbuiten viel, behoorde tot Harelbeke-buiten. Deze feodale structuur blijft bestaan tot op het einde van de 18de eeuw.

Tussen 1035 en 1042 stichten graaf Boudewijn V en zijn echtgenote gravin Adela ter ere van hun vermeende voorvader Liederik het Sint-Salvatorskapittel. Daarbij schenkt de graaf aan het kapittel onder meer de kerk van Harelbeke en enkele altaren onder meer in Zwevegem. Voor deze gelegenheid laten ze ook de kerk wat ruimer heropbouwen. Van de 11de-eeuwse kerk zijn sporen noch aantekeningen bewaard. Wel zou ze gebouwd zijn op een driebeukige crypte, waarin graaf Robrecht I de Fries (1067-1093) op het einde van de 11de eeuw een altaar ter ere van Sint-Pieter opricht en vanwaar de latere benaming de capelle van Sinte Pieters inden crogh is afgeleid. De oprichting van het kapittel wordt door bisschop Balduinus en de Franse koning Filips I (1052-1108) in 1063 bevestigd. Het kapittel voert aanvankelijk de administratie uit van de grafelijke nederzetting en bezat het patronaatsrecht. In 1070 wordt de kapittelkerk exempt gemaakt, wat wil zeggen dat de kanunniken enkel verantwoording verschuldigd waren aan de paus en niet aan de bisschop van Doornik. De legende vertelt dat gravin Adela in 1063 ook het hospitaal (Marktstraat) zou hebben gesticht.

In de 11de eeuw is er een zwaaiikom in de Leie voorzien, die afgesloten wordt met balken. Wanneer de afwaartse balken worden opgetrokken, kunnen de schepen verder drijven tot de volgende de kom in Sint-Eloois-Vijve (Waregem). In die periode richten de graven van Vlaanderen langs de Leie hun banmolens (Watermolenstraat) op. Volgens De Flou worden de watermolens voor het eerst vermeld in 1125. De vroegste vermelding in de literatuur dateert van een oorkonde van 1128 ("in molendis apud Herlebecam"); in dat jaar schenkt gravin Clementia van Bourgondië, echtgenote van Robrecht II van Jeruzalem (circa 1065-1111), aan de proosdij van Sint-Amand te Kortrijk een mud graan afkomstig van de molens van Harelbeke.

Voor het eerst in 1100 is er sprake van een stadhuis, wanneer Harelbeke tot grafelijke stad wordt uitgeroepen. Eén van de verplichtingen die een nieuwe stad moest nakomen, was de bouw van een schepenhuis. Halverwege de 12de eeuw vindt men bij de naam Harelbeke voor het eerst de term

oppidum terug, wat waarschijnlijk reeds op een stedelijk statuut wijst: de oorkonden van Diederik en Filips van de Elzas van 1153 en 1177 noemen Harelbeke oppidum of stad. Harelbeke had een eigen poortერი. De stadsmagistratuur bestond uit een proost en zeven schepenen, die benoemd werden door de baljuw en een aantal vorstelijke commissarissen. Harelbeke is tijdens de middeleeuwen een open stad, zonder ommuring maar met vesten en grachten. Harelbeke strekt zich op dat ogenblik uit vanaf het punt waar een eilandje deze rivier in twee armen splitst tot voorbij de plaats waar de Arendsbeek (of Arelbeek) in de Leie uitmondt (de Leie splitst zich bij het binnenkomen van Harelbeke, om enkele honderden meters verder weer samen te vloeien). De Arendsbeek (of Arelbeek) had een brede monding uitgeschuurd in de zanderige heuvelrug. De Harelbeek loopt van de meersen achter de splitsing Deerlijkse- en Waregemsestraat richting de Gaversstraat om daar naar het noorden af te zwenken om in de Leie uit te monden. De Leie is van oudsher een belangrijke verbindings- en transportweg en heeft een klein natuurlijk verval, dat fungeerde als aandrijfkracht voor de watermolens (Watermolenstraat) en waarop er sluizen werden aangelegd. Het stadscentrum ligt tussen de monding van de Arendsbeek (of Arelbeek) in de Leie en het huidige Schipstraatje met een concentratie van woningen aan beide zijden van de weg Kortrijk-Gent. Op de plaats waar de Zwevegensestraat, Wagenweg en Kortrijksestraat samenkomen, staat een poort, met name de Westpoort; de Oostpoort is gelegen aan de huidige Forestiersstraat. De vesten volgen een stukje de Andries Pevernagestraat om dan af te buigen ter hoogte van de huidige Ballingenweg. In de 17de eeuw zijn de poorten verdwenen; de vesten verdwijnen al vroeger en vermoedelijk zijn de grachten gedempt in de 15de of 16de eeuw.

Volgens opgravingen in de eerste helft van de 20ste eeuw, opgetekend door onder meer broeder Firmin (1940) en Devliegher (1959), wordt de 11de-eeuwse kerk in de laatste decennia van de 12de eeuw herbouwd tot een romaanse driebeukige kruiskerk in Doornikse steen. Boven de viering verheft zich een toren die op elke zijde door negen gesplitste galmgaten is opengewerkt, een unicum in onze gewesten. Tijdens dezelfde bouwcampagne wordt ook de crypte aangepast met een drielobbige kooruitbouw.

De belangrijkste heerlijkheid van Harelbeke is tijdens de middeleeuwen de heerlijkheid te Halle met het omwalde goed "Te Halle" (Stasegemsesteenweg). Het wordt voor het eerst vermeld in 1119, wanneer Wilhelmus de Halle eigenaar is.

Tijdens de 13de en 14de eeuw verandert de grafelijke heerlijkheid Harelbeke meermaals van eigenaar: zo is het onder meer eigendom van graaf Filips I (1168-1191), graaf Boudewijn IX (1194-1205) en de familie de Courtenay. In 1335 verleent Filips VI van Valois, heer van Harelbeke, de stad Harelbeke het recht de draperie of de lakennijverheid uit te oefenen.

Vermoedelijk in 1341 wordt het hospitaal van Harelbeke (Marktstraat) gesticht, in elk geval ten laatste in 1359 want in een document uit dat jaar maakt Filippus d'Arbois, bisschop van Doornik, bekend aan Egidius Smaelkin, kapelaan in de Sint-Salvatorskerk, dat hij een kapel heeft gesticht in het Sint-Niklaashospitaal van Harelbeke. Een andere instelling van kerkelijke aard vindt men in die periode terug op het goed "Te Halle". Archeologische opgravingen op het einde van de jaren 1970 tonen aan dat het goed reeds tijdens de 13de of 14de eeuw van een bakstenen woonhuis is voorzien. In 1331, wanneer Margareta de Halle eigenares is, wordt op het goed een kapel ter ere van de Heilige Amandus gesticht. In 1382 wordt het goed verwoest en het woonhuis heropgetrokken. Eén van de eerste gekende bewoners van het goed "Harlembois" (Kortrijksesteenweg), centrum van de

gelijknamige heerlijkheid, is Agnes Harlebouds († 1380), van wie de hoevenaam mogelijk is overgenomen.

Bij verschillende opstanden van de Gentenaren tegen het grafelijke gezag onder meer in 1379, 1385 en 1455, wordt Harelbeke geplunderd en deels verwoest. De banmolens en de bijhorende sluizen zijn in die periode van groot strategisch en militair belang. In 1382 worden de molens door de Fransen na hun zege in Westrozebeke bijna totaal vernield. Om de stad te helpen zich te herstellen na de schade van de Gentse opstandelingen, wordt het recht de draperie uit te oefenen en een jaarmarkt te houden in 1385-1386 bekrachtigd door hertog Filips de Stoute. In 1387-1393 wordt een nieuwe westmolen gebouwd, een stenen graanwatermolen met rieten dak.

De beekvallei van de Arendsbeek (of Arelbeek) wordt vanaf de 14de eeuw geleidelijk aan opgevuld met grote massa's puin en afval.

Het oudste document dat is teruggevonden in verband met het klooster van de Heilige Augustinus (Marktstraat), dateert van 1413 en handelt over de aanstelling van Henri de Wenenaerde, pastoor en kapelaan in Harelbeke, als geestelijke en wereldlijke bestuurder. De zusters augustinessen zelf houden zich in de 16de, 17de en 18de eeuw voornamelijk bezig met lesgeven, weliswaar met wisselend succes.

Uit de denombrementen van "den Zoutput" van 1420 en 1456 blijkt dat de oost- of zoutputmolen niet meer gebruikt wordt; de molen zal pas in 1564 terug in de archieven verschijnen. Volgens een bewaard bestek uit de Archives Départementales du Nord in Rijsel wordt er in de 15de eeuw een koren- en oliewatermolen op de Leie in Harelbeke gebouwd. In de 15de eeuw wordt het schepenhuis (oud schepenhuis) opgericht.

In de tweede helft van de 15de eeuw breken regelmatig conflicten uit tussen Harelbeke en Kortrijk in verband met de lakennijverheid (in Harelbeke gebruikt men Spaanse wol die goedkoper is maar hetzelfde uitzicht heeft als de Engelse wol die in Kortrijk wordt gebruikt). Harelbeke wordt echter door de Raad van Vlaanderen telkens in het gelijk gesteld. In 1477 komen de Franse troepen Harelbeke voor de zoveelste keer platbranden en plunderen. Hierdoor gaat de welvarendheid van de stad verloren. Na een brand in de Sint-Salvatorskerk (Gentsestraat) in 1497 wordt aan het dak van het nieuwe koor gewerkt en vermoedelijk komt in die periode ook het vierzijdige kruisribgewelf boven de viering tot stand.

Aan het kruispunt van de wegen Harelbeke-Zwevegem en Kortrijk-Oudenaarde ontstaat een klein gehucht, waarvan de naam Stasegem vanaf de 15de eeuw voorkomt doch pas veelvuldig wordt gebruikt vanaf de 17de eeuw.

Onder het bestuur van keizer Karel V (1506-1558) kent Harelbeke een periode van stabiliteit. In 1510 wordt rechtover de toenmalige kerk een nieuwe pastorie opgetrokken (Gentsestraat). In 1532 bevestigt keizer Karel het bestaansrecht van de drie toen bestaande schuttersgilden: de gilde van Sint-Sebastiaan (handboog), de gilde van Sint-Joris (voetboog) en de Bosseniers (musketten).

Bij kerkelijke hervormingen in 1559 worden de bisdommen gesplitst; Harelbeke blijft echter ressorteren onder het bisdom (Noyon-)Doornik en de dekenij Kortrijk.

De oudst gekende weergave van Harelbeke verschijnt op de kaart van Deventer (1560). De stad wordt gedomineerd door het tracé Kortrijk-Gent dat parallel loopt met de Leie en waarlangs zich de bebouwing concentreert. Ten noordwesten worden ook de tracés van de huidige Leie- en Overleiestraat weergegeven en ten zuidoosten springen voornamelijk de actuele Andries Pevernagestraat-Stasegemsestraat-Stasegemsesteenweg in het oog. Ten oosten van de stadskern lijken de Stationsstraat-Gaversstraat en de Boterpotstraat-Arendsstraat de voornaamste wegen. De westmolen bij de sluis op de Leie is circa 1561 in gebruik als ijzermolen en wordt in 1564 omgebouwd tot papier- en oliemolen. Voor de Kortrijkse schepenbank wordt in datzelfde jaar ook een contract afgesloten voor de bouw van een nieuwe oostelijke watermolen. In Harelbeke-buiten liggen verspreid verschillende hofsteden die het centrum vormen van de heerlijkheden.

In de laatste decennia van de 16de eeuw breken onrustige tijden aan met het opkomende protestantisme, de beeldenstorm en de reactie van de katholieke Spaanse vorsten. In 1570 valt Harelbeke ten prooi aan de geuzen. De kerk, de kloosterkapel en verschillende huizen worden geplunderd en platgebrand en de hertog van Alva, landvoogd van de Nederlanden (1567-1573), legt de tiende penning op als belasting. De pest heerst van 1579 tot 1584. In de jaren 1590 zijn er opnieuw invallen van de geuzen.

Na het Twaalfjarig Bestand (1609-1621), tijdens de regering van de aartshertogen Albrecht en Isabella, volgen de oorlogen elkaar opnieuw op: de oorlogen van de Franse koning Lodewijk XIV en de Negenjarige Oorlog (1688-1697). Niettemin leidt de periode van stabiliteit in het begin van de eeuw tot verschillende bouwwerken die het uitzicht van het 17de-eeuwse Harelbeke mee vorm geven. Zo worden met toestemming van de stedelijke overheid de vesten rond Harelbeke gedempt.

Een kaart uit het renteboek van de heerlijkheid Overacker van circa 1607 geeft het centrum van Harelbeke weer. Het toenmalige Marktpllein, dat visueel toen de Marktstraat als het ware afsloot, was aan noord- en oostzijde bebouwd en centraal gedomineerd door een kruis op een podium (plaats van de rechtspraak). De gebouwen aan de oostzijde zijn het "oud schepenhuis", een hoekgebouw met torentje, in het midden het stadhuis en op de hoek naar verluiddt het huisje van de stedeknaap. Op de hoek van het plein en de huidige Marktstraat wordt ook al het huis van de kasselrij van Kortrijk afgebeeld, met ranke toren, ook al wordt deze volgens de literatuur pas gebouwd in de jaren 1610. Langs de Marktstraat is ook duidelijk het hospitaal weergegeven en aan beide zijden vrij grootse (meerdere vleugels) panden. De gravure van het centrum van Harelbeke (Harelbeke-binnen) in Antonius Sanderus' *Flandria Illustrata*, gedateerd 1641, vertoont eenzelfde situatie.

Volgens de literatuur in 1614 laten de magistraten van de kasselrij Kortrijk in Harelbeke, op de hoek van het toenmalige Marktpllein en de huidige Leiestraat, het huis van de kasselrij Kortrijk bouwen (Marktstraat). Dit stuit echter op hevige kritiek en een rechtzaak vanwege het Kortrijkse stadsbestuur. In 1616 is het gebouw afgewerkt. Het kasselrijhuis wordt vermoedelijk nooit gebruikt als zetel van de kasselrij Kortrijk, want het wordt bijna onmiddellijk verhuurd aan voornamen inwoners van Harelbeke. Ook in 1616 jaar laten de burgemeester en de schepenen door architect-meestermetser Jan Persyn uit Kortrijk naast het 15de-eeuwse schepenhuis een nieuw schepenhuis bouwen. Vermoedelijk vinden in de eerste helft van de 17de eeuw ook aan de pastorie (Gentsestraat) vrij ingrijpende verbouwingswerken plaats, want tijdens afbraakwerken in de pastorie in 1892 wordt

er een balk ontdekt met het jaartal 1644. In 1699 richt de proost van het kapittel d'Espinosa († 1748), hertog van Ribeaucourt, ten noorden van de Sint-Salvatorskerk een proosdij op (Paretteplein).

Tijdens de Spaanse Successieoorlog (1701-1714) worden onze gebieden in 1708 geteisterd door terugtrekkende Franse troepen. Herberg "Den Gouden Boom" (Gentsestraat), gelegen schuinover de kerk, wordt in brand gestoken en Jan Tanghe laat op de vrijgekomen plaats een imposant herenhuis optrekken. In dezelfde huizenrij wordt in 1710 ook een nieuwe pastorie opgetrokken, weliswaar met behoud van de 17de-eeuwse balklagen. In het zuidelijk gelegen gehucht Stasegem wordt op het goed "Te Stasegem" (Generaal Deprezstraat) ten laatste vanaf 1715 door de familie Deconinck een brouwerij uitgebaat; dit leidt ook tot vrij ingrijpende bouwwerken, want een deel van de thans gesloopte hoevegebouwen waren door middel van jaarankers gedateerd in 1769.

De 18de eeuw is, na de Vrede van Utrecht in 1713, eerder een periode van vrede en economische bloei. Naar aanleiding van het Barrièretraktaat van 1715 worden de soldaten, die ingezet zijn in Menen en Ieper als beveiliging tegen een mogelijke Franse aanval, bevoorrad via de Leie. Hierdoor houden dikwijls bevoorradingskonvoien halt in Harelbeke.

Op order van de kasselrij van Kortrijk wordt vanaf 1716 de baan tussen Kortrijk en Gent aangelegd als verbinding tussen de steden. Op het grondgebied van Harelbeke wordt deze gevormd door het reeds bestaande tracé Kortrijksesteenweg-Kortrijksestraat-Marktstraat-Gentsestraat-Beversestraat. De werken in Harelbeke, die aanvangen op 6 oktober 1716, worden uitgevoerd door aannemer Borlieux uit Doornik. De nieuwe weg heeft een gebogen profiel, is 60 voet breed en heeft een middenstrook van 20 voet bestaande uit een laag zand waarboven straatstenen worden gelegd, gestut door kantstenen in blauwsteen. De meeste bouwmaterialen worden via de Leie per schip uit Noord-Frankrijk aangevoerd. De weg wordt aan weerszijden beplant met lindebomen. Een deel van de baan (ter hoogte van de Kortrijksestraat-Marktstraat-Gentsestraat) was voorheen reeds verhard en dit wegdek kan gebruikt worden om kosten uit te sparen. De weg in het centrum van Harelbeke wordt circa 1720-1721 rechtgetrokken en verbreed, waardoor veel bewoners van de noordkant van de Marktstraat (een deel van) hun huis moeten afbreken. De gevangenis in de burggravie moet in 1720 herbouwd worden en ook de kapel van het hospitaal wordt heropgetrokken. De kerkhofmuur van de toenmalige Sint-Salvatorskerk moet voor deze nieuwe rooilijn wijken.

In 1733 wordt de kerk (Gentsestraat) door een zware brand geteisterd, doch vermoedelijk terug opgebouwd. In 1738 worden de romaanse zijkoren vervangen en vergroot, tegen de zuidwestelijke hoek van de kruisbeuk wordt aan de buitenkant een traptoren gebouwd, de zijbeuk van de benedenkerk wordt aan de buitenzijde verbreed door een nieuwe muur waartegen een zijportaal wordt opgetrokken. Deze verbouwingen moesten de kerk verruimen om ze daarna te kunnen overwelfen.

In 1744 bezetten de Fransen de stad Kortrijk. Aangezien de sluizen en watermolens (Watermolenstraat) in Harelbeke voor de Fransen van groot belang zijn, doch vaak ook het doel van militaire acties, kamperen ze enige tijd te Harelbeke. In 1770 zijn de molen, de sluizen en kaaimuren in een zeer slechte staat.

Een belangrijke iconografische bron bij het onderzoek naar de evolutie van het historisch erfgoed van de stad Harelbeke is het landboek van Harelbeke-buiten, opgemaakt in 1768 door landmeter Frans De Bal. Op een veertiental overzichtskaarten worden de verschillende heerlijkheden afgebeeld met

hun foncier en omliggende straten, wegels en bebouwing. Zo worden verscheidene hoeves weergegeven zoals onder meer het thans (deels) nog bestaande "Kloostergoed" (Gentsesteenweg), het voormalig neerhof van kasteel "Oosterluys" (Gentsesteenweg), goed "Harlembois" (Kortrijksesteenweg), goed "Te Retiavre" (Oudenaardsestraat), goed "De Kwâpoorte" (Steenbrugstraat), goed "Te Velderycke" (Steenbrugstraat), goed "Te Populiere" (Tuinbouwstraat).

Onder het bewind van keizerin Maria Theresia (keizerin van het Heilig Roomse Rijk tussen 1745-1765) bloeit de economie, wat zich weerspiegelt in de bouwactiviteiten. In het midden van de 18de eeuw laat kapittelproost De Beer achter de kerk een nieuwe proosdij (Paretteplein) bouwen dat later zal worden omgevormd tot schoolhuis. Vanaf 1763 speelt het kapittel met het idee om wegens plaatsgebrek een nieuwe kerk (Gentsestraat) te bouwen. In eerste instantie vraagt men aan architect Jean-Baptiste Simoens (1715-1779) uit Gent verschillende tekeningen en plannen om de mogelijkheden van het bestaande gebouw na te gaan. Op het einde van 1764 wordt architect Laurent-Benoit Dewez (1731-1812), op dat ogenblik drager van de titel "architect van de landvoogd van de Oostenrijkse Nederlanden", aangesproken om een plan voor een nieuwe kerk te ontwerpen, dat uiteindelijk ook wordt goedgekeurd. De nieuwe kerk wordt gebouwd in de periode 1769-1774. Begin 1769 wordt gestart met de afbraak van de oude kerk en na enkele maanden is die bijna volledig afgebroken, op het transept en de romaanse vieringtoren na. De eerstesteenlegging vindt plaats op 20 juli 1769 in aanwezigheid van de bisschop van Doornik, vicaris-generaal Dally en zijn kapellaan Delis. Het opgaande metselwerk en de voorgevel worden uitgevoerd tussen 1769 en 1771-1772 door aannemer Philippart uit Brussel, terwijl de pleisterwerken uitgevoerd worden door plafonneerder Lambilliotte. Verschillende Brusselse beeldhouwers werken mee aan de beelden en afwerking. In 1774 zijn de werken voltooid. De nieuwe kerk wordt volgens een noord-zuid gerichte as opgetrokken naast de restanten van de oude kerk. Het voormalige transept wordt geïntegreerd in de nieuwe kerk en doet dienst als sacristie. Het kerkhof wordt aan de westzijde vergroot en aan de andere zijden verkleind; de ingang wordt verlegd van de west- naar de zuidzijde. Ondertussen is op het Marktplein in 1764 het "oude schepenhuis" gesloopt en wordt er naast het nieuw stadhuis een nieuw schepenhuis gebouwd naar een ontwerp van architect Jean-Baptiste Simoens. De bouwwoede slaat ook over op de burgers: zo worden langs de Marktstraat verschillende imposante woningen opgetrokken zoals woning "De Baere", vermoedelijk in 1771. In de Oostwijk worden in 1746 veertien nieuwe huizen opgetrokken, in de Westwijk twintig.

Op de Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden, opgenomen op initiatief van Graaf de Ferraris (1770-1778), valt de stadskern van Harelbeke op langs de parallel gelegen Leie. Harelbeke wordt gedomineerd door het uitgestrekte omliggende landelijke gebied met verspreid gelegen hoeves, de Gavermeersen en de in het zuiden gelegen kleine gehuchten Stasegem en Steenbrugge.

In 1786 wordt aan bouwmeester Marlier uit Kortrijk de opdracht gegeven de torenspits van de Sint-Salvatorskerk (Gentsestraat) uit te bouwen tot een soort koepelvormige lantaarn waarin men de beiaardklokken kan ophangen.

Met de Franse revolutie worden de watermolens in 1792 aangeslagen en als nationaal goed verkocht. Vanaf dan kunnen de molenaars niet meer naar willekeur malen met het Leiewater (opheffing van de ban). In 1793 worden alle steden afgeschafte en het graafschap Vlaanderen vervangen door het Departement van de Leie, waar ook Harelbeke onder valt. In 1794 wordt de

kapel van het Sint-Augustinusklooster een tempel van de godin van de Rede en na de afschaffing van het kapittel in 1796 wordt het kapittelhuis (Paretteplein) de woonplaats van de schoolbestuurders.

In de loop van de 19de eeuw ondergaat het onderwijslandschap grote veranderingen. In 1819 wordt in het vroegere schoolhuis (Paretteplein) les gegeven aan betalende jongens. In 1824 erkent Willem, koning der Nederlanden, het Harelbeekse klooster van zusters augustinessen als onderwijzende instantie. De zusters geven les aan meisjes in enkele lokalen van het hospitaal (Marktstraat). In 1866 wordt de kloosterschool voor meisjes aangenomen. In 1876 besluiten de zusters een patronaat en bewaarschool te bouwen op grond van het hospitaal, in de 20ste eeuw afgescheiden en nu in gebruik als pastoraal centrum "De Bron". Aan de overzijde van de straat richten ze in 1883-1884 nog een school op, het latere Sint-Amandscollege Campus Heilig Hart. In het gehucht Stasegem (Stasegemdorp) bevindt zich reeds op het einde van de 18de eeuw een leer- en werkschool die geleidelijk aan uitgroeit tot een echte school. Naar aanleiding van de eerste schoolwet in 1842, die de gemeenten verplicht hun onderwijstaak ernstig te nemen en daarvoor bestaande scholen aan te nemen, neemt de gemeente de school officieel aan. In 1871 verhuist de gemeentelijke, lagere jongensschool naar de Generaal Deprezstraat. In 1874 richt Euphasie Delbeke een vrije meisjesschool en een bewaarschool voor beide geslachten op in de oude schoolgebouwen aan Stasegemdorp. In 1879 wordt door Clemence en Leonie Deconinck op vraag van E.H. Baelden een nieuwe school gebouwd aan de overzijde van Stasegemdorp, waar nu nog het klooster is gevestigd. De nieuwe school wordt geopend in 1880 en wordt aanvaard als Vrije Katholieke Meisjesschool. Op 8 december 1888 geeft de Brugse bisschop J. Faict de toelating om de school, die kampt met het gebrek aan een gediplomeerde onderwijzer, over te dragen aan de zusters augustinessen.

Daarnaast zullen ook verscheidene particuliere initiatieven het uitzicht van Harelbeke grondig veranderen. Tussen 1810 en 1824 wordt de oorspronkelijke Koutermolen (Eikenstraat) opgetrokken, een 300-tal meter ten zuiden van de huidige standplaats. In 1835 laat August Deconinck (1814-1874), wiens familie reeds in de 18de eeuw brouwde op het goed "Te Stasegem" op de hoek van de huidige Generaal Deprezstraat en de Brouwerijstraat, een nieuwe brouwerij oprichten. Samen met de brouwerij laat hij voor zijn personeel een huizenrij in de huidige Generaal Deprezstraat en in de toenmalige Dorpsstraat (Stasegemdorp) oprichten. De zusters augustinessen laten hun klooster aan de Marktstraat in 1836 verbouwen en uitbreiden. Zo wordt het gasthuis ten noorden van de kapel verbouwd tot school, wordt dwars op de kapel een klein volume gebouwd en wordt er een kloostervleugel dwars op de straat gebouwd. In 1838 beslist het Bureel van Weldadigheid om de eind 17de-eeuwse proosdij (Paretteplein) om te bouwen tot een bejaardentehuis. De plannen voor het verbouwen van de oude proosdij worden in 1843 opgemaakt door de provinciaal architect van de regio Ieper-Kortrijk Camille Dehults (1803-1857) (Kortrijk); de werken worden uitgevoerd in 1843-1844. Volgens de literatuur wordt in de periode 1830-1850 de westelijke watermolen herbouwd als graanmaaldery met drie ingebouwde onderslagradaren. Volgens het kadaster wordt de verbouwde/ herbouwde westmolen echter pas in gebruikgenomen in 1853. In 1884 brandt de westelijke watermolen uit en in 1885 wordt die in opdracht van de firma Les Frères Vercruysse uit Kortrijk gedeeltelijk gereconstrueerd en herbestemd tot magazijn. In 1886 volgt ook een brand in de oostelijke molen, die daarna terug wordt opgebouwd. In 1843 wordt de voorgevel van de Sint-Salvatorskerk (Gentsestraat) grondig hersteld en tussen 1851 en 1854 is de toren aan de beurt. In 1855 spreekt men ook provinciaal architect Dehults aan om de werken te leiden. Deze bestaan uit het verwijderen van het metselwerk dat op het einde van de 18de eeuw was toegevoegd aan de

romaanse torenspits, het vervangen van de oorspronkelijke middensteunen door bakstenen zuiltjes en het vervangen van de benedendorpels.

In 1864-1865 wordt het schepenhuis van Harelbeke (Marktplaats) uitgebreid: op de plaats van het 17de-eeuwse stadhuis wordt een nieuw volume gebouwd, als het spiegelbeeld van het behouden 18de-eeuwse schepenhuis. De werken worden uitgevoerd door aannemer Charles Bossuyt uit Harelbeke naar de plannen van provinciaal architect Pierre Croquison (1806-1887). Het vernieuwde stadhuis en schepenhuis (met nieuw vredegerecht) worden in 1865 in gebruik genomen. In 1867 wordt een nieuwe sluis gebouwd op de Leie die werkt met balken door kettingen opgehangen aan trommels. In 1874 acht brouwer August Deconinck, ondertussen schepen van Harelbeke en provincieraadslid geworden, het ogenblik gekomen om van Stasegem een onafhankelijke gemeente te maken. Tot dan toe maakt Stasegem deel uit van de Sint-Salvatorparochie in Harelbeke. Deconinck laat op eigen initiatief een neoromaans kerkgebouw optrekken naar de ontwerpplannen van de Gentse architect Bloem, met de verwachting er een parochie tot stand te zien komen (Stasegemdorp). De pogingen om van Stasegem een parochie of een gemeente te maken mislukken echter, aangezien Deconinck onder het hoogkoor van de kerk een crypte heeft aangebracht die moet dienen als begraafplaats voor zijn familie. Het begraven in de kerk is echter reeds lange tijd verboden en het bisdom kan geen toelating geven de familiekerk onder het hoogkoor in gebruik te laten nemen. August Deconinck overlijdt in 1874. Het kerkgebouw blijft lange tijd onafgewerkt en wordt ondertussen gebruikt als biermagazijn. De toren is opgetrokken tot net boven de galmgaten en voorzien van een vlakke dakbedekking, er zijn geen vensters voorzien in de openingen en de vloer is een verharde, bakstenen laag. Op de Sint-Salvatorparochie in Harelbeke wordt in 1888 een door architect Verbeke gewijzigd plan voor een nieuwe pastorie goedgekeurd (Gentsestraat) en in 1890 registreert het kadaster de bouw van de pastorie. Enkele jaren later zal architect Charles Dewulf uit Brugge het huis van een kleine uitbreiding voorzien. In 1890 maakt hoofdarchitect van de Belgische spoorwegen Henri Fouquet plannen op voor een nieuw station van Harelbeke (Stationsplein), ter vervanging van een in 1861 in gebruik genomen woning op het latere Stationsplein. Wellicht neemt Fouquet niet de daadwerkelijke leiding op over de uitvoering van de bouwwerken, want vanaf 1892 komt zijn naam niet langer voor in de personeelslijsten. Het gebouw in neo-Vlaamse renaissancestijl wordt uiteindelijk in 1896 ingehuldigd. In 1896 schenkt Victor De Doncker (1823-1900) aan de stad twee percelen grond (Gentsesteenweg) om er een begraafplaats op te richten. In 1897 laat de gemeente tussen de Elfde-Julistraat/Hippodroomstraat en de Kortrijksesteenweg ter hoogte van de huidige Forestier Ingelramstraat een hippodroom met de naam "Les Tilleuls", verwijzend naar de bomenrij langs de weg Harelbeke-Kortrijk, aanleggen. De zoon van brouwer Auguste Deconinck, Jules Deconinck-Lagae (1841-1899), bouwt in 1898-1899 rechtover de brouwerij aan de huidige Brouwerijstraat te Stasegem een riant kasteeltje in uitgestrekt park. Van het bouwwerk in neo-Vlaamse renaissancestijl, doorgedreven in de fraaie interieuraankleding, is slechts een klein stuk van het bouwplan bewaard waardoor de architect niet is gekend.

In de 19de eeuw vindt opnieuw een belangrijke uitbreiding van de bestaande transportinfrastructuur plaats. Zo wordt in 1839 op Harelbeeks grondgebied de spoorwegverbinding tussen Kortrijk en Gent aangelegd. Het eerste station van Harelbeke is een woonhuis, dat in 1861 wordt aangekocht door de staat. De spoorlijn Kortrijk-Denderleeuw, die Kortrijk rechtstreeks met Brussel verbindt en een halte heeft te Stasegem, komt in 1863 tot stand. Bouw in 1896 van een station in Stasegem (Generaal Deprezstraat). De spoorweg Kortrijk-Ronse op de zuidelijke grens van Stasegem wordt in 1869 in

gebruik genomen. Vanaf dan is de nodige infrastructuur aanwezig om van Stasegem een industriegebied te maken. Een tweede belangrijke ontsluiting van de streek is in de periode 1859-1861 de aanleg van het kanaal Kortrijk-Bossuyt, dat de verbinding maakt tussen de Leie en de Schelde en dwars door Stasegem loopt. De werken worden uitgevoerd de aannemer P. Bastin uit Zwevegem. Langs het nieuwe kanaal verrijzen steenovens en over het kanaal wordt een ophaalbrug voorzien. De opening van het kanaal vindt plaats op 7 februari 1861. De Atlas der Buurtwegen die in 1845 wordt opgemaakt in opdracht van de staat om alle buurtwegen van de gemeente op te sommen en in kaart te brengen, toont aan dat Harelbeke op dat ogenblik 45 officiële wegen, waarvan 38 met benaming, en een 20-tal kerk- of veldwegels telt. Daarnaast doorkruisen ook zeven steenwegen de gemeente.

In de 19de eeuw heerst in Harelbeke een bloeiende tabaksnijverheid, vooral geconcentreerd langs de Marktstraat, waar de nijveraars kleine fabrieken bouwen achter de woningen. De rijkdommen van deze fabrikanten en andere welgestelden veroorzaken een bouwwoede van statige herenhuizen in (neo)classicistische of eclectische stijl langs de Markt- en Gentsestraat. Circa 1846 verdwijnt een pleinbeluikje voor de bouw van een vlasfabriek. In hetzelfde jaar laat tabaksfabrikant Charles Vannieuwenhuysse een woonhuis met industrieel bijgebouw optrekken. Vermoedelijk rond 1853 wordt de bestaande bebouwing van woning de "Gouden Boom" aan de Gentsestraat voorzien van een neoclassicistische lijstgevel en wordt het huis uitgebreid met een koetspoort en drie traveeën. Uit dezelfde periode dateert een statige woning langs de Marktstraat, gebouwd in opdracht van olieslager Jules De Coninck. Het imposante, neoclassicistische herenhuis, "Huis Gheysens" (Marktstraat), dat thans in gebruik is als stadhuis van Harelbeke, wordt circa 1860 gebouwd door notaris en burgemeester Karel Gheysens.

Een belangrijke inwoner van Harelbeke in de 19de eeuw is musicus Peter Benoit (1834-1901), die zijn eerste levensjaren spendeerde aan de Marktstraat. In 1857 wint de man de Romeprijs en wordt later directeur van het Koninklijk Vlaams Conservatorium te Antwerpen. De nederige woning waar hij een deel van zijn jeugd doorbracht, wordt in de 20ste eeuw aangepast tot museum.

In mei 1900 kopen de zusters augustinessen van het klooster aan de Marktstraat een stuk grond ten westen van het rustoord van het Bureel van Weldadigheid aan het Paretteplein. Ze geven architect Jules Carette uit Kortrijk de opdracht plannen te maken voor een nieuw hospitaal. Wanneer het nieuwe gebouw is afgewerkt, laten de zusters het hospitaal uit hun klooster overbrengen en oefenen vanaf dan alleen nog daar de zorgfunctie uit.

In 1901 wordt overwogen een tramlijn aan te leggen vanaf het station van Kortrijk tot aan de Scheldekaai in Berchem (Antwerpen). In Harelbeke zou de tramlijn in eerste instantie de Kortrijksesteenweg, de Kortrijksestraat, de Marktstraat, de Gentsestraat en de Gentsesteenweg volgen. Om de lindebomen uit de Oostenrijkse tijd langs de Kortrijksesteenweg te sparen, past men het traject aan. De tramlijn zou nu via de Oude Gentweg (Hippodroomstraat, Elfde-Julistraat en Tramstraat) de Kortrijksestraat bereiken. De aanbesteding voor de aanleg van de lijn vindt plaats in 1909 en de opening volgt in 1912. In 1931 wordt de tramlijn geëlektrificeerd en vanaf 27 maart 1932 rijdt een elektrische tram tussen Kortrijk en de kerk van Deerlijk. In 1959 wordt de tramlijn uitgedaagd en vervangen door bussen. De metalen trambrug over de spoorweg wordt afgebroken in 1963.

Rond de eeuwwisseling hervatten Mère Madeleine en haar broer pastoor Aloïs de onderhandelingen omtrent de oprichting van een parochie te Stasegem, toen als tweede parochie in de huidige deelgemeente Harelbeke. Op 26 oktober 1902 wordt daarvoor vanwege de bisschop toestemming gegeven. Op 7 maart 1903 maakt architect Jules Vercoutere uit Izegem een bestek op voor het afwerken van de reeds deels bestaande kerk (Stasegemdorp). Een eerste fase behelst het leggen van vloeren, plaatsen van ramen, trappen, het herstellen van goten en het bekronen van de stompe toren met een smeedijzeren kruis. In een tweede fase (1904-1905) worden het portaal en doksaal gebouwd en de openingen gemaakt naar de nieuwe eenvoudige zijkapellen. Naar aanleiding van de oprichting van de nieuwe parochie wordt ook de school aan Stasegemdorp aangepast en kunnen er voortaan een drietal zusters blijven wonen. In 1904 wordt naast de kerk de pastorie opgetrokken. Vanaf 1909 bespreekt de kerkraad de problemen van de nog steeds stompe kerktoren. De Brugse architect Alphonse De Pauw wordt gevraagd enkele ontwerpen te maken. Bij K.B. van 25 oktober 1912 wordt beslist het meest sobere ontwerp van De Pauw te laten uitvoeren.

In 1907 stichten Charles Vandenberghe en Charles Destombes langs de Oudenaardsestraat dicht bij de grens met Deerlijk het textielbedrijf Abeille, als eerste fabriek te Stasegem. De firma sluit na een hevige brand in 1967 haar deuren.

Tijdens de Eerste Wereldoorlog wordt Harelbeke bezet door de Duitsers. Op 22 augustus 1914 trekken de eerste Duitse verkenningstroepen via Harelbeke naar Kortrijk. De school van de zusters augustinessen aan Stasegemdorp moest herhaaldelijk ontruimd worden voor Duitse soldaten en het kasteel te Stasegem (Brouwerijstraat) werd omgevormd tot Duits hospitaal. Er worden vliegvelden aangelegd onder meer aan de Beversestraat, de Hippodroomstraat en bij de toenmalige Koutermolen (Eikenstraat), en schuilplaatsen opgetrokken onder meer tussen beide zijtracés van de Waregemsestraat aan de kant van de N36 (Waregemsestraat). Tot in 1917 leggen de Duitsers een burgerlijke structuur op, waarbij Harelbeke een Etappestation is. De slag aan de Leie in oktober 1918 maakt een einde aan vier jaar Duitse bezetting. In de nacht van 19 op 20 oktober 1918 wordt Harelbeke bevrijd door de '9th (Scottish) Division'. Enige tijd na de oorlog wordt langs de Deerlijksesteenweg een verzamelbegraafplaats ('New British Cemetery') aangelegd bestaande uit graven uit de omliggende slagvelden van het Geallieerde Bevrijdingsoffensief (1918), in 1924-1925 uitgebreid met graven die op Duitse of gemeentelijke begraafplaatsen begraven lagen. In 1920 gelast het gemeentebestuur een bijzonder comité met de oprichting van een gedenkteken voor de plaatselijke slachtoffers: het kunstwerk wordt uitgevoerd door Arsène Matton uit Harelbeke (Gentsestraat). In 1922 wordt een herdenkingsmonument ingehuldigd vóór de Sint-Augustinuskerk (Stasegemdorp) te Stasegem.

Bij de ontmanteling van de Koutermolen (Eikenstraat) tijdens de oorlog door de Duitsers is de bestaande molen zo erg beschadigd dat hij niet meer kan worden heropgebouwd. In 1919 koopt de eigenaar een nieuwe molen aan, die oorspronkelijk van Waregem (Desselgem) afkomstig is en vanaf 1897 stond opgesteld aan het station van Deerlijk. De nieuwe molen wordt opgesteld op de huidige locatie.

De interbellumperiode wordt gekenmerkt door een verdere groei van de Harelbeekse nijverheid. De bouw van twee fabrieken in Kortrijk op de grens met Stasegem, de Kortrijkse Katoenspinnerij (K.K.S.) in 1927 en de Kortrijkse Fluweelweverij in 1928, die beiden vóór de Tweede Wereldoorlog een grote bloei kennen, zorgen voor heel wat werkgelegenheid voor de bewoners van Stasegem. Ook de

bouwnijverheid floreert. De steenovens, zoals de dakpannenfabriek te Stasegem, draaien op volle toeren. Verder is er de tichelfabriek Cerabos in de Oostwijk en de langs de Leie gelegen NV Watermolens en de Harelbeekse oliefabriek. De tabaksnijverheid is zo goed als onbestaande geworden, terwijl de vlasnijverheid wel nog enige tewerkstelling biedt. In de periode 1933-1940 worden 582 woningen opgetrokken, in grote mate dankzij de sociale bouwmaatschappij Mijn Huis (Marktstraat). Deze maatschappij wordt bij akte van 26 december 1927 opgericht en de bouwactiviteiten worden eerst beperkt tot Harelbeke (talrijke woningen op het Eiland, de Zandberg), maar later ook uitgebreid tot de omliggende gemeenten. Door de sanering in 1934 van de wijk Ooste met de daarmee gepaarde onteigeningen, trekken de inwoners naar de sociale woningen die gebouwd worden op de wijk het Eiland. Zo worden ten oosten van het stadscentrum in 1935-1939 een reeks nieuwe woningen gebouwd, telkens met bijhorende schoolgebouwen, veelal op initiatief van de Harelbeekse zusters: de school op de Zandberg (Zandbergstraat) in 1931 (uitbreidingen in de jaren 1950 en 1970), de school op het Eiland (Schoolstraat) wordt gebouwd in 1936. In 1905 en 1936 vinden er verscheidene verbouwingen en uitbreidingen plaats aan de voormalige banmolens op de Leie (Watermolenstraat). Kort na de Eerste Wereldoorlog wordt de westelijke molen verlaten. In 1934 wordt de oostelijke molen vernieuwd, maar in 1942 brandt ze opnieuw af.

Het tracé van de Vlasstraat zou zijn ontstaan na een vraag in 1928 van de vlashandelaars van Kuurne om een nijverheidspoor aan te leggen tussen het station van Harelbeke en dat van Kuurne. Daarvoor zouden twee sporen van 600 meter en een brug over de Leie moeten worden aangelegd. Het voorstel botst echter op een negatief antwoord van de burgemeester van Harelbeke omdat één van de sporen een deel van de pas aangelegde Tuinstraat zou innemen. Ondertussen zijn de tracés van de latere Peter Benoitlaan en de Vlasstraat echter wel al uitgetekend en de brug over de Leie al gebouwd.

Het onderwijslandschap breidt verder uit. Rond 1931-1932 wordt langs de Tuinstraat een school, bestaande uit acht klassen, gebouwd. Door de bevolkingsgroei ontstaat in de nieuwe woonwijken de duidelijke vraag naar onderwijs, die door de zusters augustinessen van het klooster aan de Marktstraat wordt vervuld. Zo geven ze vanaf 1932 ook les op de wijk de Zandberg en vanaf 1936 op de wijk het Eiland. In 1938-1939 wordt in opdracht van het gemeentebestuur achter de Sint-Salvatorskerk een nieuwe school opgetrokken naar een ontwerp van de plaatselijke architect Armand Van den Weghe (Paretteplein). Tijdens de jaren 1937-1940 krijgt de vermelde architect nog verschillende openbare opdrachten. Zo moet hij de verbouwingswerken aan het hospitaal en het rusthuis (Paretteplein) begeleiden, dat na de testamentaire sponsoring van de gebroeders De Doncker wordt herbouwd en uitgebreid. In 1939 bouwt hij de rijkswachtkazerne aan de Gentsesteenvweg. In 1942 wordt het schepenhuis (Marktpllein) beschermd als kunsthistorisch monument.

In de jaren 1920 tot 1940 zorgt de vlasnijverheid in Harelbeke voor grote tewerkstelling. Uit een studie met betrekking tot de vlasvezelbereidingsnijverheid in Vlaanderen blijkt dat de gemeente toch nog 161 zwingelmolens, zes zwingelturbines, acht warmwaterroterij en 37 rootkamers telt met een tewerkstelling van vijf vlasnijveraars, 21 vlasfabrikanten, 15 vlasverwerkers, vier kleine krotenhandelaars, vijf exploitanten van een warmwaterroterij en vijf exploitanten van een zwingelturbine.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog wordt Harelbeke opnieuw onder de voet gelopen. De Leie vormt een laatste natuurlijke hindernis om de Duitse inval een halt toe te roepen. In mei 1940 sneuvelen 40 Belgische soldaten op Harelbeekse grondgebied. Eveneens in mei worden onder meer de toren van de Sint-Salvatorskerk (Gentsestraat) en de Harelbeekse sluis (Watermolenstraat) opgeblazen. Daarnaast hebben ook verschillende straten onder grote oorlogsschade te lijden.

In de naoorlogse jaren wordt de oostmolen (Watermolenstraat), die in 1942 was uitgebrand, terug opgebouwd (de productie start terug in 1947) en dit naar de ontwerpplannen van architect Jozef J. Demeyere uit Kortrijk. In 1948 koopt de gemeente een imposant herenhuis met uitgestrekte tuin aan de Marktstraat aan om er de stadsdiensten onder te brengen. Rond 1960 wordt begonnen met de aanleg van de voormalige tuin tot stadspark. Aan de kant van de Stationsstraat wordt in 1951, naar aanleiding van de vijftigste verjaardag van het overlijden van de musicus, een standbeeld van Peter Benoit van de hand van beeldhouwer Alfred Courtens opgericht en ingehuldigd. In hetzelfde jaar wordt ook het begin 19de-eeuwse geboortehuis van de componist (Marktstraat) ingericht als het Peter Benoitmuseum. Men gaat van start met een Muziek- en Tekenenacademie en in 1952 wordt de muziekschool bevorderd tot muziekacademie van eerste categorie.

Na de Tweede Wereldoorlog ondergaat de stadskern van Harelbeke een permanente uitbreiding. Buiten het centrum worden op initiatief van de sociale bouw- en huisvestingsmaatschappij Mijn Huis (Marktstraat) talrijke wijken met sociale woningen opgericht zoals de volledig nieuwe Arendswijk, gelegen tussen de Gaversstraat, de Deerlijksesteenweg, de Heerbaan en de Zuidstraat, bestaande uit 450 woningen. In 1950 wordt de Arendsbeek, die de functie van afvoer van afvalwater had, overwelfd. Het historische tracé van de Arendsstraat (Herpelstraat) moet voor de verkaveling verbreed worden en het historische Labre's kapelletje (Koning Leopold III-laan) wordt afgebroken. Meteen worden een nieuwe kapel, de "Koninginkapel", en een nieuwe kerk, de Kerk van Onze-Lieve-Vrouw-Koningin (Koning Leopold III-laan), opgericht. De eerste steen van de wijksschool (Koning Leopold III-plein), geleid door de zusters augustinessen, wordt in 1956 gelegd. In die periode volgen ook de sociale verkavelingen op het Eiland (Tientjes-, Vrijheids- en Wijdhaeghestraat), op de Zandberg en vanaf 1956 wordt begonnen met aanleg van de Collegewijk. Op de Eilandwijk wordt de nieuwe gemeenteschool (Tientjesstraat, Veldstraat) in gebruik genomen circa 1953; de parochiekerk van Sint-Jozef (Plein) en de naastgelegen pastorie op de hoek met de Vrijheidsstraat dateren eveneens van 1953 en zijn een opdracht van de stad en een ontwerp van architect Armand Vandeweghe. Langs de Collegelaan wordt in 1958 het Sint-Amanscollege opgetrokken, dat meteen zijn naam gaf aan de toen net in het leven geroepen Collegewijk. In de buurt wordt in de periode 1960-1962 ook een afdeling van het V.T.I. Kortrijk (Stasegemsesteenweg) opgericht. Ook de Zandbergwijk blijft in ontwikkeling met onder meer de bouw van de een nieuwe jongensschool langs de Julius Sabbestraat in 1959, waarbij de tribune onder de naastgelegen renbaan gedurende enige jaren dienst doet als turn- en recreatiezaal. In totaal worden er in de periode ongeveer 1.200 woningen gebouwd, die verhuurd worden of verkocht.

Nadat de toren van de Sint-Salvatorskerk (Gentsestraat) in mei 1940 wordt opgeblazen, wordt er beslist om in 1953-1954 de oude toren, de kruisbeuk en de kerkhofmuur naar een ontwerp van de architecten M. Allaert en Armand Vandeweghe herop te bouwen. Daarbij krijgt de torenspits een neobarokke bekroning. Aangezien reeds enkele decennia geen overledenen meer worden bijgezet, beslist de gemeenteraad in 1956 om van een deel van het oude kerkhof een openbaar park te maken. De delen van de begraafplaats aan de kant van de Gentsestraat en het Paretteplein worden

afgegraven en in 1957 komen daarbij enkele grafzerken aan het licht die ouder zijn dan de romaanse kerk.

In de jaren 1960 worden in de wijk Overleie vele nieuwe woningen gebouwd en worden ook de gronden van de voormalige hippodroom (Hippodroomstraat) die in onbruik was geraakt, verkaveld: aanleg van de Forestier Ingelramstraat. Tussen 1961 en 1968 realiseert men op de wijk de Zandberg een nieuwe parochie- en bedevaartskerk, toegewijd aan Sint-Rita. Het is een opvallende, modernistische kerk in geplooid betonschaal, gerealiseerd naar ontwerp van architecten L. Stynen en P. De Meyer i.s.m. het studie bureau van prof.-ir. Paduart.

In 1969 sluit de NV Brouwerij de Staceghem haar deuren en de gebouwen worden vrij snel nadien gesloopt. In hetzelfde jaar wordt het historische goed "Te Halle" gesloopt (Stasegemsesteenweg). De wallen worden gedempt, de grond verkaveld en in datzelfde jaar wordt de Collegewijk aangelegd. De aanleg van deze nieuwe wijk zorgt voor een herverkaveling van de parochies Sint-Rita (Zandberg) en Sint-Jozef (Eiland).

In 1970 wordt het oude kanaal Kortrijk-Bossuyt te Stasegem drooggelegd, rechtgetrokken vanaf de Luipaardbrug tot aan de fabrieken van Bekaert te Zwevegem en tevens gekalibreerd om toegang te verschaffen aan schepen met een tonnenmaat van 1.350 ton. Aan het kanaal is thans een kleine loskade voor containers voorzien. De oude kanaalbedding wordt drooggelegd en op de bedding wordt in 1974 het zogenaamde Kanaalbos aangelegd. De afwisseling van hoger naar lager en van droger naar natter in combinatie met een sterk wisselende bodem zorgt voor variatie in flora en fauna. Richting Zwevegem ligt thans een ruig gedeelte, naar Stasegem toe een parkgebied (parklandschap). Sinds 2003 is het bos in beheer gegeven aan Natuurpunt Harelbeke-Deerlijk. Ook de Leie wordt verbreed, rechtgetrokken en bevaarbaar gemaakt voor schepen tot 1.350 ton. Een nieuwe sluis moet de jaarlijkse dreiging van overstroming van de Overleie afwenden. Vanaf de jaren 1970 worden in Stasegem, op het kruispunt van verschillende vervoersmogelijkheden, een drietal industrieterreinen opgericht.

In het begin van de jaren 1970 vinden er in Stasegem heel wat onteigeningen plaats naar aanleiding van de aanleg van de internationale autoweg die Stockholm met Lissabon moet verbinden (E3, thans E17). De Gavermeersen wordt hiervoor onteigend en tot zandwinningsgebied uitgeroepen. In de plaats komt een enorme vijver van ongeveer 60ha tot stand en het hele gebied wordt tot natuur- en recreatiezone bestemd. Op 28 oktober 1971 wordt de autoweg E3 in gebruik genomen, ter ontlasting van de drukke weg Kortrijk-Gent door het centrum van Harelbeke. Op 12 mei 1974 wordt het recreatiecentrum de Gavers met een centrum voor watersport door de provincie West-Vlaanderen opengesteld. Onder druk van de Natuurwerkgroep De Gavers wordt het zuidwestelijke deel van de vijver in het midden van de jaren 1970 als natuurreservaat afgebakend.

De stadskern van Harelbeke ondergaat verschillende drastische wijzigingen. In 1972 wordt de bebouwing aan de noordzijde van de Kortrijksestraat en de Marktstraat onteigend en afgebroken (de Westwijk). Ter verbreding van de rijksweg Kortrijk-Gent wordt ook de huizenrij vertrekkende vanaf het als monument beschermde Oude Schepenhuis (Marktplein) en de Sint-Salvatorskerk (Gentsestraat) afgebroken. De toen voorziene wederopbouw van het eertijds beschermde stadhuis op een niet nader bepaalde plaats is op heden nog niet uitgevoerd. De vrijgekomen ruimte wordt heraangelegd als Marktplein en aan de noordwestzijde bebouwd met imposante

appartementblokken en een winkelcomplex. In 1974-1975 geeft de stad de opdracht voor de bouw van een Cultureel Centrum, zogenaamd "Het Spoor" (Eilandstraat), naar een ontwerp van architect Jan Libbrecht. In 1976 koopt de stad de Koutermolen (Eikenstraat) aan, die al in 1978 wordt overgedragen aan de provincie. In 1976 wordt de spoorweg geëlektrificeerd. De spoorlijn Kortrijk-Antwerpen wordt zes meter opgehoogd om de doorgang in de stad gemakkelijker te maken, waarbij alle spoorwegovergangen in de stad worden overbrugd. Ook het stationsgebouw wordt daarvoor aangepast en verbouwd (Stationsplein). In 1980 worden een zware betonnen keermuur en een hoge berm achter het station opgetrokken.

Nadat het voorstel om Harelbeke te laten opgaan in Groot-Kortrijk wordt afgeblazen, vindt op 1 januari 1977 de fusie van Harelbeke met de buurgemeenten Bavikhove en Hulste plaats. Hierbij wordt een deel van Harelbeke binnen de Kortrijkse ring naar Kortrijk overgeheveld. Bij de fusie in 1977 worden het huidige wapenschild en de huidige vlag van Harelbeke aanvaard (toegekend bij K.B. van 02/02/1981). Het stadswapen bestaat uit een zilveren schild, waarop een rode geknikte balk voorkomt en waarboven een gouden kroon is geplaatst. De officiële vlag stelt het wapen van Constantinopel voor: in keel een kruis van goud met in ieder kanton bij bezanten (ronde gele schijfjes). Krachtens de wet van 19 juli 1985 verkrijgt Harelbeke opnieuw de titel van stad.

Op het einde van de jaren 1970 ondergaat de kerk van Stasegem (Stasegemdorp) een grondige restauratiecampagne onder leiding van Harelbeeks architect Philippe Dehullu, uitgevoerd door bouwondernemer Marcel Richet uit Kemmel (onder meer het reinigen van de buitengevels en het omwille van grote vochtproblemen verwijderen van het volledige binnenpleisterwerk). Rond de kerk worden nieuwe verkavelingen aangelegd: het Brouwerspark in 1976-1978 en ten noorden van het voormalige kanaal de Kuipersstraat en een deel van de Bosdreef in 1979.

In 1982-1986 wordt de Koutermolen (Eikenstraat) volledig gerestaureerd en onder leiding van de firma Cottenier uit Aalbeke overgebracht van de Eikenstraat naar het provinciaal domein de Gavers, waar ze in 1987 wordt heropgebouwd en ingehuldigd.

In 1986 wordt ten zuiden van de Gentsesteeweg (Oosterluisdreef) een nieuwe begraafplaats aangelegd.

Vanaf 1989 speelt het OCMW met de gedachte om het bestaande gebouwenpatrimonium aan het Paretteplein deels af te breken en uit te breiden met de bouw van 47 serviceflats en een nieuw rusthuis met 120 wooneenheden. Groep Planning uit Brugge en architect J. Vlieghe worden hiervoor aangesteld. Het oude rusthuis wordt verbouwd tot dienstencentrum onder meer met volledige vernieuwing van de bedaking en afbraak van de woningen aan de oostkant. In 1994 worden de serviceflats voor senioren "De Ceder" in gebruik genomen (kant Hospitaalstraat en Vrijdomkaai).

Circa 1990 wordt in Stasegem een nieuwe verkaveling voorzien net ten zuiden van de Politieke Gevangenenstraat en in 1993 wordt ten zuiden van het kanaal en de E17 het bospark de Keizershoek voorzien (Zwevegensestraat). In Harelbeke wordt een industriepark, zogenaamd De Geit, ontwikkeld. Na een brand in de parochiezaal van Stasegem wordt in 1993 een nieuw ontwerp van de hand van architecten Philippe De Hullu en Jan Debuyck goedgekeurd.

Een belangrijke evolutie in de stadskern is de aanleg van de N36 vanaf 2000 die de gemeentekern ontlast van zwaar verkeer. Bij de heraanleg van het stadspark (Marktstraat) in 1999-2000 wordt de

cirkelvormige vijver voor het standbeeld vervangen door de huidige vijver met fonteinen (Stationsstraat). De site van het cultureel centrum wordt uitgebreid met de komst van een nieuwe stadsbibliotheek (Eilandstraat) in 2000-2001, naar een ontwerp van 1997 van architect Jan Vanheuverzwijn uit Harelbeke. Dezelfde architect krijgt van het OCMW ook de opdracht om het voormalige hospitaal (Paretteplein) te verbouwen en te herbestemmen. Daarbij wordt de neogotische hospitaalkapel afgebroken. Op de begane grond worden enkele diensten van het OCMW ondergebracht en op de eerste verdieping komen drie appartementen. In 2001, honderd jaar na het overlijden van de componist, wordt het Peter Benoitmuseum (Marktstraat) vernieuwd en uitgebreid met een nieuwbouw, ontworpen door architect Steven Wallays uit Kortrijk. In 2002 wordt naast het 19de-eeuwse station, dat in gebruik is als horecagelegenheid, een compact nieuw stationsgebouwtje opgetrokken. De vervallen westmolen, die in 1998 is beschermd als monument, wordt aangekocht door de Lofting Group uit Gent en wordt circa 2002-2003 omgevormd tot moderne lofts. De oude molenaarswoning wordt gesloopt en vervangen door een gebouw met acht garages en een woon- en kantoorfunctie. De waardevolle Francis-turbine wordt hersteld door de turbineconstructeur Willot te Moha (Luik) en wordt na terugplaatsing gebruikt voor de opwekking van "groene elektriciteit". In 2003-2005, afbraak van het historische goed "te Stasegem" (Generaal Deprezlaan) en bouw van een appartementsgebouw met winkelruimtes. In 2008, aanvang van een totale restauratie van het interieur van de Sint-Salvatorskerk (Gentsestraat) onder leiding van de Harelbeekse architect Jan Vanheuverzwijn.

- **Siteniveau**

Het tracé van de latere Stedestraat is op de kaart van Jacob van Deventer (1560) gesuggereerd maar niet volledig weergegeven. Reeds in de Spaanse tijd (1585-1713) vormt de straat de grens tussen Harelbeke-binnen en Harelbeke-buiten. De eerste vermelding van de straatnaam dateert uit de 18de eeuw wanneer stadsrekeningen vermelden dat Clement Boulé en Joos Vandendriessche worden betaald voor herstellingswerken in het "*Stedestraetjen*". Op de kaart uit het landboek van Harelbeke-buiten, opgemaakt in 1768 door landmeter Frans De Bal, wordt de straat afgebeeld als een met bomen afgezoomde straat die op de hoek met de huidige Overleiestraat is ingenomen door een omwalde site en halverwege de straat bebouwd is door een hoeve met twee losse bestanddelen; deze hoeve bevindt zich iets ten westen van het plangebied. Ook al wordt de laatstgenoemde hoeve op de Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden, opgenomen op initiatief van Graaf de Ferraris (1770-1778), niet weergegeven, toch verschijnt ze weer op de Atlas der Buurtwegen (1845). De Atlas vermeldt de straat als "*Chemin n° 19*" met als beschrijving "*Chemin à Harlebeke par le cabaret Buda vers Cuerne*". Vanaf de 19de eeuw maar voornamelijk in het begin van de 20ste eeuw worden er langs des straat enkele vlasserswoningen en -bedrijven gebouwd, zoals die van de familie Naessens die ook nrs. 28-30-32 in bezit oprichtten.¹⁰

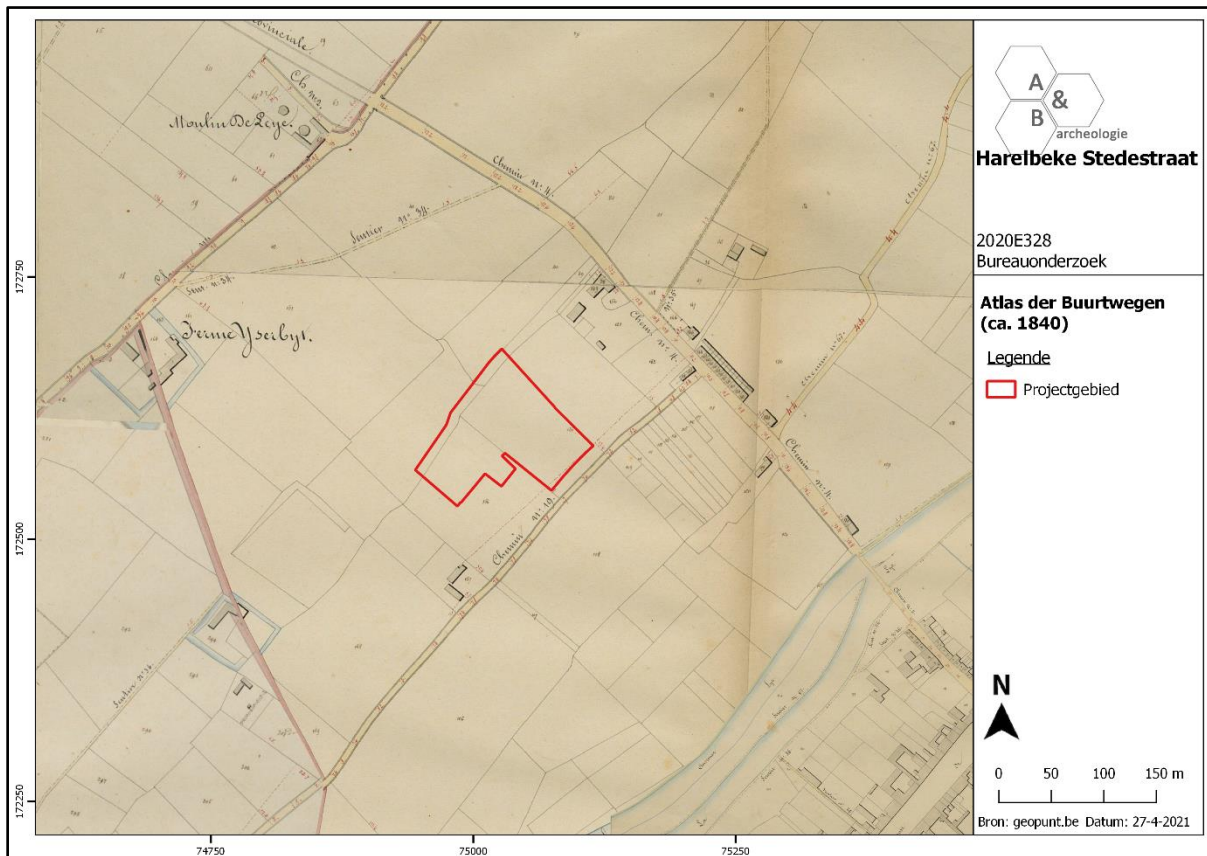
De hierboven reeds aangehaalde Ferrariskaart toont ter hoogte van het plangebied landbouwgronden, de Leiemeersen bevinden zich iets naar het zuidoosten. Er zijn geen gebouwen aanwezig op het terrein. Deze situatie blijft tot op heden zo goed als ongewijzigd, op alle 19de- en 20ste-eeuwse kaarten en op de luchtfoto's van de laatste 50 jaar is het terrein steeds onbebouwd. Op de topografische kaarten van 1862, 1883 en 1910 kan op basis van de hoogtelijnen afgeleid worden dat het maaiveldniveau van het terrein geleidelijk daalde van noord naar zuid. Deze hoogtelijnen zijn

¹⁰ <https://inventaris.onroerendergoed.be/themas/14841>

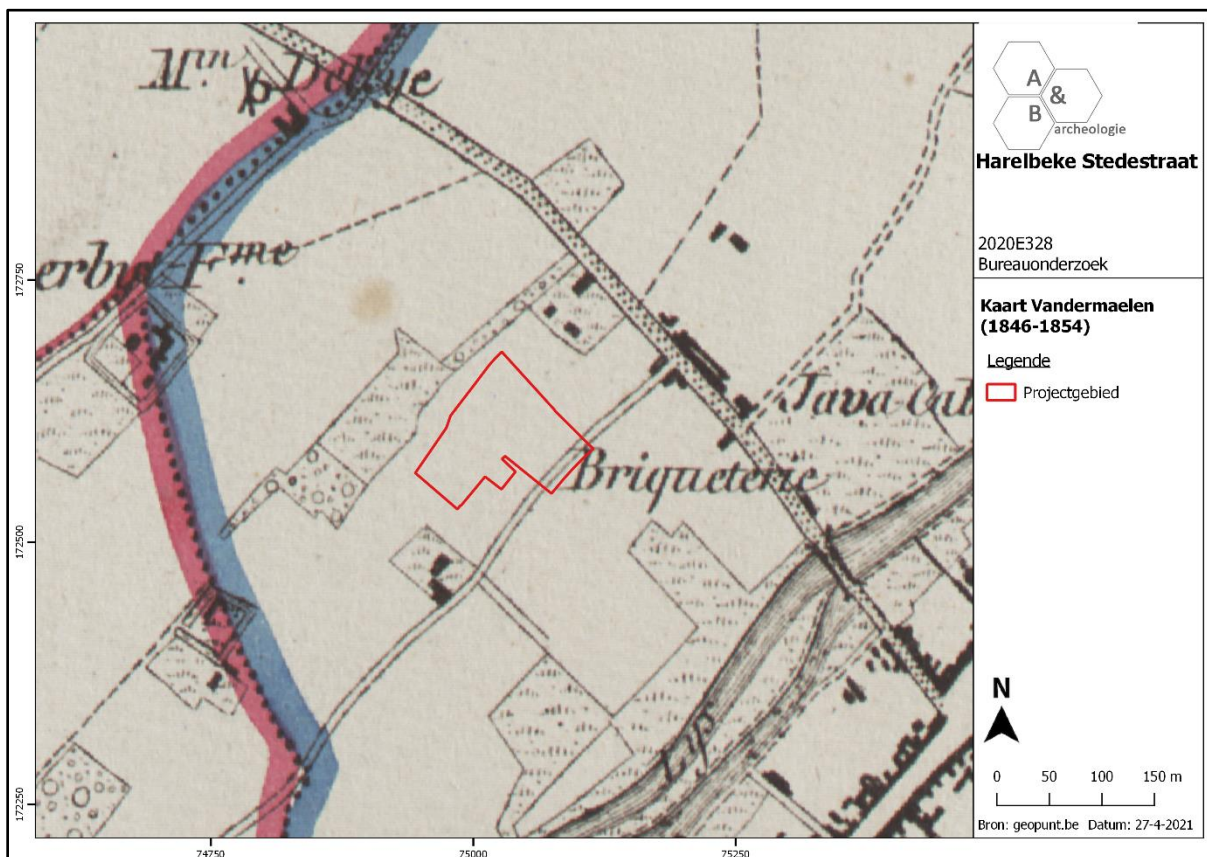
niet meer te zien op de topografische kaart van 1960. Tussen 1910 en 1960 moet het maaiveld van het terrein aanzienlijk zijn gewijzigd, waarbij een hoogteverschil van ca. 1,5m ontstond tussen het zuidwestelijke deel en het noordoostelijke deel. Mogelijk heeft het te maken met de vestiging van een steenbakker eind 19de-begin 20ste eeuw in de woningen net ten zuidwesten van het terrein, en zijn de zuidwestelijke percelen 52W en 50C2 toen uitgegraven, en kwam een deel van de uitgegraven grond terecht op de noordoostelijke percelen. Op de luchtfoto van 2000-2003 zijn de noordoostelijke percelen 49C2 en 49W2 nog een effen weiland, pas later geraakt het in onbruik en schieten er struiken en bomen op. Bij werken aan de naastliggende woningen werd een deel van deze percelen gebruikt als werfzone, zoals is te zien op de luchtfoto van 2016.

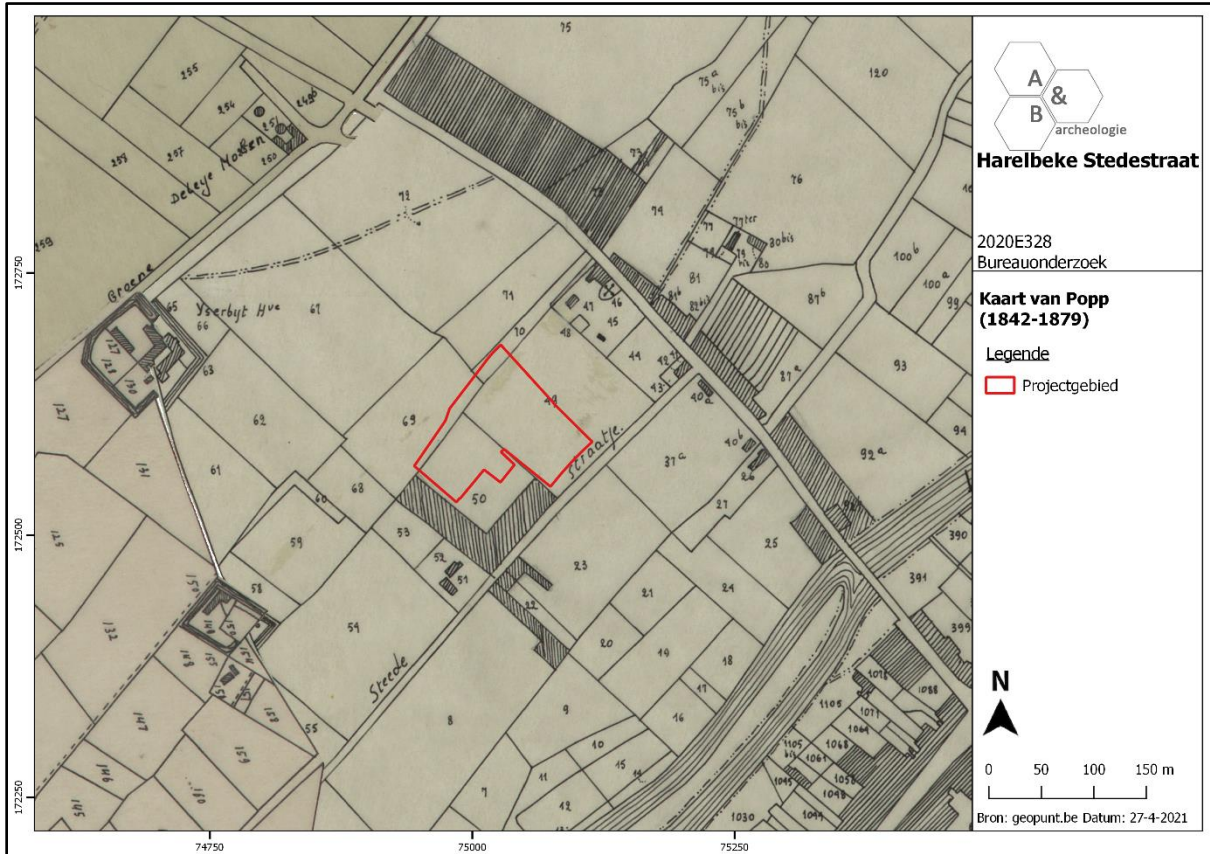
Figuur 14 Uitsnede uit de Ferrariskaart met aanduiding van het plangebied (bron: geopunt.be).

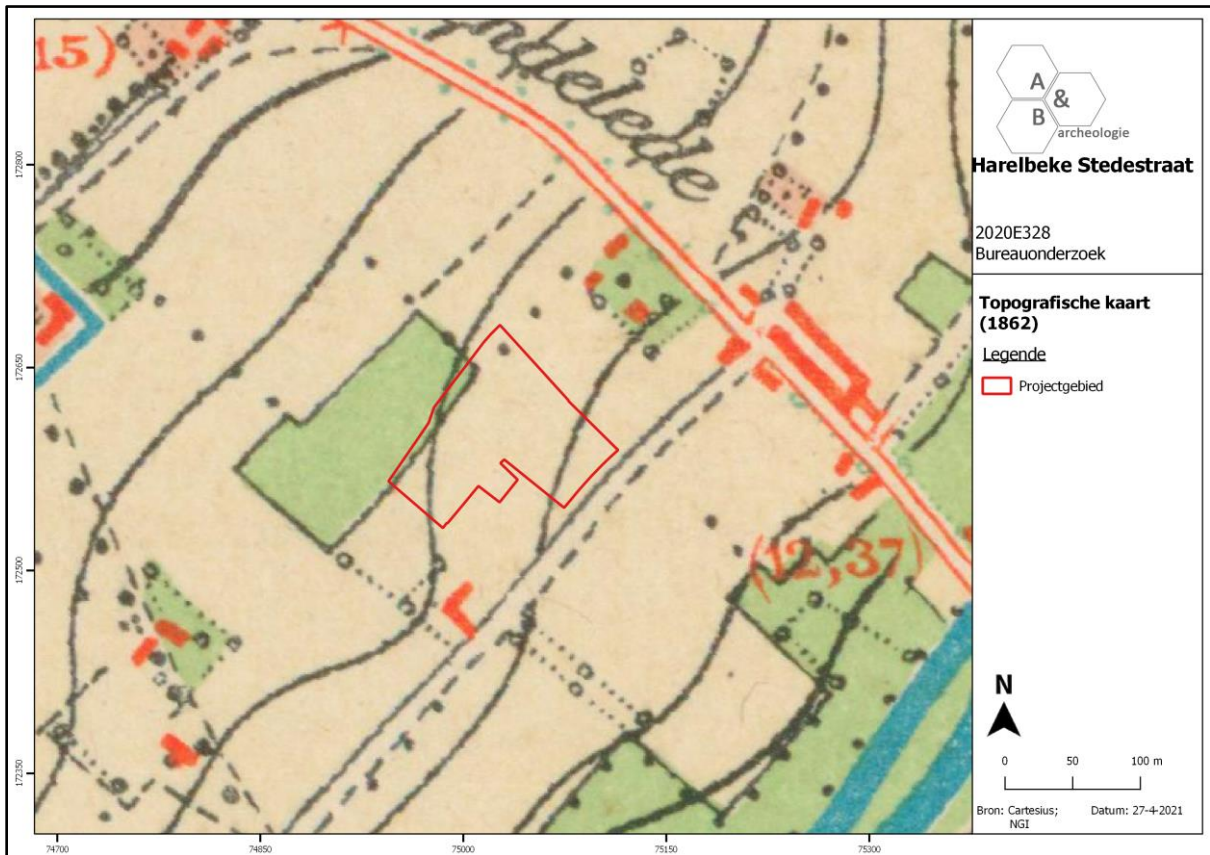
Figuur 15 Uitsnede uit de Atlas der Buurtwegen (bron: geopunt.be).

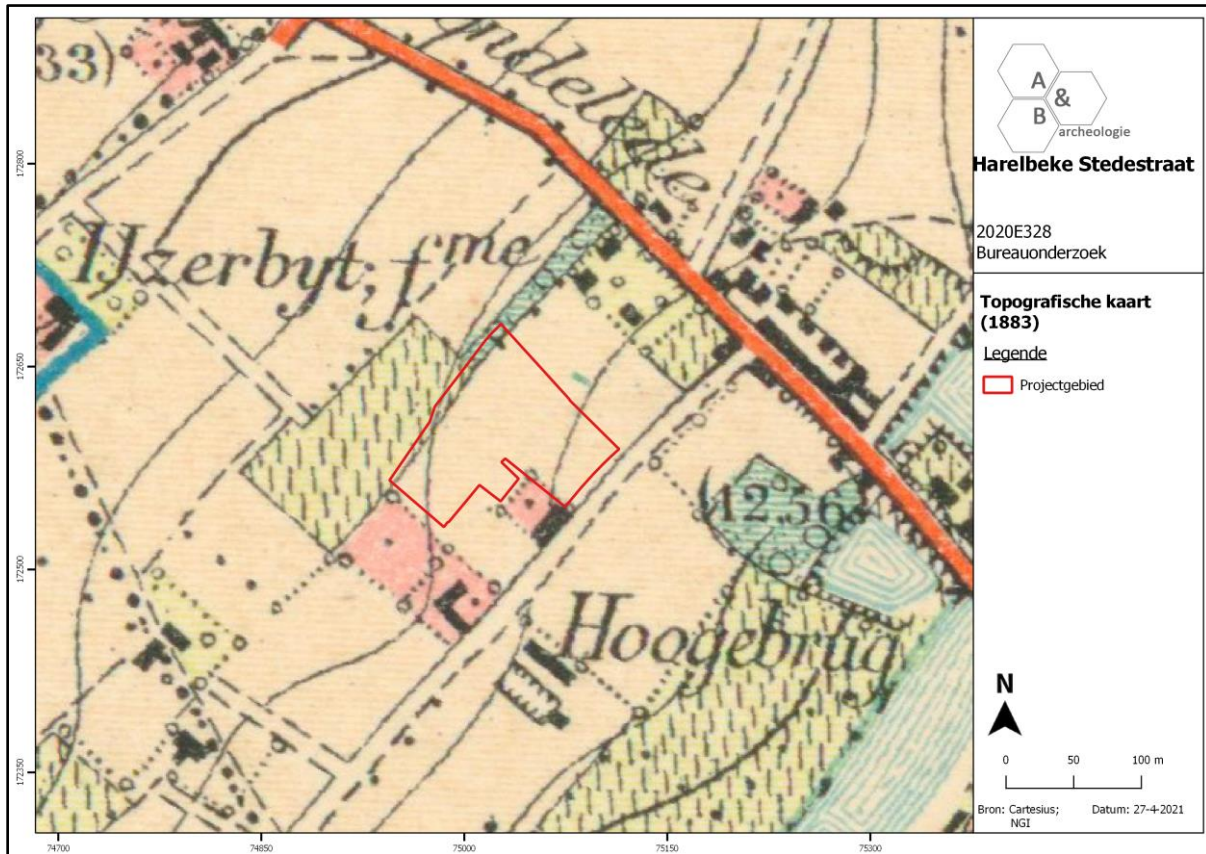
Figuur 16 Uitsnede uit de kaart van Vandermaelen (bron: geopunt.be).

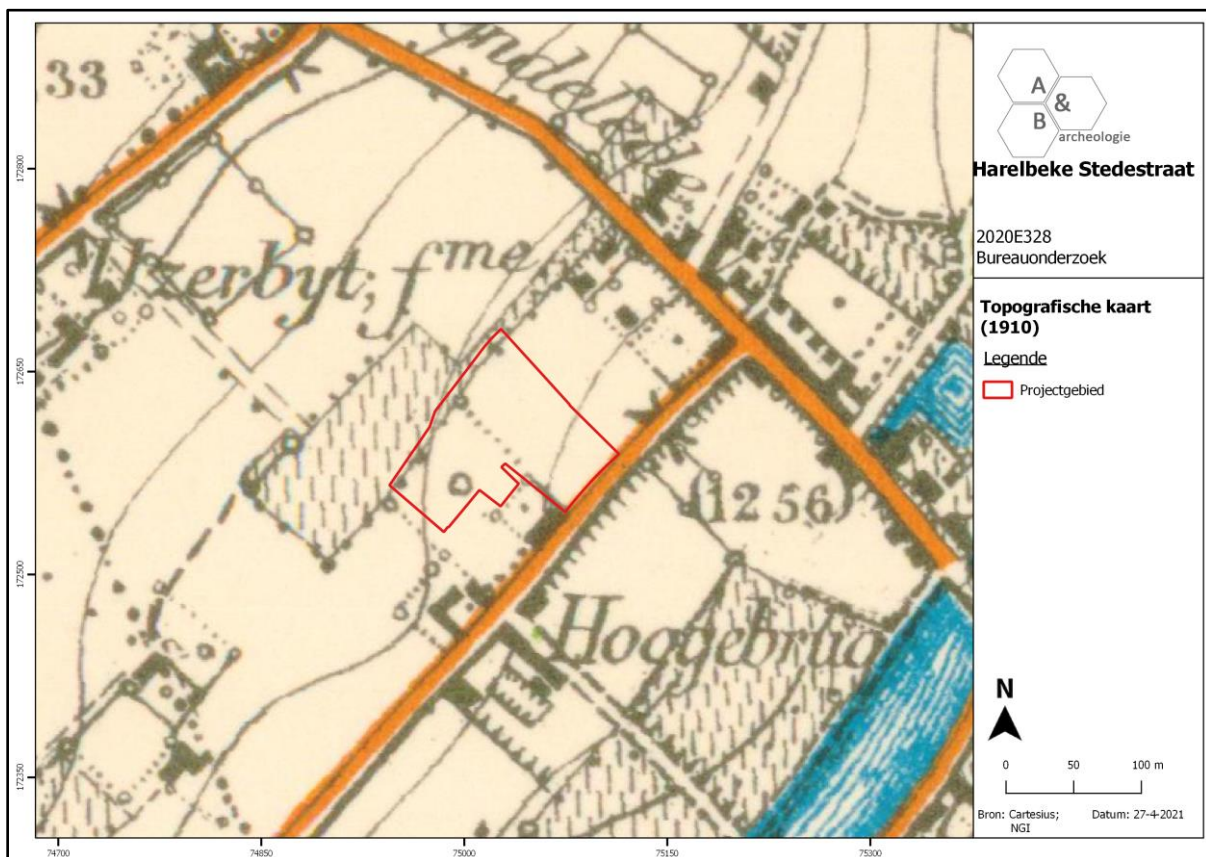
Figuur 17 Uitsnede uit de Poppkaart (bron: geopunt.be).

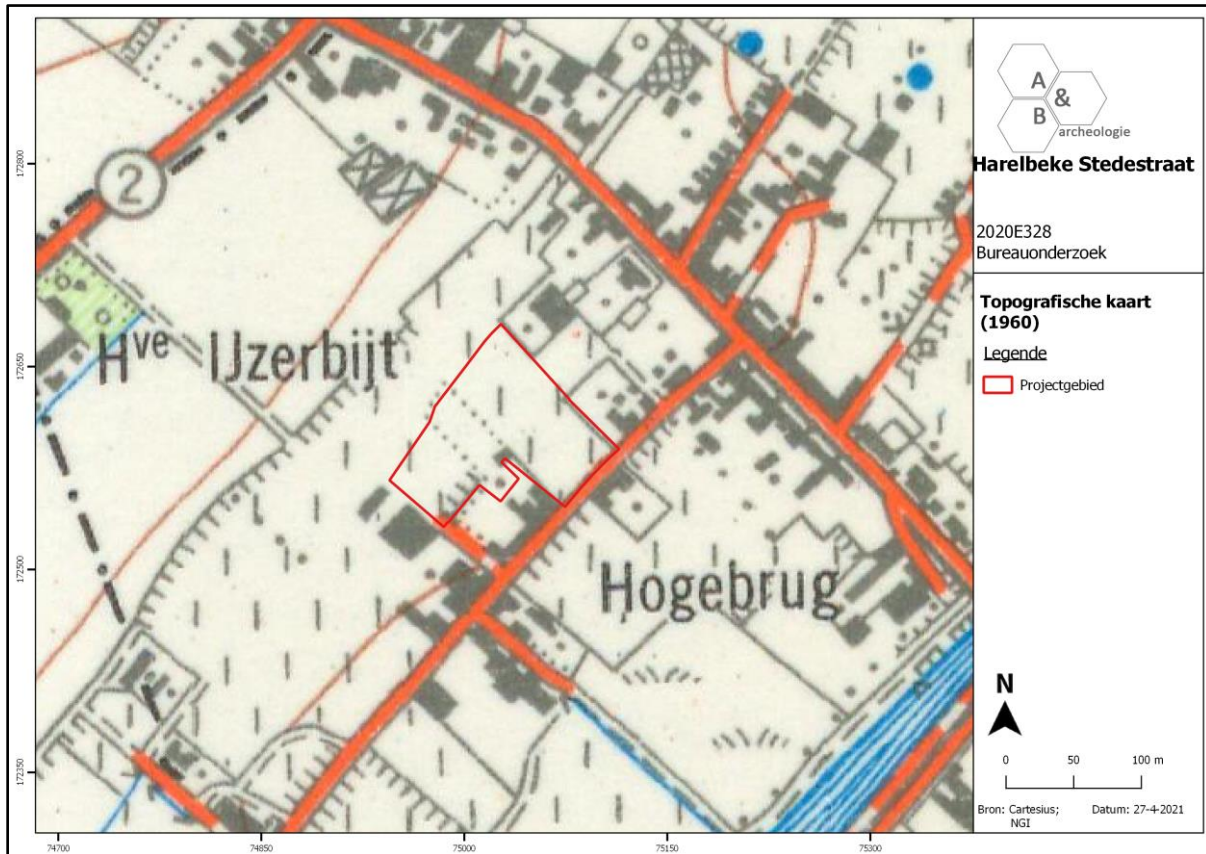
Figuur 18 Uitsnede uit de topografische kaart van 1862 (bron: cartesius.be en NGI).

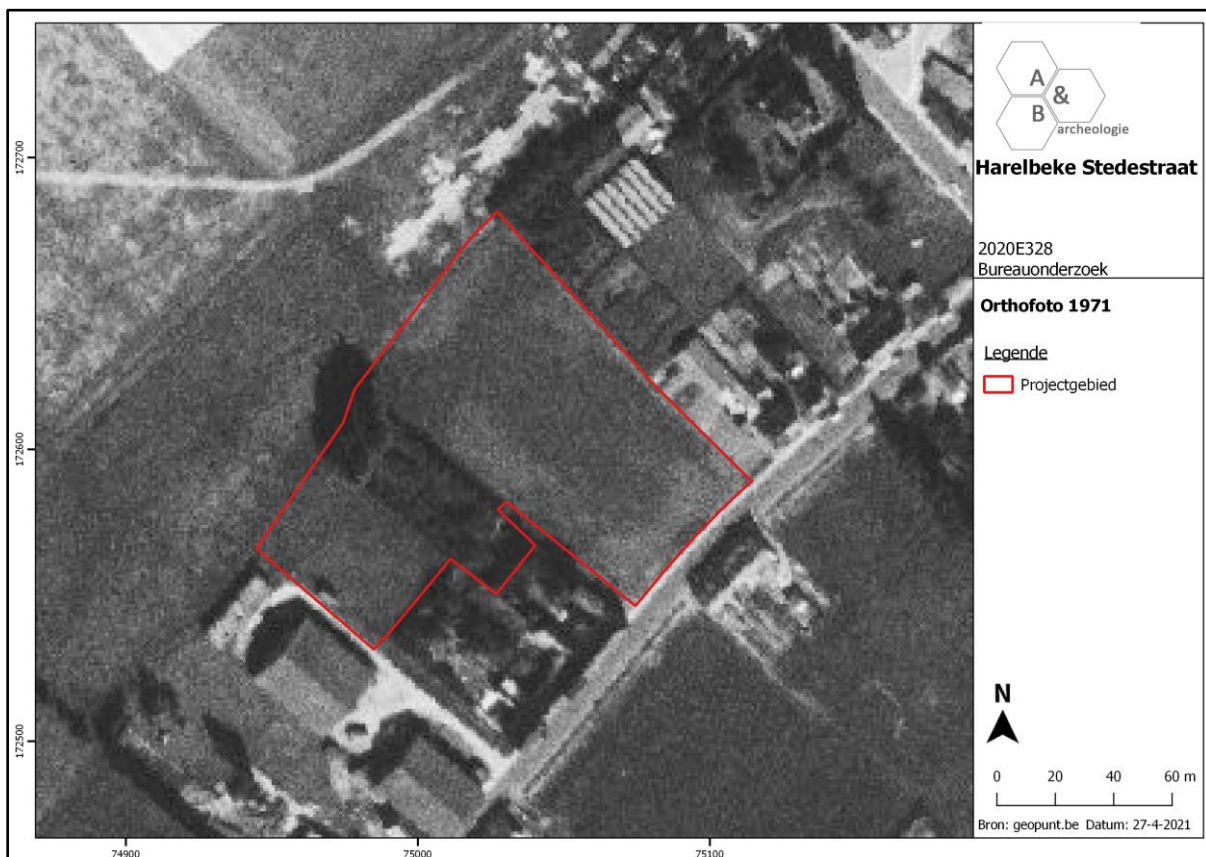
Figuur 19 Uitsnede uit de topografische kaart van 1883 (bron: cartesius.be en NGI).

Figuur 20 Uitsnede uit de topografische kaart van 1910 (bron: cartesius.be en NGI).

Figuur 21 Uitsnede uit de topografische kaart van 1960 (bron: cartesius.be en NGI).

Figuur 22 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 1971 (bron: geopunt.be).

Figuur 23 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 1979-1990 (bron: geopunt.be).

Figuur 24 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 2000-2003 (bron: geopunt.be).

Figuur 25 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 2006 (bron: geopunt.be).

2.5. Archeologische situering

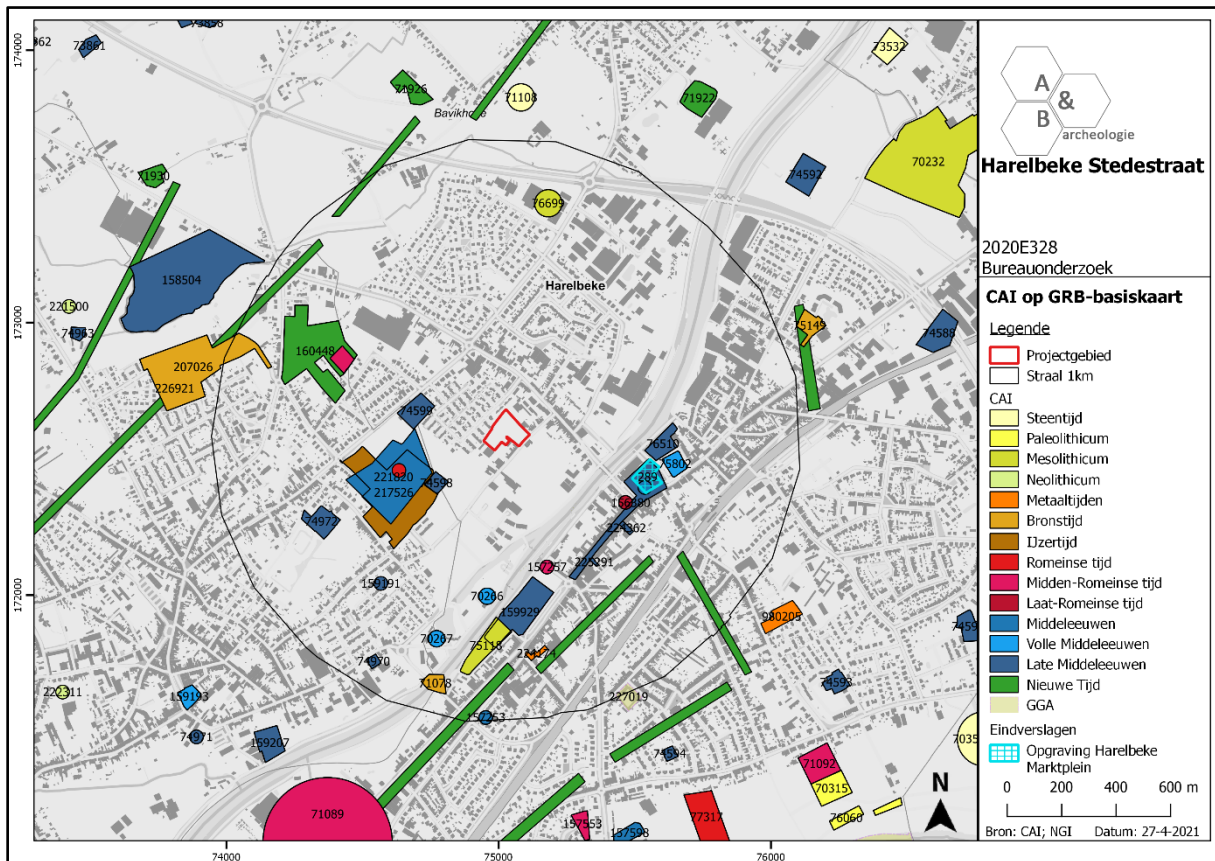
Op de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) worden een aantal archeologische sites aangeduid in een straal van 1km rond het plangebied, waarvan de meest relevante hieronder worden besproken.

Ten westen van het plangebied werd bij een proefsleuvenonderzoek in 2017 (CAI Locatie 217526) een meerperiodensite aangesneden, waaronder een mogelijk erfsysteem, met een omgreppeling en enkele structuren waaronder een spieker en een cirkelvormige mogelijk funeraire structuur, enkele paalkuilen, uit de late ijzertijd; brandrestengraven en een plattegrond van een geëvolueerde versie van het Alphen-Ekeren type IIC, en een mogelijke ingang van een portiekgebouw, allen daterend uit de Romeinse tijd; een laatmiddeleeuws greppelsysteem. Het is onduidelijk of deze ondertussen verder is opgegraven. Nabij deze site liggen nog een aantal andere gekende locaties:

- CAI Locaties 74598 en 74599: indicatoren, laatmiddeleeuwse sites met walgracht.
- CAI Locatie 221820: laatmiddeleeuwse site met walgracht. De gronden maakten in de 10de eeuw deel uit van de schenking van de graaf aan de Gentse Sint-Pietersabdij. In 1844 werd hier een muntschat gevonden van 80 zilverstukken van hertog Filips de Goede (1419-1467).
- CAI Locatie 220457: metaaldetectievondst: een verweerde Romeinse munt en een cap badge van het Royal Regiment of Artillery (WO I).
- CAI Locatie 74972: een laatmiddeleeuwse site met walgracht die in 1998 werd opgegraven. Er werd een omgracht, rechthoekig wooneiland gevonden, waarvan de NO-hoek is ingenomen door het eveneens omgracht opperhof. De gracht was ongeveer 14 meter breed. Op het neerhof werden gebouwresten aangetroffen, die tot de laatste bewoningsfase teruggaan (19de eeuw - 20ste eeuw). Schuur met centrale dorsvloer en een 7-tal opdelingen. Net ten zuidoosten van schuur: bakstenen waterput. Op het noordwestelijke gedeelte van het neerhof waren een woning en een bakhuis ingeplant. 1 haardmuur gaat mogelijk terug tot de 14de-15de eeuw. Onder het huis werd een rechthoekige kuil aangesneden. Naast wat puin en veel houtskool werd er een weinig 13de-eeuws aardewerk in aangetroffen.
- CAI Locatie 159191: een losse vondst van een laatmiddeleeuws 1-orig kruikje van rood oxyderend gebakken aardewerk ten dele bedekt met loodglazuur

Iets verder ten noordwesten bevinden zich volgende locaties:

- CAI Locaties 160448 en 164933: resp. proefsleuvenonderzoek en hieropvolgende opgraving waarbij een nederzetting uit de midden-Romeinse tijd werd gevonden. Er zijn minstens 2 fases aanwezig. Er werden verschillende elementen van meerdere erven, met palenclusters en greppelstructuren, aangetroffen. ¹⁴C dateringen wijzen eveneens op aanwezigheid in de 1ste en de 4de eeuw. Het zwaartepunt van de bewoning is echter te situeren in de 2de- 3de eeuw. Uit de 9de-10de eeuw dateert een sporencluster met mogelijk een plattegrond van een drieschepig gebouw. Daarnaast werden ook paalsporen en greppels uit de volle middeleeuwen, een greppel uit de nieuwe tijd en 3 losse vondsten silex gevonden.
- CAI Locatie 207026: proefsleuvenonderzoek waarbij een bronstijdkuil met handgevormd aardewerk en enkele fragmenten vuursteen, en een vierpalige spieker uit de ijzertijd werd gevonden.

Figuur 26 Uitsnede uit de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) (bron: geopunt.be en CAI).

Ten noorden van het plangebied werd op CAI Locatie 76699 een mesolithisch steentijdensensemble bestaande uit 1 kern met 1 slagvlak voor microklingen, 1 onregelmatige kern, 7 afslagen, 1 eindschabber en 1 cirkelschabber aangetroffen.

Vlak aan de Leie zijn ten zuiden van het plangebied volgende sites aangeduid:

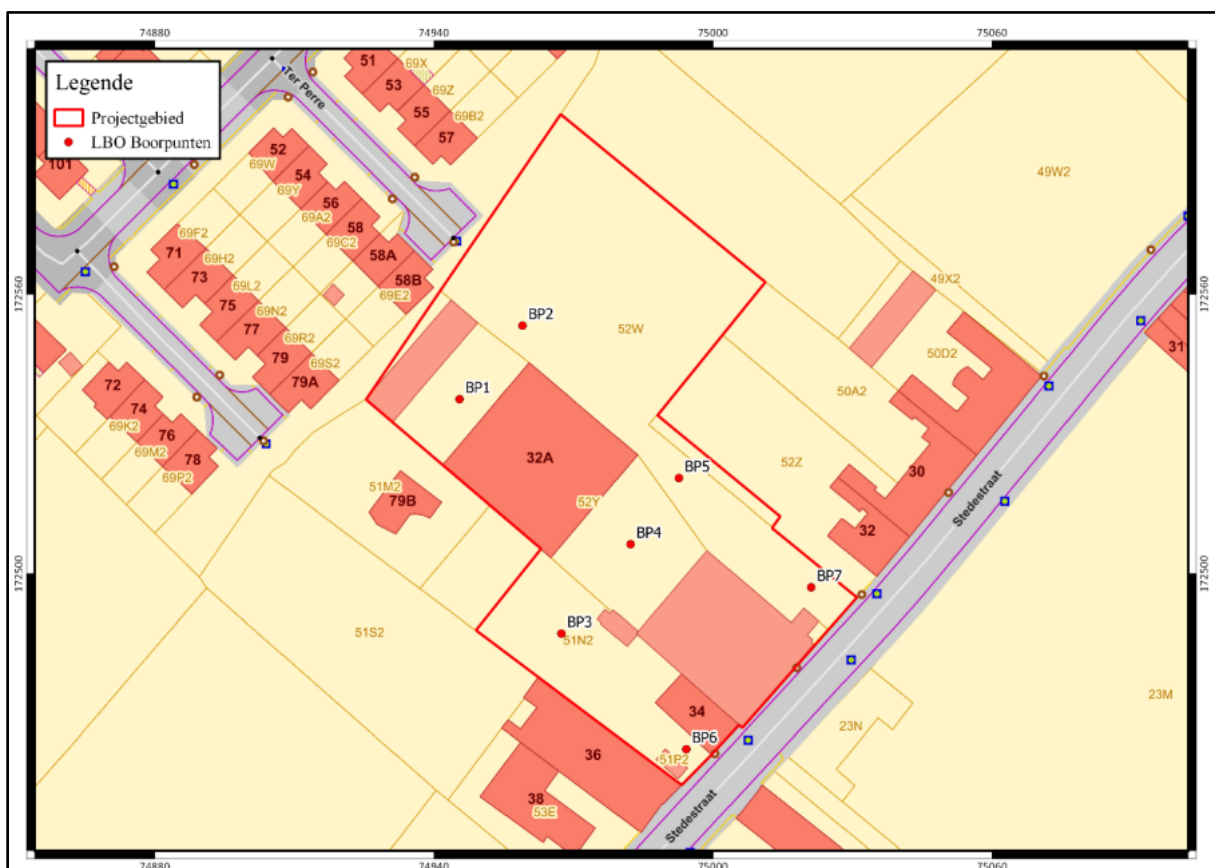
- CAI Locatie 70266; indicator, locatie van de Oostmolen. De watermolens van Harelbeke of de grafelijke banmolens zijn gelegen op het Leie-eiland bij de grens met de gemeente Kuurne. De molen dateert uit de 12de eeuw en werd in 1382 waarschijnlijk verwoest, maar later herbouwd. Het was eerst korenmolen, in 16de eeuw omgebouwd tot oliemolen. De Oostmolen wordt grotendeels herbouwd in 1885 en na de brand van 1942, in de tweede helft van de 20ste eeuw systematisch uitgebreid.
- CAI Locatie 70267: indicator, locatie van de Westmolen, samen met de Oostmolen ontstaan in de 12de eeuw. In 1387-1393 wordt de nieuwe westmolen gebouwd, een stenen graanwatermolen met rieten dak. In de westmolen wordt na de Tweede Wereldoorlog de productie niet meer opgestart. Verbouwd in de periode 1836-1853, gedeeltelijk herbouwd na de brand van 1884 en circa 2002-2003 herbestemd tot lofts.
- CAI Locatie 71078: bij het bouwen van een nieuwe brug over de Leie zou hier in 1936 een zwaard behorend tot de Karpertong-variant (met greeptong), van het type Huelva, gevonden zijn, daterend uit de late bronstijd. Het is het enige zwaard van dit type dat in België ontdekt werd.

Aan de overzijde van de Leie, in de historische kern van de stad Harelbeke, zijn volgende sites aangeduid:

- CAI Locatie 75118: op de plaats van de voormalige hoeve Goed ter Overacker werd in 1969 een opgraving uitgevoerd. Uit het epipaleolithicum/mesolithicum werden 2 afvalkuilen aangetroffen (grondsporen!), gevuld met tientallen silexen. Uit de ijzertijd werden laagovens voor ijzerwinning gevonden.
- CAI Locatie 159929: bij een proefsleuvenonderzoek werd een gracht met enkele aardewerkscherven met datering in bronstijd-ijzertijd aangetroffen, alsook een 13de-14de-eeuwse gracht, enkele middeleeuwse grachten, een laatmiddeleeuwse kuil en een postmiddeleeuwse gracht.
- CAI Locatie 157257: vondst van een muntschat uit de midden-Romeinse tijd (3de eeuw).
- CAI Locatie 157256: vondst van een muntschat uit de laat-Romeinse tijd
- CAI Locatie 156380: bij archeologisch onderzoek van het tracé van de Marktstraat werd een bijna onafgebroken profiel aangetroffen, bestaande uit een opeenvolging van puin-, brand- en afvallagen, daterend vanaf de 14de eeuw tot heden. Dit puingebied, teruggevonden volgens dezelfde oriëntatie als de Marktstraat, wijst dus op een nederzetting, die zich had ontwikkeld volgens de oriëntatie van een bestaande weg, die misschien teruggaat tot de Romeinse tijd. Naar aanleiding van de herinrichting van het stadscentrum werd op het marktplein in 2015 een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd. Uit dit onderzoek bleek dat ondanks de grootschalige herinrichting van de markt in de jaren 1950 en 1970 dat de destijds uitgevoerde sloop van de bestaande bebouwing niet ten gronde was gebeurd. Restanten van deze gesloopte 17de-18de-eeuwse gebouwen werden aangetroffen in de proefsleuven. Er werden eveneens resten aangetroffen die vermoedelijk dateren uit de periode tijdens of voorafgaand aan de demping van de beekvallei. Het betreft een dempingslaag met hieronder resten van oudere bebouwing uit de 14de-16de eeuw en uit de 15de-16de eeuw. De Harelbeek werd vanaf de 14de eeuw geleidelijk opgevuld met grote massa's puin en afval - oudste fase (zeker na de Romeinse tijd): een vrij uitgestrekt paalwerk, dit werd vanaf de 14de eeuw met afval bedekt, waardoor kunstmatige gronden ontstaan, dit proces moet al in de 16de eeuw afgerond zijn. op de bodem van de beek werden enkele vuurstenen voorwerpen gevonden, waaronder een laat-neolithische schrabber. Romeins puin, van elders aangevoerd, werd aan het einde van de 12de eeuw aangewend ter oeverversterking van het houten paalwerk om het wegglijden van de beekvulling naar de Leie te voorkomen.
- CAI Locatie 76510: opgraving in 1980 van het kapittel gelegen achter de Sint-Salvatorkerk. De funderingen waren in grote bruinrode bakstenen (van het "moeffen"-type), de bakstenen zijn echter herbruikt, waardoor de datering van het gebouw bemoeilijkt wordt. Er werden 5 afvalputten gevonden met ronde en rechthoekige vorm gevuld met organisch afval, potscherven en afval van bouw materiaal. De kuilen werden op verschillende tijdstippen aangelegd tussen de 14de en de 18de eeuw. Een opmerkelijke vondst was een ronde loden bullezegel van paus Celestinus III (pontificaat: 1191-1198).
- CAI Locatie 75802: in en rond de Sint-Salvatorkerk werden in 1842, 1932, 1943, 1957 en 1979 opgravingscampagnes uitgevoerd. Volgens archieven zou er rond 940 toch een kerkje gestaan hebben, maar archeologisch zijn daar geen sporen van teruggevonden (waarschijnlijk afgebrand aan het einde van de 10de eeuw). De eerste romaanse kerk stamt uit de 11de eeuw (crypte uit die periode teruggevonden). De romaanse driebeukige kruiskerk

is gebouwd op het einde van de 12de eeuw. De kerk werd verscheidene keren beschadigd en heropgebouwd (afbraak in 1768 en nieuwe kerk gebouwd tussen 1769 en 1774). Er werden meerdere vlakgraven aangetroffen, zeker een drietal graven waren ouder dan de sporen van de eerste kerk. Eén van de graven werd geopend in 1845; op de wanden kwamen geschilderde figuren voor. Het gaat om het graf van Ide van Steenhuijze (overleden in 1361). In het metselwerk van de kerk zijn enkele Romeinse dakpannen en tegels aanwezig. De aanwezigheid van roze mortel (mengen van baksteengruis in mortel) is kenmerkend voor de Romeinse periode.

Niet aangeduid op bovenstaande figuur is een landschappelijk booronderzoek dat recent werd uitgevoerd op de percelen net ten westen van het plangebied. In september 2020 werden 7 machinale boringen uitgevoerd op de gronden horend bij het gebouw Stedestraat 32A, ook in het westen van perceel 52W (het laaggelegen perceel van het huidig plangebied) werd een boring uitgevoerd (BP 2). Er bleek een grote en diepe antropogene verstoring aanwezig te zijn op het terrein, tot 1,10m diep bij boringen 1 en 2, en tot meer dan 1,20m diep bij boringen 3, 4, 5 en 7. Enkel bij boring 6, in het uiterste zuidwesten, werd de oorspronkelijk moederbodem nog aangetroffen op een hoger niveau, op ca. 40cm diepte. Bij de overige boringen was minstens het bovenste deel van de moederbodem grondig verstoord, waardoor eventuele archeologische sites niet meer bewaard kunnen zijn. Er werd geen verder vooronderzoek geadviseerd op het terrein.¹¹

Figuur 27 Aanduiding van de boorpunten van het landschappelijk booronderzoek op de gronden net ten zuidwesten van het plangebied (bron: <https://loket.onroerendergoed.be/archeologie/notas/notas/16566>).

¹¹ <https://loket.onroerendergoed.be/archeologie/notas/notas/16566>

3. Synthese

3.1. Archeologisch verwachtingspatroon

Op basis van het bureauonderzoek kan volgend verwachtingspatroon vooropgesteld worden:

- Het plangebied bevindt zich in de wijk Overleie aan de linkeroever van de Leie, zo'n 650m ten westen van de kern van Harelbeke en ervan gescheiden door de rivier. Het tracé van de latere Stedestraat is op de kaart van Jacob van Deventer (1560) gesuggereerd maar niet volledig weergegeven. Reeds in de Spaanse tijd (1585-1713) vormt de straat de grens tussen Harelbeke-binnen en Harelbeke-buiten. De Ferrariskaart (ca. 1777) toont ter hoogte van het plangebied landbouwgronden, de Leiemeersen bevinden zich iets naar het zuidoosten. Er zijn geen gebouwen aanwezig op het terrein. Deze situatie blijft tot op heden zo goed als ongewijzigd, op alle 19de- en 20ste-eeuwse kaarten en op de luchtfoto's van de laatste 50 jaar is het terrein steeds onbebouwd. Op de topografische kaarten van 1862, 1883 en 1910 kan op basis van de hoogtelijnen afgeleid worden dat het maaiveldniveau van het terrein geleidelijk daalde van noord naar zuid. Deze hoogtelijnen zijn niet meer te zien op de topografische kaart van 1960. Tussen 1910 en 1960 moet het maaiveld van het terrein aanzienlijk zijn gewijzigd, waarbij een hoogteverschil van ca. 1,5m ontstond tussen het zuidwestelijke deel en het noordoostelijke deel. Mogelijk heeft het te maken met de vestiging van een steenbakker eind 19de-begin 20ste eeuw in de woningen net ten zuidwesten van het terrein, en zijn de zuidwestelijke percelen 52W en 50C2 toen uitgegraven, en kwam een deel van de uitgegraven grond terecht op de noordoostelijke percelen. Op de luchtfoto van 2000-2003 zijn de noordoostelijke percelen 49C2 en 49W2 nog een effen weiland, pas later geraakt het in onbruik en schieten er struiken en bomen op. Bij werken aan de naastliggende woningen werd een deel van deze percelen gebruikt als werfzone, zoals is te zien op de luchtfoto van 2016.

- De stad Harelbeke ontwikkelde zich op een hogere rug evenwijdig aan en gelegen aan de rechteroever van de Leie. De vallei aan de linkeroever van de rivier is breder, het plangebied bevindt zich net buiten de overstromingszone van de Leie, op de overgang van de vallei naar de westelijk gelegen hogere gronden. Op het detail van het digitale hoogtemodel is te zien dat het noordoostelijke deel van het terrein duidelijk hoger gelegen is (+13,60 tot +13,80m TAW) dan het zuidwestelijke deel (+12,40m TAW), met een scherpe overgang. Op de bodemkaart wordt het zuidwestelijke deel gekarteerd als bebouwde zone, het noordoostelijke deel als matig natte zandleembodem zonder profiel. Recent heeft een landschappelijk booronderzoek, uitgevoerd in het kader van een aanpalend bouwproject, aangetoond dat de bodem ter hoogte van het lageregelegen perceel 52W tot op 110cm diepte een antropogene verstoring kent, waarbij de moederbodem deels is afgegraven. Eenzelfde verstoring kan verondersteld worden op het eveneens lager gelegen perceel 50C2. Op de noordoostelijke percelen kan ook enige antropogene invloed verwacht worden, maar het betreft dan voornamelijk een ophoging waarbij de onderliggende bodemopbouw vermoedelijk nog bewaard is.

- Op archeologisch vlak is het plangebied gelegen in een rijke archeologisch regio: de Leie en de vallei en hogere gronden aan weerszijden waren al sinds de steentijd aantrekkelijk voor menselijke aanwezigheid. Daarnaast kent Harelbeke een belangrijke Romeinse en middeleeuwse geschiedenis.

Recente onderzoeken iets ten westen van het plangebied hebben restanten van landelijke bewoning en begraving uit de metaaltijden en de Romeinse periode aangetoond. De specifieke ligging van het plangebied, in een rijke archeologische regio en op een landschappelijk aantrekkelijke locatie – nabij een belangrijke waterloop, op de overgang van natte valleigronden naar de hogere ruggen – zorgen er voor dat aan de noordoostelijke, hogere zone van het plangebied een eerder hoge archeologische verwachting kan worden toegeschreven. Deze verwachting betreft zowel steentijd artefactensites als sites met grondsporen.

3.2. Afweging verder vooronderzoek

Alle bomen worden gerooid. Op het oostelijke deel van het terrein wordt een rechthoekig appartementsgebouw opgetrokken, goed voor 90 appartementen. Het gebouw wordt dwars op de Stedestraat aangelegd en heeft als buitenafmetingen 97,70 bij 18,85m. Onder het volledige gebouw wordt een ondergrondse parkeergarage uitgegraven, de bouwput hiervoor zal meer dan 3m diep gaan en ca. 2000m² groot zijn. Deze garage is bereikbaar via een nieuwe wegenis die langsheen de noordoostelijke grens van het terrein loopt en waarlangs ook bovengrondse parkeerplaatsen worden voorzien. Ten zuidwesten van het gebouw wordt een gemeenschappelijke tuin/parkzone voorzien, met daarin een grote vijverpartij. Deze vijver wordt tot 1m diep wordt uitgegraven. De lager gelegen percelen 52W en 50C2 worden opgehoogd van +12,30m TAW naar ca. +13,70m TAW. Vervolgens worden op deze ophoging een talud (aan de noordwestelijke grens), een barbecuelokaal, een stalling, een terras en een petanquebaan aangelegd; de bodemingrepen die hiermee gepaard gaan vinden plaats in deze ophoging. De zuidelijke uitstulping onder perceel 50C2 maakt deel uit van het plangebied, maar behoort eigenlijk tot de tuin van een woning langs de Stedestraat. Hier gebeuren geen werken. De bodemingrepen met de grootste impact situeren zich centraal en in het oostelijke deel van het terrein: uitgravingen voor de parkeergarage en de vijver, aanleg van de wegenis en verharding, uitgravingen voor nutsleidingen en-voorzieningen onder de wegenis en rond het gebouw, inrichten van de tuinzone.

Het noordoostelijke deel van het plangebied kent eerder hoge archeologische verwachting, maar op basis van enkel het bureauonderzoek kan de aan- of afwezigheid van een archeologische site hier niet aangetoond worden. In de zuidwestelijke, lagere zone is wel met zekerheid te stellen dat er geen archeologische site (meer) aanwezig is. In het noordoostelijke deel gebeuren diverse diepgaande bodemingrepen, die mogelijk een impact kunnen hebben op eventueel aanwezig archeologisch erfgoed. Er dient in de noordoostelijke zone bijgevolg verder vooronderzoek te gebeuren om dit na te gaan. Dit verder vooronderzoek kan relevante kennisvermeerdering genereren voor de algemene ontwikkelingsgeschiedenis van deze regio, waarvan het archeologisch belang reeds werd aangetoond. Het dient te gebeuren in uitgesteld traject, na het rooien van de bomen.

Bij de afweging voor een verder vooronderzoek worden alle gegevens van de bureaustudie geëvalueerd om zodoende een uitspraak te kunnen doen. In eerste instantie wordt gekeken naar de methodes met geen of het minste impact in de bodem. Deze onderzoeken vallen onder de noemer 'verder vooronderzoek zonder ingreep in de bodem' (landschappelijk bodemonderzoek, geofysisch onderzoek en veldkartering/metaaldetectie). Indien uit deze onderzoeken de afwezigheid van een archeologische site niet gestaafd kan worden, dient men verder over te gaan tot een 'vooronderzoek

met ingreep in de bodem' (verkennend en waarderend archeologisch booronderzoek, proefsleuven en proefputten). In het geval een archeologische site aanwezig is, dient men eerst te proberen deze *in situ* te behouden. Indien dit niet mogelijk is, is een verdere opgraving noodzakelijk.

3.3. Verder vooronderzoek zonder ingreep in de bodem

- Landschappelijk bodemonderzoek

Dit type onderzoek heeft tot doel de aardkundige opbouw en ontstaansgeschiedenis van de ondergrond en het landschap te kennen door middel van boringen of profielputten. Met deze methode kan met een minimale impact in de bodem toch heel wat informatie verkregen worden. De methode wordt binnen de archeologie vooral aangewend om het bodemkundig potentieel na te gaan voor de aanwezigheid van goed bewaarde steentijdsites.

In dit geval is deze onderzoeksmethode noodzakelijk om uit te voeren. Er zijn vermoedens dat de noordoostelijke zone deels is opgehoogd maar met behoud van de oorspronkelijke bodemopbouw eronder, het landschappelijk bodemonderzoek kan hierover duidelijkheid scheppen. Tegelijk kan de bodemopbouw exacter in kaart worden gebracht en kan de aanwezigheid en diepte van (een) archeologisch(e) niveau(s) worden nagegaan. De landschappelijke factoren geven aan dat er een bepaalde kans is op het aantreffen van een *in situ* bewaarde steentijd artefactensite, dit kan ook verder bekeken worden tijdens dit onderzoek. Het voorstel voor het landschappelijk bodemonderzoek, door middel van boringen, wordt in het programma van maatregelen verder uitgewerkt en verduidelijkt.

- Geofysisch onderzoek

Geofysisch onderzoek heeft tot doel om antropogene fenomenen te onderscheiden van natuurlijk sediment of om een morfologische reconstructie van het natuurlijke landschap te maken, door contrasten in elektrische, elektromagnetische en magnetische kenmerken van de ondergrond te meten. Ook kent deze methode haar nut bij het opsporen van explosieven. Onder dit type onderzoek vallen verschillende opsporingstechnieken: magnetometrie, weerstandsmetingen, grondradar enz.

In dit geval is deze onderzoeksmethode niet zinvol om uit te voeren en kan dus buiten beschouwing genomen worden.

- Veldkartering en metaaldetectie

Bij een veldkartering of oppervlakteprospectie wordt een visuele inspectie gedaan van het terreinoppervlak voor de aanwezigheid van archeologisch vondstmateriaal, zoals aardewerk of silexartefacten. Metaaldetectie betreft het opsporen van metalen voorwerpen door middel van een metaaldetector. De toplaag, ca. 20cm diep, wordt hierbij afgezocht door middel van parallelle looppijnen met of zonder een bepaalde tussenafstand.

In dit geval is deze onderzoeksmethode niet zinvol om uit te voeren en kan dus buiten beschouwing genomen worden. Wel dient tijdens het proefsleuvenonderzoek (zie verder) een metaaldetector ingezet worden ter controle van de aangelegde sleuven en de grondhopen.

3.4. Verder vooronderzoek met ingreep in de bodem

- Verkennend en waarderend archeologisch booronderzoek

Een verkennend en waarderend archeologisch booronderzoek heeft als doel om archeologische sites op te sporen door middel van boringen. Via de boringen kunnen begraven niveaus teruggevonden worden waarin zich bv. *in situ* steentijdartefacten kunnen bevinden. De boringen worden volgens een bepaald grid met optimale spreiding opgesteld.

In dit geval is deze onderzoeksmethode mogelijk van toepassing als blijkt dat er tijdens de landschappelijke boringen vastgesteld wordt dat er mogelijk steentijdsites aanwezig kunnen zijn. De te volgen strategie en methodiek hangt bijgevolg af van de landschappelijke boorresultaten.

- Proefputten in functie van steentijd artefactensites

Het doel van proefputten in functie van steentijd artefactensites is uitspraken te doen over de archeologische waarde van de totaliteit van een terrein door een beperkt maar statistisch representatief deel van dat terrein op te graven.

In dit geval is deze onderzoeksmethode mogelijk van toepassing als blijkt dat er tijdens de landschappelijke boringen vastgesteld wordt dat er mogelijk steentijdsites aanwezig kunnen zijn. De te volgen strategie en methodiek hangt bijgevolg af van de landschappelijke boorresultaten.

- Proefsleuven en proefputten

Het doel van proefsleuven en proefputten is uitspraken te doen over de archeologische waarde van de totaliteit van een terrein door een beperkt maar statistisch representatief deel van dat terrein op te graven. Op die manier kan er een optimale inschatting gemaakt worden van het kennispotentieel aangezien deze methode informatie verschaft omtrent verspreiding, bewaring, aard en datering van de aangetroffen archeologische sporen.

Gezien de aard van de site, de geplande werken en het archeologisch verwachtingspatroon is een verder vooronderzoek in de vorm van proefsleuven noodzakelijk om archeologische sites met grondsporen op te sporen. Deze proefsleuven moeten aangelegd worden na het uitvoeren van de landschappelijke boringen (en na een eventueel archeologisch booronderzoek en/of steentijd proefputtenonderzoek). Het sleuvenplan, de richtlijnen en onderzoeksvragen worden voorgesteld in het programma van maatregelen.

3.5. Beantwoording onderzoeksvragen

- Zijn er archeologische of historische gegevens gekend over de site?

Het plangebied bevindt zich in de wijk Overleie aan de linkeroever van de Leie, zo'n 650m ten westen van de kern van Harelbeke en ervan gescheiden door de rivier. Het tracé van de latere

Stedestraat is op de kaart van Jacob van Deventer (1560) gesuggereerd maar niet volledig weergegeven. Reeds in de Spaanse tijd (1585-1713) vormt de straat de grens tussen Harelbeke-binnen en Harelbeke-buiten. De Ferrariskaart (ca. 1777) toont ter hoogte van het plangebied landbouwgronden, de Leiemeersenbevinden zich iets naar het zuidoosten. Er zijn geen gebouwen aanwezig op het terrein. Deze situatie blijft tot op heden zo goed als ongewijzigd, op alle 19de- en 20ste-eeuwse kaarten en op de luchtfoto's van de laatste 50 jaar is het terrein steeds onbebouwd. Op de topografische kaarten van 1862, 1883 en 1910 kan op basis van de hoogtelijnen afgeleid worden dat het maaiveldniveau van het terrein geleidelijk daalde van noord naar zuid. Deze hoogtelijnen zijn niet meer te zien op de topografische kaart van 1960. Tussen 1910 en 1960 moet het maaiveld van het terrein aanzienlijk zijn gewijzigd, waarbij een hoogteverschil van ca. 1,5m ontstond tussen het zuidwestelijke deel en het noordoostelijke deel. Mogelijk heeft het te maken met de vestiging van een steenbakker eind 19de-begin 20ste eeuw in de woningen net ten zuidwesten van het terrein, en zijn de zuidwestelijke percelen 52W en 50C2 toen uitgegraven, en kwam een deel van de uitgegraven grond terecht op de noordoostelijke percelen. Op de luchtfoto van 2000-2003 zijn de noordoostelijke percelen 49C2 en 49W2 nog een effen weiland, pas later geraakt het in onbruik en schieten er struiken en bomen op. Bij werken aan de naastliggende woningen werd een deel van deze percelen gebruikt als werfzone, zoals is te zien op de luchtfoto van 2016.

- Zijn er gegevens gekend dat de bodem (deels) verstoord is?

Recent heeft een landschappelijk booronderzoek, uitgevoerd in het kader van een aanpalend bouwproject, aangetoond dat de bodem ter hoogte van het lagergelegen perceel 52W tot op 110cm diepte een antropogene verstoring kent, waarbij de moederbodem deels is afgegraven. Eenzelfde verstoring kan verondersteld worden op het eveneens lager gelegen perceel 50C2. Op de noordoostelijke percelen kan ook enige antropogene invloed verwacht worden, maar het betreft dan voornamelijk een ophoging waarbij de onderliggende bodemopbouw vermoedelijk nog bewaard is.

- Zijn er landschappelijke factoren die invloed kunnen hebben op de gaafheid van eventuele archeologische sporen?

Deze vraag kan op basis van enkel het bureauonderzoek niet beantwoord worden.

- Wat is de impact van de geplande werken op het bodemarchief?

Alle bomen worden gerooid. Op het oostelijke deel van het terrein wordt een rechthoekig appartementsgebouw opgetrokken, goed voor 90 appartementen. Het gebouw wordt dwars op de Stedestraat aangelegd en heeft als buitenafmetingen 97,70 bij 18,85m. Onder het volledige gebouw wordt een ondergrondse parkeergarage uitgegraven, de bouwput hiervoor zal meer dan 3m diep gaan en ca. 2000m² groot zijn. Deze garage is bereikbaar via een nieuwe wegenis die langsheen de noordoostelijke grens van het terrein loopt en waarlangs ook bovengrondse parkeerplaatsen worden voorzien. Ten zuidwesten van het gebouw wordt een gemeenschappelijke tuin/parkzone voorzien, met daarin een grote vijverpartij. Deze vijver wordt tot 1m diep wordt uitgegraven. De lager gelegen percelen 52W en 50C2 worden opgehoogd van +12,30m TAW naar ca. +13,70m TAW. Vervolgens worden op deze ophoging een talud (aan de noordwestelijke grens), een barbecuelokaal, een stalling, een terras en een petanquebaan aangelegd; de bodemingrepen die hiermee gepaard gaan vinden plaats in deze ophoging. De zuidelijke uitstulping onder perceel 50C2 maakt deel uit van het plangebied, maar behoort eigenlijk tot de tuin van een woning langs de Stedestraat. Hier gebeuren

geen werken. De bodemingrepen met de grootste impact situeren zich centraal en in het oostelijke deel van het terrein: uitgravingen voor de parkeergarage en de vijver, aanleg van de wegenis en verharding, uitgravingen voor nutsleidingen en-voorzieningen onder de wegenis en rond het gebouw, inrichten van de tuinzone.

- Is er een archeologische site aanwezig? Zo ja, wat zijn de karakteristieken en de bewaringstoestand ervan? Wat is de relatie met het landschap? Welke waarde heeft de site?

In de zuidwestelijke zone is geen archeologische site aanwezig. De aan- of afwezigheid van een archeologische site in de noordoostelijke zone van het plangebied kan niet met 100% zekerheid vastgesteld worden op basis van het bureauonderzoek. De kans op het aantreffen van archeologische sporen in deze zone is echter niet onbestaande.

- Wat is de te volgen strategie tijdens een eventueel verder onderzoek en welke bijkomende onderzoeksvragen moeten daarbij beantwoord worden?

In eerste instantie dient een landschappelijk booronderzoek te gebeuren, waarbij verspreid over de noordoostelijke zone van het terrein een aantal boringen worden uitgevoerd. Indien blijkt dat bij dit onderzoek archeologische niveaus met potentieel voor steentijdsites bewaard zijn, dient een verder verkennend archeologisch booronderzoek te gebeuren. Deze onderzoeksvorm valt onder een vooronderzoek met ingreep in de bodem. Dit onderzoek bestaat uit een boorpuntenraster, waarbij de parallelle raaien 10m uit elkaar staan en de boorpunten op de boorraai 12m uit elkaar. De keuze van het boorgrid is gebaseerd op basis van de resultaten van het landschappelijk booronderzoek. Het opgeboorde residu dient uitgezeefd te worden en gecontroleerd op de aanwezigheid van silexartefacten. Op de locatie waar er *in situ* steentijdartefacten vastgesteld werden, dient ofwel een verder vooronderzoek gericht op steentijd te gebeuren om de site beter te kunnen afbakenen (door middel van waarderend archeologisch booronderzoek en/of proefputten in functie van steentijd artefactensites), ofwel kan er direct worden overgegaan naar een opgraving indien er voldoende gegevens voorhanden zijn voor het opmaken van een programma van maatregelen hiervoor.

De tweede fase bestaat uit een proefsleuvenonderzoek. Deze fase kan volgen na het landschappelijk booronderzoek, indien de resultaten hiervan negatief zijn voor wat betreft steentijdsites en uit de boringen blijkt dat er nog archeologisch erfgoed bewaard kan zijn binnen de advieszone. Dit proefsleuvenonderzoek bestaat uit het aanleggen van parallelle sleuven. De sleuven hebben als doel om het archeologisch potentieel van het terrein in kaart te brengen. Zijn er archeologische sporen aanwezig? Behoren deze tot één of meerdere periodes? Daarnaast is het ook belangrijk om de verstoringgraad in kaart te brengen. Zijn de sporen goed bewaard? Kunnen er verstoringzones afgebakend worden? Afsluitend is het belangrijk om alle gegevens samen te beschouwen om zodoende een uitspraak te kunnen doen over het potentieel van het terrein. Hierbij wordt afgewogen of verder onderzoek nodig is in de vorm van een opgraving, over een deel of volledig het terrein, of kan er overgegaan worden tot een vrijgave bij afwezigheid van archeologische sporen. De modaliteiten van het verder vooronderzoek worden behandeld in het programma van maatregelen.

4. Samenvatting

De archeologienota kadert in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Naar aanleiding van een geplande aanvraag van een omgevingsvergunning voor het uitvoeren van stedenbouwkundige handelingen te Harelbeke Stedestraat (provincie West-Vlaanderen), waarbij de totale oppervlakte van de betrokken percelen 3000m² of meer bedraagt en de bodemingrepen groter zijn dan 1000m², dient de initiatiefnemer een archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag. De archeologienota dient opgemaakt te worden onder supervisie van een erkend archeoloog.

Het terrein, ca. 12 445m² groot, heeft een onregelmatige vorm en grenst in het zuidoosten aan de Stedestraat. Het terrein is onbebouwd en begroeid met gras, struiken en, vooral op perceel 50C2, bomen. De percelen 52W en 50C2 zijn aanzienlijk lager gelegen dan de rest van het terrein. Ten zuidoosten van deze percelen zijn langsheen de Stedestraat enkele gebouwen (die niet tot het plangebied behoren) opgenomen in de Inventaris Onroerend Erfgoed als vastgesteld bouwkundig erfgoed. Ze hebben te maken met de eertijds bloeiende vlasindustrie en dateren van eind 19de-begin 20ste eeuw.

Het plangebied bevindt zich in de wijk Overleie aan de linkeroever van de Leie, zo'n 650m ten westen van de kern van Harelbeke en ervan gescheiden door de rivier. Het tracé van de latere Stedestraat is op de kaart van Jacob van Deventer (1560) gesuggereerd maar niet volledig weergegeven. Reeds in de Spaanse tijd (1585-1713) vormt de straat de grens tussen Harelbeke-binnen en Harelbeke-buiten. De Ferrariskaart (ca. 1777) toont ter hoogte van het plangebied landbouwgronden, de Leiemeersenbevinden zich iets naar het zuidoosten. Er zijn geen gebouwen aanwezig op het terrein. Deze situatie blijft tot op heden zo goed als ongewijzigd, op alle 19de- en 20ste-eeuwse kaarten en op de luchtfoto's van de laatste 50 jaar is het terrein steeds onbebouwd. Op de topografische kaarten van 1862, 1883 en 1910 kan op basis van de hoogtelijnen afgeleid worden dat het maaiveldniveau van het terrein geleidelijk daalde van noord naar zuid. Deze hoogtelijnen zijn niet meer te zien op de topografische kaart van 1960. Tussen 1910 en 1960 moet het maaiveld van het terrein aanzienlijk zijn gewijzigd, waarbij een hoogteverschil van ca. 1,5m ontstond tussen het zuidwestelijke deel en het noordoostelijke deel. Mogelijk heeft het te maken met de vestiging van een steenbakker eind 19de-begin 20ste eeuw in de woningen net ten zuidwesten van het terrein, en zijn de zuidwestelijke percelen 52W en 50C2 toen uitgegraven, en kwam een deel van de uitgegraven grond terecht op de noordoostelijke percelen. Op de luchtfoto van 2000-2003 zijn de noordoostelijke percelen 49C2 en 49W2 nog een effen weiland, pas later geraakt het in onbruik en schieten er struiken en bomen op. Bij werken aan de naastliggende woningen werd een deel van deze percelen gebruikt als werfzone, zoals is te zien op de luchtfoto van 2016.

De stad Harelbeke ontwikkelde zich op een hogere rug evenwijdig aan en gelegen aan de rechteroever van de Leie. De vallei aan de linkeroever van de rivier is breder, het plangebied bevindt zich net buiten de overstromingszone van de Leie, op de overgang van de vallei naar de westelijk gelegen hogere gronden. Op het detail van het digitale hoogtemodel is te zien dat het noordoostelijke deel van het terrein duidelijk hoger gelegen is (+13,60 tot +13,80m TAW) dan het zuidwestelijke deel (+12,40m TAW), met een scherpe overgang. Op de bodemkaart wordt het zuidwestelijke deel gekarteerd als bebouwde zone, het noordoostelijke deel als matig natte zandleembodem zonder profiel. Recent heeft een landschappelijk booronderzoek, uitgevoerd in het

kader van een aanpalend bouwproject, aangetoond dat de bodem ter hoogte van het lageregelegen perceel 52W tot op 110cm diepte een antropogene verstoring kent, waarbij de moederbodem deels is afgegraven. Eenzelfde verstoring kan verondersteld worden op het eveneens lager gelegen perceel 50C2. Op de noordoostelijke percelen kan ook enige antropogene invloed verwacht worden, maar het betreft dan voornamelijk een ophoging waarbij de onderliggende bodemopbouw vermoedelijk nog bewaard is.

Op archeologisch vlak is het plangebied gelegen in een rijke archeologisch regio: de Leie en de vallei en hogere gronden aan weerszijden waren al sinds de steentijd aantrekkelijk voor menselijke aanwezigheid. Daarnaast kent Harelbeke een belangrijke Romeinse en middeleeuwse geschiedenis. Recente onderzoeken iets ten westen van het plangebied hebben restanten van landelijke bewoning en begraving uit de metaaltijden en de Romeinse periode aangetoond. De specifieke ligging van het plangebied, in een rijke archeologische regio en op een landschappelijk aantrekkelijke locatie – nabij een belangrijke waterloop, op de overgang van natte valleigronden naar de hogere ruggen – zorgen er voor dat aan de noordoostelijke, hogere zone van het plangebied een eerder hoge archeologische verwachting kan worden toegeschreven. Deze verwachting betreft zowel steentijd artefactensites als sites met grondsporen.

Alle bomen worden gerooid. Op het oostelijke deel van het terrein wordt een rechthoekig appartementsgebouw opgetrokken, goed voor 90 appartementen. Het gebouw wordt dwars op de Stedestraat aangelegd en heeft als buitenafmetingen 97,70 bij 18,85m. Onder het volledige gebouw wordt een ondergrondse parkeergarage uitgegraven, de bouwput hiervoor zal meer dan 3m diep gaan en ca. 2000m² groot zijn. Deze garage is bereikbaar via een nieuwe wegenis die langsheen de noordoostelijke grens van het terrein loopt en waarlangs ook bovengrondse parkeerplaatsen worden voorzien. Ten zuidwesten van het gebouw wordt een gemeenschappelijke tuin/parkzone voorzien, met daarin een grote vijverpartij. Deze vijver wordt tot 1m diep wordt uitgegraven. De lager gelegen percelen 52W en 50C2 worden opgehoogd van +12,30m TAW naar ca. +13,70m TAW. Vervolgens worden op deze ophoging een talud (aan de noordwestelijke grens), een barbecuelokaal, een stalling, een terras en een petanquebaan aangelegd; de bodemingrepen die hiermee gepaard gaan vinden plaats in deze ophoging. De zuidelijke uitstulping onder perceel 50C2 maakt deel uit van het plangebied, maar behoort eigenlijk tot de tuin van een woning langs de Stedestraat. Hier gebeuren geen werken. De bodemingrepen met de grootste impact situeren zich centraal en in het oostelijke deel van het terrein: uitgravingen voor de parkeergarage en de vijver, aanleg van de wegenis en verharding, uitgravingen voor nutsleidingen en-voorzieningen onder de wegenis en rond het gebouw, inrichten van de tuinzone.

Het noordoostelijke deel van het plangebied kent eerder hoge archeologische verwachting, maar op basis van enkel het bureauonderzoek kan de aan- of afwezigheid van een archeologische site hier niet aangetoond worden. In de zuidwestelijke, lagere zone is wel met zekerheid te stellen dat er geen archeologische site (meer) aanwezig is. In het noordoostelijke deel gebeuren diverse diepgaande bodemingrepen, die mogelijk een impact kunnen hebben op eventueel aanwezig archeologisch erfgoed. Er dient in de noordoostelijke zone bijgevolg verder vooronderzoek te gebeuren om dit na te gaan. Dit verder vooronderzoek kan relevante kennisvermeerdering genereren voor de algemene ontwikkelingsgeschiedenis van deze regio, waarvan het archeologisch belang reeds werd aangetoond. Het dient te gebeuren in uitgesteld traject, na het rooien van de bomen.

Het verder vooronderzoek bestaat uit enerzijds een landschappelijk booronderzoek (eventueel gevolgd door een archeologisch booronderzoek en/of een proefputtenonderzoek gericht op steentijd), anderzijds een proefsleuvenonderzoek. De modaliteiten van het verder vooronderzoek worden behandeld in het programma van maatregelen.

5. Bibliografie

- <https://inventaris.onroenderfgoed.be>
- <https://cai.onroenderfgoed.be/>
- <http://www.geopunt.be/kaart>
- <http://www.cartesius.be/CartesiusPortal/>
- <http://ccff02.minfin.fgov.be/cadgisweb/>
- <http://www.ngi.be/topomapviewer/>
- <https://loket.onroenderfgoed.be/archeologie/notas/notas/19510>
- <https://loket.onroenderfgoed.be/archeologie/notas/notas/16566>

6. Bijlages

- Figurenlijst

Figuur 1 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 2020 (bron: geopunt.be).....	8
Figuur 2 Uitsnede uit het ontwerpplan (bron: initiatiefnemer).....	10
Figuur 3 Zicht op de topografische kaart met aanduiding van het plangebied (bron: NGI).	11
Figuur 4 Detailopname van de topografische kaart met aanduiding van het plangebied (bron: NGI). 12	
Figuur 5 Zicht op het kadasterplan (bron: geopunt.be).	12
Figuur 6 Zicht op de bodemgebruikskaart met aanduiding van het plangebied (bron: geopunt.be)...	13
Figuur 7 Zicht op het Digitaal Hoogtemodel (bron: geopunt.be).....	14
Figuur 8 Zicht op het Digitaal Hoogtemodel, op siteniveau (bron: geopunt.be).	14
Figuur 9 Zicht op de Potentiële bodemerosiekaart (bron: geopunt.be).	15
Figuur 10 Zicht op de bodemkaart (bron: DOV).....	16
Figuur 11 Uitsnede uit de Tertiair Geologische Kaart (bron: geopunt.be).....	17
Figuur 12 Uitsnede uit de Quartair Geologische Kaart (bron: geopunt.be).....	17
Figuur 13 Uitleg bij de Quartair Geologische Kaart (bron: geopunt.be).	18
Figuur 14 Uitsnede uit de Ferrariskaart met aanduiding van het plangebied (bron: geopunt.be).....	36
Figuur 15 Uitsnede uit de Atlas der Buurtwegen (bron: geopunt.be).	37
Figuur 16 Uitsnede uit de kaart van Vandermaelen (bron: geopunt.be).....	37
Figuur 17 Uitsnede uit de Poppkaart (bron: geopunt.be).....	38
Figuur 18 Uitsnede uit de topografische kaart van 1862 (bron: cartesius.be en NGI).	38
Figuur 19 Uitsnede uit de topografische kaart van 1883 (bron: cartesius.be en NGI).	39
Figuur 20 Uitsnede uit de topografische kaart van 1910 (bron: cartesius.be en NGI).	39
Figuur 21 Uitsnede uit de topografische kaart van 1960 (bron: cartesius.be en NGI).	40
Figuur 22 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 1971 (bron: geopunt.be).....	40
Figuur 23 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 1979-1990 (bron: geopunt.be).	41
Figuur 24 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 2000-2003 (bron: geopunt.be).	41
Figuur 25 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 2006 (bron: geopunt.be).....	42
Figuur 26 Uitsnede uit de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) (bron: geopunt.be en CAI).	44
Figuur 27 Aanduiding van de boorpunten van het landschappelijk booronderzoek op de gronden net ten zuidwesten van het plangebied (bron: https://loket.onroerendergoed.be/archeologie/notas/notas/16566).....	46

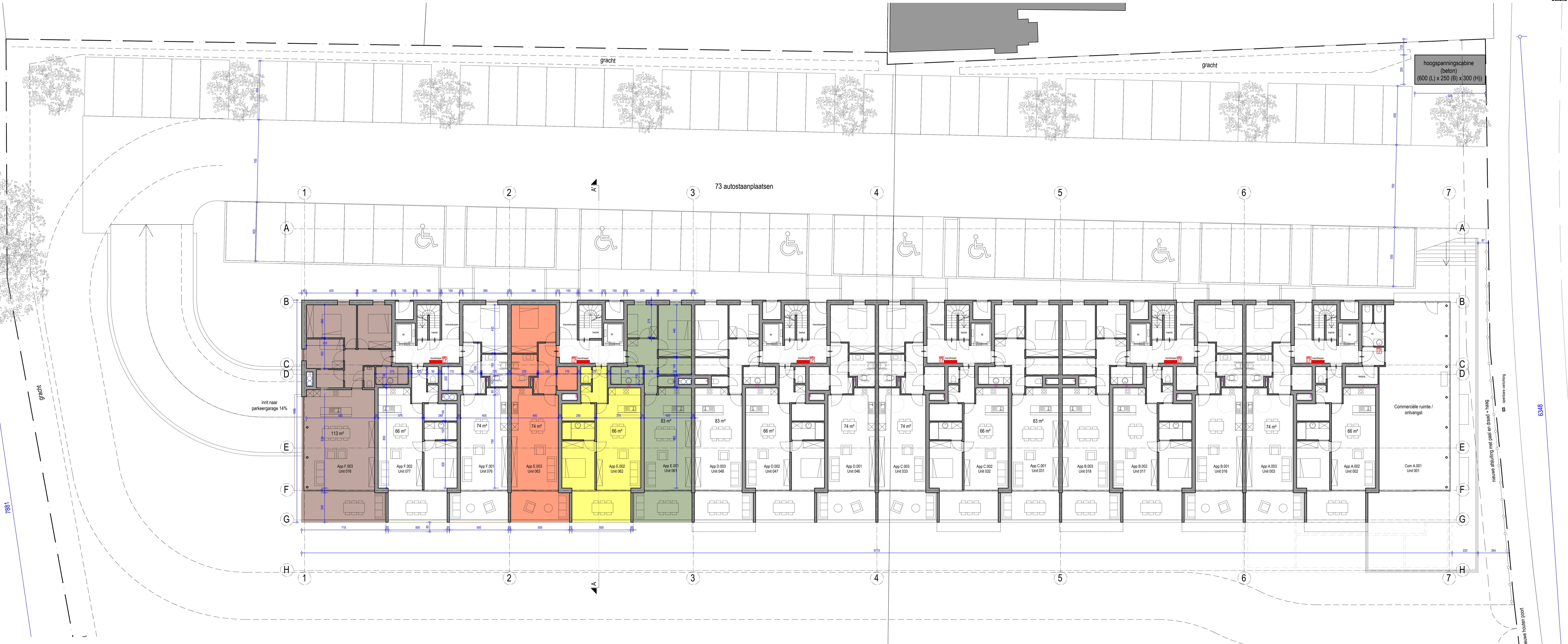
Bijlage: Ontwerpplannen (bron: initiatiefnemer).

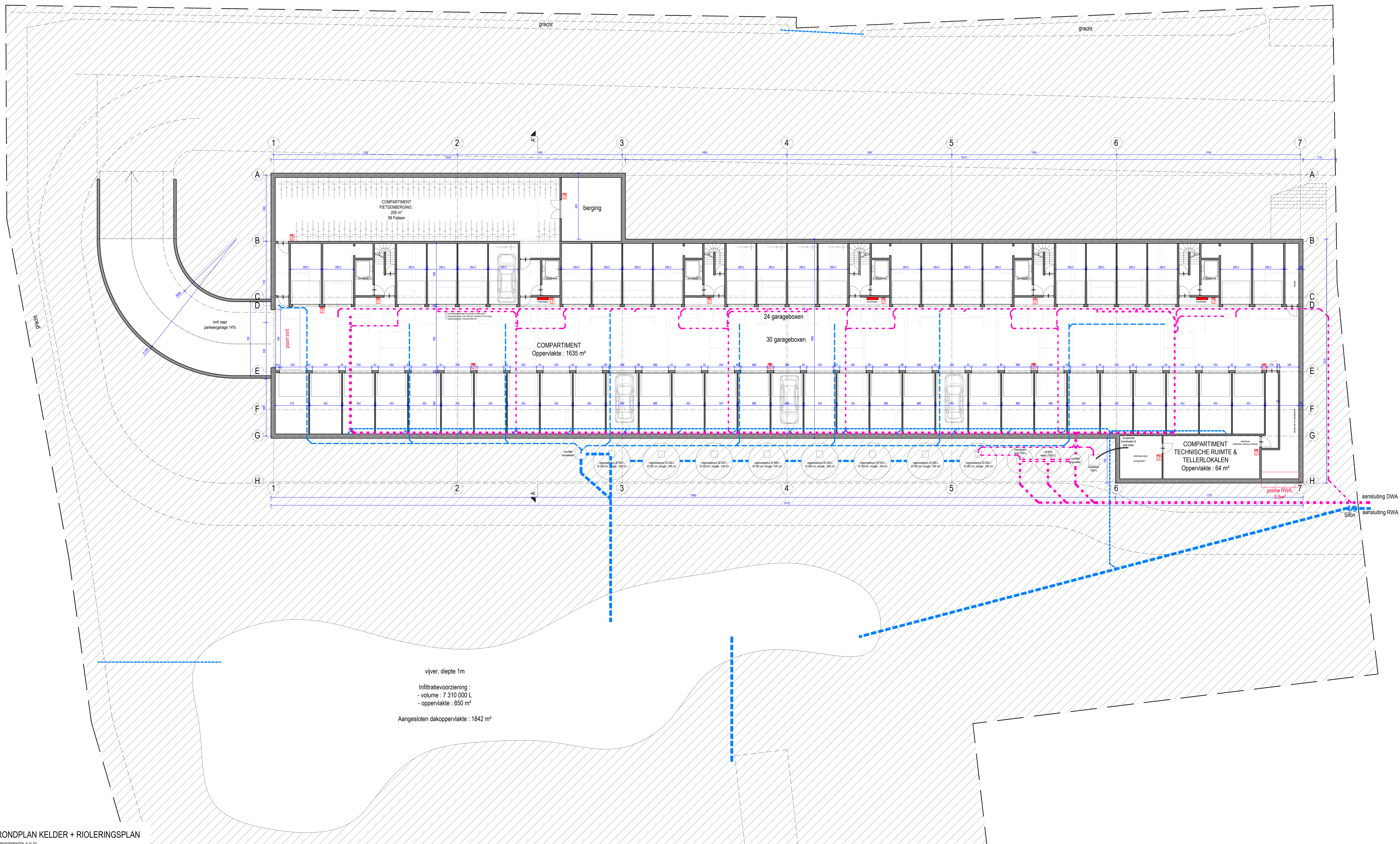
INPLANTINGSPLAN NIEUWE TOESTAND

BA_APPARTEMENTEN_L_N_01

19.1761 | CITYSTREET BV
NIEUWBOUW VAN 89 APPARTEMENTEN MET COMMERCIELE RUIMTE / ONTHAAL

GRONDPLAN GELIJKVLOERS
 BA_APPARTEMENTEN_P_N_01
 19.1761 CITYSTREET BV
 NIEUWBOUW VAN 89 APPARTEMENTEN MET COMMERCIELE RUIMTE / ONTHAAL

vijver, diepte 1m
 Infiltratievoorziening :
 - volume : 7 310 000 L
 - oppervlakte : 850 m²
 Aangesloten dakoppervlakte : 1842 m²

GRONDPLAN Kelder + RIOLERINGSPLAN

GRONDPLAN 1°, 2° EN 3° VERDIEPING

BA_APPARTEMENTEN_P_N_03

19.1761 | CITYSTREET BV
NIEUWBOUW VAN 89 APPARTEMENTEN MET COMMERCIELE RUIMTE / ONTHAAL